

Dobó Piroska

író, tanár

(1938-1986)

**Szerkesztette:
Bódis Mária**

2011

Dobó Piroska 1938. november 17-én született Pécelen módos zsidó családba törvénytelen gyerekként. Anyja, Urbán Erzsébet cseléd volt Dobóéknál, a kislányt 16 éves korában szülte, és az apának hagyta: a gyerek világrajötte után hamarosan megszökött. Ezzel végleg eltűnt Dobó Piroska életéből.

Az apa, Dobó Imre, vállalta a gyereket, nevelését a szüleiére bízta. A kislánynak kicsi korában a nagymama volt a család, az apját munkatáborba vitték. Ám nagymamája nemsokára meghalt, Piroska menhelyre került. Az ébredő tudatú gyerek már-már reménytelennek látta a sorsát. Az apa a háború után csak nagysokára térhetett haza, s bár azonnal a gyerek keresésébe fogott, 1946-ot írtak, amikor egymásra találtak.

Új család alakult. Az apa magához vette kislányát, megnősült, hogy Piroskának anyja legyen, ráadásnak egy szeretnivaló mostohabáty is került. A családban létezés élménye Piroskánál most sem tartott sokáig: 1956: a báty disszidált, nemsokára mostohaanyja is meghalt. Újra ketten maradtak. Most az apával.

Van egy kézzel írott füzet, amelybe az 1953 és 1957 között írott első verseit gyűjtötte egybe FÁTYLAK MÖGÖTT címmel. Ezek a zsenigék gyermekéveinek rögzült lenyomatait őrzik, ébredő lelki világát fogalmazzák meg. Közülök válogatok – alakuló személyiségének illusztrációjaként – néhányat:

DALOLJ A TÉLNEK

(a nagymama)

Dalolj a télnek! Nézd, a könnyű dal
A halott rétek holt csendjébe hal.

Fehér mezőkön gonosz szél zilál.
Dalolj!... A sarkon rád senki se vár.

Az éji felhők homálya remeg,
És déli dalt bömbölnek a szelek.

Valahol hangos harmonika szól,
S kacagás csendül ott... ott... Valahol.

Nálam az ablak zúzmarás, s a dér
Ezüstvirágos jégcsodát ígér.

Vén verkli szól az utcaszegleten.
Mi jut a télből, mondd, mi jut nekem?

Magam vagyok, és fáj ez a magány.
Valaha tán így búsult Nagyanyám!

Folytak a könnyek arcán csendesen,
És nem vette észre soha senkisémet.

1957.

KÖSZÖNTŐ ANYUSNAK

(a mostohaanya)

A kert, hol állsz, milliom virág hazája,
Az ég vigyázza szirmaik színét,
A nyár fakasztja, s őszé hervadása.
Feléje nyúlsz, lehull, s már nem tiéd.

Egy kas pihen a kertet néma alján,
Virágaidra száll a sok lakó,
És épít, zümmög boldog, hű robottal.
A munka szép, s az élet tiszta, jó.

Lásd, a rózsza szélsodorta álom,
Tavaszkavart múltó képzelet,
Míg a kis méh munkálkodásával
Szebbé teszi tűnő életedet.

Ne higgy tehát az illanó csodának!
Száz rózsaszálnál egy méh többet ér,
Hisz virágid őszi álmok szántják,
De boldogságod hű szívedben él.

Kerted örök tavasz hazája legyen!
Csalogánynótás, harmatos világ,
S hol rózsailat száll a tarka léghen,
Én méh legyek, s ne hervadó virág...

1955

NEFELEJTS

(az apa)

Nefeletset szedtem harmatos csokorba,
Hajnali virágul tettem ablakodba.
Édesapám, kedves, ne felejts el engem,
Hogyha tőled egyszer messzire elmentem.

Illanó az élet, gyors a távozása,
Merre sodor engem forgószél futása?
Lesz-e, ki simítson, hő vigasszal áldjon,
És suttogja nékem: „Nem baj, kicsi lányom!”

Vétkem a jó szíved elnézi majd nékem,
Könnyű csókjaid ha búcsúzóra kérem,
S elkísér az úton kedves, lágy mosolyod,
Szemed pillantása, s két ölelő karod.

Meg ne szomorítson soha a magányom,
Hogy pillámról mélán kúszik el az álom!
Gondolatban úgyis annyit leszek veled
Felidézve régi, elmúlt emlékeket...

.....

1956.

FÁTYLAK MÖGÖTT

Az alkonyfény bíbor sugára
Kévékben hull a lombon át,
A pajkos szellők víg futása
Sodorja tölgyesek dalát.

Harangvirágok integetnek,
Kelyhébe könnyű pille száll,
Az erdőn hűsen kúszik által
Ezüst fényével lágy homály.

Kísértő múltnak árnya csábít,
A forrás hangoddal zenél...
S a csalogányok nyáresti bája
Ma újra csak rólad mesél.

Úgy vágnék elfeledni téged,
Mint illatos tavaszt a nyár,
S alkonyt a virradó világok,
Ha nappalok csodája vár.

Csak az halott, kit elfelednek,
S a márvány őrzi sírhelyét,
És hasztalan kutatja pillám
Rajongó, lágy tekintetét...

Te élsz tovább e balga földön,
Maradsz a kósza, víg diák,
Mikor felém a messzeségből
Int vissza már az ifjúság.

Jövendőm hívó száz csatája
A múltba vissza nem vezet,
S fátylak mögé takarja némán
A sajgó, szép emlékeket...

A lelkünk hófehér világa,
Oh, mennyi titkot rejteget,
Amelyek könnye harmatozza
Az ábrándos tekintetét...

Ha száz öröme vár a szíved,
A titkod csak tiéd csupán.
Ne hagyd, hogy más is áttekintsen
A lelked halvány fátyolán.

1955.

FARKASVÉR

Lázás szemében forró indulatja,
Horkantva szűkül, tobzódik tovább,
Sóhajt, a végsőt egyre mind halasztja,
Bár vére bíbort vont a tájon át...
Felzúg a győztes szürke ordítása,
Vonagló teste lassan már pihen.
Mellette gyermek reszkető sírása
Nem bolygatja álmát már többé sosem.

Puskáját vetve vállán át sietve
Vadász az erdőn lassan áthalad,
Megáll a holtat nézve elmerengve,
Szilaj kutyája vad nyomán szalad.
Megállj! A füttyszó vissza így kiáltja,
Miért riasztanád bánatos szívét?
Csaló a csapda, s mélye elcsigázza.
E kar megóvjá holtnak gyermekét.

A csöndes udvar álmodó magánya,
S egy szőke lányka ábrándos szíve
Lett riadt lelke nyugtató tanyája.
Simítja este vén vadász keze.
Mégis ha zúgó lombok énekelnek,
Emlékek álmát rejti el homály,
Illannak benne csábos gerjedelmek,
S a bűvös rabság láncra újra fáj.

Ám száll a perc, és óra lesz futása,
Gyors, kósza kedvű nap, hó vándorol.
Lesz rettegett és vérengző csapása,
Vadászt kísérve, lombok közt hatol.
Hol hátraugrik eb, csaholva, lomhán,
Veszélyt neszelve vére forr, pezseg,
Csak ordítása zúg előre tompán,
Hatalmas teste szinte megremeg.

A harca véges, szítja nyert csatája,
Rohanna fel!... és hű vadász-barát,
Ha Nap lenyugszik, s bíboros ruhája,
A régi tűznél álmodik tovább.
Vadon fiából nagyhatalmú, rémes
Harcos, legendás, gyilkoló, merész,
A lelke tisztult, ősi szenvedélyes,
A vén vadászért száz csatára kész.

S mikor már kósza felleg jár az égen,
S az őszi harmat, dér kalászra hull,
Darvak csapatja messze tűnt le délen,
Szívén a sejtés árnya átvonul....
Riasztanak hűvös éjszakán a Holdra,
Ébred, mit lelke titkon ringat el,
S mikor simítja vén vadásza újra,
A szíve rab... s a vadon énekel.

1956.

HÁNYSZOR PRÓBÁLTAM...

Hányszor próbáltam rímbe szedni
Vándorlelkem ábrándjait,
Hányszor próbáltam elfeledni,
Ki felhőben jár, nagyot bukik,
Magasról nézni egy világot:
Rajongó gyermekképzelet.
Biztosabb lent a földön járnai.
Magasság, hát! Isten veled!

Mért lennék hulló csillag én is,
Vagy felhő, melyet szél sodor,
Vihar a bércek szirtfokánál,
Víz tükrén játszó habfodor,
Virág a hervadások éjén,
Madár, mely messzi délre száll,
Mert néki mindig új tavasz nyit,
Szívében mindig új a nyár.

Felettem elszáguld az élet,
S mégis megáldom sorsomat,
Jó lesz a földre visszatérni,
Vállamra venni gondokat,
Mert szebb világ nincsen tenálad,
Te rögzös út... te meredek,
Hol a küzdő élet zeng felém,
S ahol, ím, ember lehetek!

1957.

AZ ÓRA TIK-TAK...

Az óra, tik-tak, fél kettőre jár,
Az éjek csendje lelkeinkre száll.
A légy se moccan, ő is álmodik,
Agyára tompa kábulat bukik.

A lámpafénynél, pillangó lebeg,
Ezüstös szárnya könnyedén rezeg,
A könyvem lapja hangosan zizeg.
Olyan nagy, néma s gyilkoló a csend.

Magányos gondok tompa mámora
Vajon miért hullt rám az éjszaka?
Örvénye mélyen, sírokig taszít,
Oly jó is annak mind, ki álmodik.

Nincs részegítőbb súlya semminek,
Mint illó vágyad néma terhinek,
Hogy annyi álmod elrepült varázs...
Az óra, tik-tak, egy szívdobbanás.

A lámpa kattán: néma és sötét.
Félre az élet gyűlölt bélyegét...!
Ha álmodó vagy, élő és szabad.
Holnapra költő, s szegik szárnyadat.

1956.

Érettségi után két éven át kétkezi munkával várta, amíg tovább tanulhat. 1960-ban vették fel az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi karára. Magyar-történelem szakos tanárnak készült.

Az egyetemi évek ébredő évek voltak. Első termékei megintcsak versek. Később fordul a próza felé.

Válogatás az írás mindenhatóságában hívő fiatal ember verseinek megmaradt lapjaiból, amelyek 1958-1960 között keletkezettek:

NAPNYUGTA UTÁN!

A fákon vörös pernye zuhan át,
szél hozza az alkonyt,
bosszúsan tépi a fákat,
levél inog, de a kormos est
csupa alázat.

Budán a csend.
Villamos csúszik csak a fénybe,
s könnyű autók a hangos Pest felé –
körül az utakon elnyúlik a béke.
Siető emberek.
Testük fürge árnyék,
mit néha elnyel egy-egy kirakat,
s zajuk, ha lassan elmarad,
a józan napnak vége.

Kaput zárna,
s a langyos éjeken,
mint zúgó gépeken
a finom forgács átpereg –
az új tavasz –
friss napok munkás
ütemére.

A TITKOS VÁGYAK ÉNEKE

Most lettem igazán
minden órátok irigye,
s ámulója mellettem
rohanó élteteknek.

Testemben még a régi
gyermek álmai bizseregnek,
s nemismert szagokkal
visszaszédülök a múltba:
csak a szavak tömörödnek bennem.
Volt valakim –
de nem ismertem.
Van valakim,
s rejtőzöm előle
munkás perceitek
őrző örömébe,
s csodálom léptetek
kemény csapását
a merev köveken,
kóborlok szerelmetek
nyomában –
és mindnyájatok otthonába
térek meg esténként
láztól vacogó testtel,
hogyan osszatok nekem
– mint meleg vacsorából –
munkát, értelmet, örömet,
harcot értetek s értem,
hogyan tudjam majd egyszer:
minek éltem.

LEVELEK

Már az akácok is megrázták
lombjukat az ősz előtt,
s ha szél dülöng végig
az úton – a járda-szélről
sárgult levelet szór a magasba.
Forognak a napon s hamvuk
felragyog, mint lepkék
arany pora a fényben.

Nézem az ablakon át.
langyos csend ballag, s a
késő melegben
eltépett pókhálót ringat a levegő.

Fut az alkony – szürkül a házfal,
s a bújkáló sötétben
újra itt állok egyedül
titkok sugaras áramában,
és egyre távolabb visz az
élet,
már hiába is keresnélek.

Hervadt levelet szór az akác,
s a múltat –
mint szűz havon siető ember nyomát –
befújja a szeptemberi szél.

TORZÓK

Tested rakott tehervonatok váza,
álmaid felvert póznák sora –
Volt két anyád is, és apád soha
nem kiáltott fel veled a fénybe.

Fogad közt roppan tegnapi kenyér.
Világot hódíts! – Te vagy a világ,
te vagy a furcsa, féligértett vágy
mindenki dobbanó testében.

A két anyádnak idegen maradtál –
Előre nézz! A pálya már szabad.
Nemcsak hallgatni van friss akarat,
kiáltani is: lássatok meg engem!

Mindenki terhét vonszolom keményen.
Mindenki egy, és az is én vagyok –
Engedjétek hát, hogy veletek köszönjek
Jónapot! – a felszálló homályba.

MÉG CSAK TÚNÓDVE...

Rozsdás őszi nap volt.
Zörgő levelet szitáltak a fák,
s a kertben elkésett lepke
fürdött a napon
alkonyat langyos jókedvében.
Barna dongó billent be
ablakomon,
zörgött sokáig a lámpa körül,
majd fürge zajjal kilebbent
a fénybe.

Olyan őszi nap volt, melynek
melegét
hunyorító, félig nyílt mosollyal
nyeltesd,
ragyogásában megszépült a tested,
s arcodon
komoly titokká halkult a fájdalom.

Olyan őszi nap volt...
S te már nem lépsz a kertben
szürkülő avaron –
mosolyod befújta a szél
nehéz esők szagával,
s ahogy érezlek az ősz
utolsó melegében
vacogó félelemmel érzem a
halált is, mely úgy jött el
hozzád,
mint különös hangulat
egy értelmetlen pillanatban.

HAJNALBAN

Felvert egy csengetés:
négy óra volt.
A fák között már
nappali fények fecsegtek
hamis ragyogással,
s széthulltak az apró zajok,
mint zörgő papírok,
melyet friss kedvvel
forгат a szél.

Az utcán sietős lépés koppan –
Valaki munkába megy,
s fütyörész.
Hosszú meleg csend
úszik utána, s a váró
álmok –
Lassan eldobom egy
esti gondolat
visszavett fonalát.
Lábamnál felszuszog a
macska – pislog,
s fehér ludakról álmodik
tovább.

...../SZÉTHASADNI?!/

Felbomlok, s jó így széthasadni.
Napba fogózó makacs kezekkel,
hirtelen vakuló, nyílt szemekkel
visszazuhanni huszonegy évet.

Koránkelőkre nézz! – s megundorodsz,
munkás tenyérbe – s ellők az utálat,
érzed, hogy nem vagy részese a mának,
s megfeszül benned minden dobbanás.

Ilyen tétlen voltál testében anyádnak
– komisz teher – kevés szándék,
és anyádtól is csak kevés ajándék,
hogy gondok közt érted szeretkezett.

Induljunk hát a fénybe széthasadni!
Csak józanul – szilárd acél leszél
daruk testében, mely téglát emel
új házak felfutó falára.

Ha szénként égsz el – jobb az is,
olaj – gépszíjak közt keringve,
áram vagy kalapács – s az is te.
Munkára bomlik minden atomod.

Mert tétlenül szétesni – rögérdem.
Lehet, hogy a napban szikrákra szakadsz,
De a földön kemény akarat maradsz:
Egyet s mindenkit megtalálni.

1959.

(cím nélkül)

Az alkonyok lépte nyomtalan vész el a csöndben,
ahogy múlnak az álmok, a szín meg a fények,
ahogy zöld folyamok hátán pattan a jég,
s már hódol a víz a zajlás fenségének.
Nem tudom, nyugtalan szakad a szó, vagy
oly tisztán, hogy érteni tudja az ember,
de csak eszével járja be hangjai útját. –
S mégis megered. Nincs kezdete, vége,
célja csupán, hogy az óra, mit elfog,
megteljen ártatlan, titkos erővel,
s helyet adjon az újnak az oldó időben.
Zárt idegek bontatlan feszülése a nap,
mintegy ösztönös élet, amelyben akadó
kerekek közt örölve lépked a várakozás
hűvös áhitata, s nem közeleg, csak a
tegnapot meg a mát átfesti egyforma
színekkel. – Most éjszaka van, nagyszavú
csönd lép a házra – megtorpan e töredék –
s lehull a toll egy rettentőt kiabálva.

Jajszavak egy eltépett szerelem után:

VÉDVE ÉS VÉDTELENÜL

Éjszaka van – a test kiszakadhat
letett nappalok ritmusából – de a
gondolat éber, s zárt műhelyében már
készül hibátlan a másnap. Most
letehetjük kényszerű formánk, a szigort,
s meztelen lázad az ember maga ellen.

Más a te lényeged úgysem kérheti
számon. Szép látszatok óvnak: a
célszerű rend, az erő, meg a törvény,
ami szabja a szót, vezérli a testet
a munka figyelt ütemében. Amit
mondani kell, nem a gondolatod,
nincs vágy, mibe ott vagy egészen,
mint fényben a csillag, fák a
levélben – hisz csak az ostoba
adja magát, s vár kegyelemre.

De az éjszaka hosszú – nem néz
a világ ránk vizsga szemekkel –
tágul a lélek, a tiszta valód,
s fut, rohan egyre – kés a kezében, –
mert egyedül vagy a csont keretében,
s magad ellen senkise véd meg.

1966. I.

(cím nélkül)

Úgy élj, hogy magasból minden hidegebb,
tisztábban zuhan a szél, s meredeken
markol terített utak fekete porába.
Csak a fák védtelenek, nem az erdők –
kell, hogy az ember kikeresse magának
konok s nem érhető távlatait –
A tér kivetett – helyedet sem a sors,
sem idő, te magad rendeled, és a
bomló ész törvénye parancsol.
Síkon az ég leszakad rád felhők
tömegével, s roppan az ember,
tagadni hiába szeretné. Fent,
jeges erdők halhatatlanul élnek,
viharok sebe hegged a testeiken,

s nem is érzik – a jó nyugalom
őserejét sugározza a létük.
Oda tartok, fárad az áramló nappalok
láza, kihamvad, lassul a szív,
s tömörebb alakot vesz fel a lélek.

Ha a csúcsockig érsz – vissza úgy nézel
a mára, mint egykedvű esők vernek a
mindig tárt testű világra.

1966. I.

VÁLASZ

Csak őrülteknék mindegy a világ –

Hisz emberségünk: a tiszta gondolat,
míg közös sorsunkhoz méltóvá avat,
sosem tagadhat ostobán, vakon,
mert maga dönt a létről szabadon,
ha felnőtt egyszer már a vállalásra.

Lehet, vesztés vagyok a célosságban,
mint fényükben meghalt csillagok,
s minden szavammal többet hallgatok,
de a dolgok rendjét mégis tisztetem,
s nem vádolom, hogy nincsen értelem
a múltó pillanatra osztott tett-időben.

Ki tudja érveit, és mégis csak maradt,
az nem különb már, egy mindenkivel,
s hogy önmagát becsülje, tudni kell:
a lét egésze nem haszontalan –
bár éveink lehullnak nyomtalan –
összesség szép fenségét megadja.

1966. II.

MEGADHATOD MAGAD

Te már tudod, hogy tőlünk fényévekre élnek
a csillagok, s a bolygó, örök naprendszerek
időtlenül, nem számolt perceket; s mégis
újjáteremt naponta a hasznos lendület a
tetteid hitére, mert az alkotó anyag
mozgásodat megadta dolgos ösztönökkel,
hogy bennük majd a lét szigorú rendszerét
ne oldja kétely – ha már tagadni kezd az ész.

Mért vallatnád a szép fogalmak rejtett lényegét,
időt s a sorsot, ha dolgod úgyis véges. – /Az
ismeretlent hozza majd az ismert, mint tegnap
holnapot, vagy múlt korok a tiszta folytatást/ –
Csak benned szétszakad, mi kívül még egész
marad, bár nem válaszolja hang jelzéseit, csak
izmok és ütem, s üvöltő hallgatás a hűlt tudatban:
a végtelen kitárult.

A mának célja van, hát nélküled
rohan vak törvényeinek kényszerével a lüktető világ,
s hogy eltapossanak, elég egy pillanat, amelyben
oktalan feladnád önmagad.

1966. II.

A SZÁMOK KORA

Becsüld tehetetlen a vak mennyiséget,
hiszen osztja helyetted a tág tereket,
s ahogy zápor a fellegeket – hasítja
a szörnyű világot a számok holt
tömegére, s mire képtelen emberi
érzék: hihetetlen titkokig ér el –
s csak döbben az ész, mert gyöngé
követni, de érti, hogy nincs helye már.

Továtűnt hite nagyszerűsége, mióta
valóját rémes erőknél súlya nyomasztja
mind feszesebbre – bár ismeri képlet
a lényegüket, s szelídíti, mint gátak a
vad vizeket – mégis oly haszontalan biztos
a mérték, ha a véletlent soha így nem
kötheti meg.

Az állat sem
magyarázza, mért fut a fénytől, hát
a védtelen is csak az égre tekint
– s mivel ember – menedékre seholy
találhat.

1966. III.

ELSZÁMOLÁS

Ugyan mi lenne állandó s örök,
hisz mozgásban ott a mozdulatlan,
szép hallgatás üvölt a hangban,
a csöndre zaj eszméltet éberén,
hogy érezd újra s újra, megterem,
de mindig más, tisztább alakban.

A kezdet önmagát mégis kioltja –
Magot tagad a felnövő virág,
s tartalmaz, hűvös kategóriák
a létből azt, mit fel se mérhet
az ész, a gondolat s a lélek,
amíg egésznek képes megmaradni.

Alkothatsz bár, hisz arra vagy –
De dolgod úgyse lesz kivétel,
rossz harc csupán a megszűnéssel
hited, hogy benne él a lényeg,
pedig oly észrevétlen elcserélted,
mikor formát nyert általad.

1966. III.

AZ EMBERSÉG LÁZADÁSA

Az éveinkről pusztán kérdőívek beszélnek,
s egészen meghatároz pár szerény adat,
de azt, hogy mennyi gond szorong szívedben,
s mi tart a léthez: hasznos akarat,
vagy tiszta hűség, mellyel önmagad
dícséred, mint erőt a lengő ritmusok –
sosem vallatja kérdés, s a faggató szigor,
mert elég, ha mindig egyformán írod
neved, s az érdemekkel szépen ámítod
a vak világot, mely beéri oly kevéssel,
hogy lényegedre már nem is kíváncsi –
csak egyé parancsol néhány feltevessel,
és hasztalan, ha bárki mást igényel.

Üres tényekben élek én is ismeretlen,
s titkokkal, mint a megmért tengerek
mélyén egy régen elsüllyedt sziget –
de mert a gondolat még megadja rá jogom,
e méltatlan közönyt legalább tagadhatom.

1966. IV.

Az egyetemi évek alatt a novella műfajával is birkózott. Feltehetően elégedetlensége miatt csak ez a kettő maradt meg – talán véletlenül:

JÁTÉK ÜVEGGOLYÓKKAL

– Sokat iszik – mondta a lány, s ő most nézte meg először, mióta idejöttek, pedig már táncolt is vele, és akkor váltottak néhány szót, talán arról, hogy szépnek találta. Hülyeség... hiszen mind olyan egyformák, alig lehet megkülönböztetni őket.

– Ne anyáskodj, mert azt nagyon utálok! – mordult rá durván, és újra megtöltötte a poharát.

– Ez csúnya volt magától. –

– De legalább őszinte. –

A lány kissé elpirult, arcán áttetszően fénylett az erek kék rajzolata. A szeme érdekes volt; vékony metszésű, idegenszerű. Soha nem látott még ilyen szemeket.

Ha kell nekem, majd megkapom, – gondolta – hosszú még az éjjel. Ráérünk. És szándékosan nem nézte tovább.

A szoba édeskés zajokkal volt tele; félszavak, bugyborékoló nevetések, és századszor ismételt monoton ritmusok.

Néha megvillant előtte egy-egy csapzott arc, vonagló test, karok, táncoló lábak. A hőség szinte álmosító volt. Az egyik ablakot félig kitárták. Arcát a beáradó levegő felé fordította, s hintázott a kellemes kábulatban.

Látta, hogy valaki eldőlt a heverőn, a lányok heccelődve ráncigálták, amíg talpra nem állt. Szörnyen unalmasak, gondolta, s mohón várakozott valami különösre, valami újra, ami felvillanyozná. Minek jöttem el megint?

Lassan minden mulatság automatizmussá vált benne, – forróság, ital, meg nők, és ő mindig és mindenkinek kellett, ha akarta; nem tudott meglenni enélkül.

– Kávét! – követelte egy hang a félhomályból, s hirtelen abbamaradt a lábak egyhangú csoszogása. Szétszéledtek.

Tangó... kicsit szédült már, nem merte lehunyni a szemét, pedig szeretne volna sötétben hallgatni ezt a számot. Érezte, hogy nézik. Vera lesett rá türelmetlenül, eddig szinte nem is törődött vele, és nem is törődött volna, ha nem jön oda hozzá.

– Na gyere, buksikám, látom, unatkozol! –

Mi közöd hozzá? – gondolta közönyösen, de nem tiltakozott, hagyta, hogy vezesse. Könnyű szótlanságban ringatózott, testében fásult zsibbadás motoszkált. Tudta, hogy Vera szeretne még egyszer elmenni vele, szeretné egészen megszerezni, és nem akar belenyugodni abba, hogy csak egyszer volt érdekes.

Bambán körülbámult a megüresedett szobában. Aztán észrevette a lányt. Ott ült a kislámpa alatt, hajában ugyanolyan kékesen csillogott a fény, mint arcán az aprócska erek.

Fekete gyöngy kellene a nyakába, villant át az agyán hirtelen, elengedte Vera kezét, és nehézkes léptekkel elindult feléje. A lány érdektelenül elfordította a fejét, nem ment el, csak éppen nem törődött vele.

– Te... – a visszafojtott izgalom megremegtette a hangját, s kínosan elhallgatott.

Zajosan tódultak befelé a konyhából, csak most vette észre, hogy milyen sokan vannak.

– Nesze a kávéd, bajnok úr! – és a sovány kis nő csúfondáros nevetéssel tovább suhant.

Sértődötten összerándult, arcán egy pillanatra megmerevedtek a vonások. Féltekeny, és bosszút áll, – s erre a gondolatra elégedetten elvigyorodott. A lány csodálkozva pillantott rá.

– Sportol? –

- Úsztam. –
- Már nem? –
- Az első vereség után kiálltam. Vagy minden, vagy semmi. –

Nem tudta, miért beszélnek erről. Újra a szemeit nézte, azokat a különös, idegen szemeit, amelyek olyanná tették, mintha más égtájról vetette volna át a véletlen közékük. Már nem is tudta úgy egyszerűen tegezni.

A lány csendesen felnevetett; nem gúnyosan, csak mint akinek ismeretlen szagokról egy éber emlék jut eszébe.

Jó lenne tudni a nevét, – gondolta hirtelen, és utazni vitte volna rángó vonatokon messze, és sokáig, hogy meg tudja. Vajon ki hozta ebbe a társaságba? Kutatva nézett végig az imbolygó, szinte árnyékszerű alakokon, és képtelenségnek tűnt, hogy ezek közül bárkihez is tartozhatna.

A poharak csörömpölve verődtek össze, zavaros fecsegés, vékony üveghangok.

– Egyedül van? – tekintete lomhán tapogatózott a ruhája alá, és elképzelte magának meztelenül.

– Talán. –

Meghökkenette a válasz. Rejtélyeskedik? Valahogy ez annyira nem illett hozzá, és neki is furcsa volt, mert ő kérdezte, és ilyenkor mellé szoktak ülni, hogy együtt igyanak, és együtt menjenek el. Játszik velem, de nem kellenék neki. Hát lehetséges ez?

Valaki felállt egy székre, és idétlenül áriázni kezdett, túlbömbölte a magnót, tolongtak körülötte, mert tetszett a változatosság.

Csendesen a pohara után nyúlt, és ivott. Várta, hogy a lány hirtelen lefogja majd a kezét, és akkor meg lehet kérdezni, hogy miért. De nem tette. Unottan elfordult tőle, és turkálni kezdett az asztalra szórt lemezek között. Nem dült be, pedig biztos, hogy egyedül van, – bámult rá meglepetten, aztán egyszerre, maga sem tudta, miért, elszégyellte magát, hogy így gondol rá.

– Körtánc! –

Az ötlet mindenkit feldobott, összefonódva kapaszkodtak egymásba, és a lány is beállt közéjük, csak ő nem. Lábaik élesen verődtek a padlóhoz.

Szeme előtt lassan tarka kavargássá folyt össze a szoba közepén hullámzó tömeg, füle vékony sikolyokkal s kurjantásokkal telt meg. Vera cirógatva felrángatta őt is, de most már nem ment el vele.

Hová tartozom én? – mormolta magában az egyhangú kérdést. – Hozzájuk csak eljöttem, mert a barátaim akarták, s mert kell magammal valamit csinálni. Dolgozni, nőkkel hemperegni. A bámulatuk kell. Nem Vera, és nem más, csak a bámulatuk.

Hirtelen szeretett volna tenni valamit, amivel felhívja magára a figyelmet, hogy törődjenek vele. Csak vele. De ma már túl sokat ivott.

Próbálta tekintetével megkeresni azt a lányt. Néha felvillant lila ruhája a forgatagban, – míg váratlanul szét nem hulltak, mert elunták. Néhányan vinnyogva tápázkodtak fel a földről, mások már táncoltak is, s tovább rángatták egymást.

A lány kipirult arccal állt meg mellette.

– Mondja, miért van maga itt? – még lihegett egy kicsit, de az arca olyan volt, mint akit egyáltalán nem érdekel ez a multság, s csak azért szólítja meg újra, mert társat keres az unalmához.

– Én mindig itt vagyok. –

– Mert jól érzi magát? –

– A lányok el se jönnek, ha én kimaradok. –

Leereszkedően elmosolyodott, de tulajdonképpen örült, hogy visszajött hozzá.

– Az első vereség után innen is kiállna? –

Értetlen, üres tekintettel meredt a lányra. Arcát eltorzította a zavar, szája kissé megnyílt, mintha mondani akarna valamit, pedig egészen meztelennek érezte magát. Idegesen csapkodni kezdte a terítő lelógó széleit.

– Azt hiszi, a félmegoldások érnek valamit? –

Micsoda szemei vannak! – gondolta, s kezébe vette volna, mint sötét üveggolyókat, hogy átnézzon rajtuk.

– Nem hiszem. De van, aki csak arra képes. Maga még arra sem. –

Megvető mozdulattal elfordult, s nesztelen léptekkel átment a szoba túlsó felébe, mint aki végleg lezárta egy sokáig tisztázatlan ügyet.

Csak a szégyen tartotta vissza, hogy nem ment utána, de ez a lány távolról is húzta, egyre makacsabban, egyre erőszakosabban. Ivott, és ingerülten lerázott magáról minden hízelgő közeledést. Ma éjszaka vége. Vagy ez a lány, vagy vége.

Hajnaltól egyedül indult el. A nehéz kabátban dideregve ment lefelé a hegyről az első villamoshoz. Ijesztő, s tompa ürességet érzett. Ahogy lépett, zsebében oly furcsán koccantak össze a kis pénzdarabok, mintha eltört üveggolyókat himbálna a tenyerében.

1964. XI.

KÉK SELYEMKENDŐ

Ott állt a fürdőszobában, s lassú mozdulatokkal fésülte átnedvesedett haját. Soha nem használt tükröt. Most mégis, szinte váratlanul szükségét érezte annak, hogy lássa az arcát.

Megöregedtél – fintorgott tulajdon képmására, és nézte homlokán a szigorú ráncokat, s vékony nyakán a néhány gyűrűt vonást. Holnap harmincnyolc éves leszel, – s a vendégekre gondolt, akik majd eljönnek hozzájuk. Évek óta mindig ugyanazok az arcok, megszokott szertartások. Jobb lenne, ha csak hárman lennének a férjével és a kislányával. De vannak olyan események, amelyek íratlan szokássá váltak életükben, és ő sohasem merete megmondani, mennyire vágyott a változásokra.

A nagy szobában terítünk majd, bort isznak, felköszöntik. – Olyan jó lenne sokkal egyszerűbben, és szavak nélkül. A férje szerette ezeket a zajos összejöveteleket, éppúgy, mint a vasárnapi kártyapartikat a barátjaival, a viharos kiruccanásokat néha együtt, néha nélkülük, és ő nem akarta megfosztani az ilyen apró örömeiktől.

Nesztelen léptekkel ment át a szobán. A kislány már aludt, félt, hogy felébreszti. Csak a szobájukban gyűjtött villanyt.

Vajon mikor jön haza? – tűnődött az üres ágyra nézve. – Rossz ez az éjszakai beosztás. Néha egy szót sem tudnak váltani egymással, mert reggel, amikor ő elmegy, a férfi alszik, és nem zavarhatja fel, hiszen fáradt.

Nyugtalanul forgolódott. Az újságot kiolvasta már, s még nem volt álmos. Izgatta ez a másnapi vendégség...

Holnap szépnek kell lenned, – mondta magának, – aludj!

Később újra villanyt gyűjtött. A könyvszekrényhez ment, egy darabig szórakozottan válogatott, aztán ötletszerűen kivett egy könyvet. Kis papírcsomag zörrent meg mögötte. Ha nappal nyúl hozzá, talán észre sem veszi. De most csend volt, s óriássá nőtt zörejek.

Izgatottan nyúlt a csomag után; egy pillanatig tétozva, hogy kinyissa-e. Hiszen ezt eldugták előle... De a kíváncsiság sokkal erősebb volt az ösztönös tiltakozásnál. A csomagban egy halványkék selyemkendőt talált, mintás volt; áttetsző fehér körökkel. Az anyag sercegetve zizegett, ahogy széthajtogatta. Kié ez...?! Asszonynak való... fiatalnak...

Holnap lesz a születésnapod, villant át agyán hirtelen, s egyszerre megvidámodott, a pillanatnyi szorongás feloldódott; halkán, aprókat nevetett. Buta vagy, – suttogta vidáman. A kendőt visszatette a csomagba, szerette volna úgy becsomagolni, ahogy találta, de nem emlékezett pontosan. Aztán a könyvet is visszacsúsztatta eléje, s lefeküdt. Nem olvasott már.

Kár, hogy megtaláltam. Elrontottam a meglepetésemet. Kék színe van; sohasem szerette a kéket, de ez ajándék. És jobb is így, hogy a férje nem kérdezte meg előre.

Majd sokszor felveszem, mindig, ha együtt megyünk valahová. Ha sokszor venne virágot nekem, és hízelegne, tudnám, hogy nem szeret már. Tulajdonképpen szép kék színe van.

Szakadó esőben mentek az iskoláig. Ma még a fia sem nyugoszkodott, szótlanul megitta a kávéját, és szapora léptekkel tipegett mellette. Az iskola előtt elváltak. A kisleány huncut mosollyal gyömszőlte zsebébe az uzsonnapénzt. És megcsókolta.

– Jó leszek! – kiabálta vissza a kapuból, – ma ne féltsél! –

Zavartalan s jókedvű napja volt. Még az arcokat is másnak látta este.

– Szép vagy – mondta a barátnője, és ő is érezte, hogy ma szép, mintha csak új ruhában ülne le közöttük. Más volt az arca, a nevetése, s a régen elkoptatott szavakból új értelmet muzsikált ki a hangja.

A férjét nézte, néha titokban, szinte szégyellte ezt a váratlan rajongást – néha egészen leplezetlenül, és fiatalnak látta, mintha nem is a fiával bújna össze rejtélyesen susogva. Szeretlek. Érezned kell, hogy mennyire szeretlek, hogy már csak benned élek egészen alaktalanul és önmagam nélkül, és jó ez. Neked is jó, hiszen gondolsz rám.

Nemsokára felköszöntenek. Szinte már nem is bánta, hogy a férje annyira ragaszkodik a feltűnéshez, hogy szerepet játszik, elismerést akar, s ez hízeleg a hiúságának. Olyan mellékesnek tűnt most minden.

A virágokat az ő kis furcsa vázáiba rakta, és nem sajnálta, hogy nem száradó őszi ágakkal vannak tele.

A kisleány izgatottan botladozott a vendégek között, zavarban volt, és szégyenlősen kispolygott utána a konyhába. Ügyetlenül szorongatta a süteményes tálat.

– Várj egy kicsit, hogy apu... –

Most jön a selyemkendő, – gondolta nevetve, s türelmesen megállt. Nem szabad észrevennie rajtam, hogy már láttam. Még azt hinné, hogy kutatok utána, mint azok a féltékeny asszonyok, akik idegen illatokat szimatolnak a férjük kabátján. Nekünk nem kell komédiázni.

Bent cinkos csend fogadta. A poharakban sárga bor csillogott, s a lámpák fénye aranyos árnyékot tűzött át rajtuk a fehér terítőre.

Az ő helyén ott volt a kis papírcsomag. Nem is kellett az izgalmat erőltetni, olyan csodálatosan könnyen jött, szinte magától, mintha a várakozás csendje árasztotta volna.

– Hát szerbusz! – s mindenki feléje emelte a poharát. Elmaradtak a szokásos szavak, és ennek annyira megörült, hogy még a keze is megremegett, amikor a kis csomag után nyúlt.

A selyempapírban vatta közt egy karkötő feküdt. Talán aranyból. Nézte, s a döbbsen fájdalom fehéren áthasított rajta. A homlokára visszanyíltak a szigorú ráncok, sápadt volt, még lélegzetet sem vett.

Szeme mereven bámult a karkötőre. Aztán a férjére nézett, aki az anyja mellett ült kezével az asztalra dőlve, s kifejezéstelen arccal leste a meglepetését.

Ott állt; kíváncsi tekintetek nyugtalan sorfala előtt rémülten, s kezéből csörömpölve kihullt az ékszer.

Talán azt hitték róla, hogy a nem várt örömtől hallgatott úgy el, mint akinek egészen képtelenül csak egy visszanyelt sikolytól függ az élete.

1964. XI.

Már korán, még egyetemistaként komolyan foglalkoztatta a regényírás gondolata. Erről néhány vázlat és fejezet-töredék tanúskodik.

A hagyatékából előkerült egy kézzel írott torzó. A füzet feltehetően első regényírói próbálkozását tartalmazza az 1960-as évekből. Későbbi regényeinek minden ismervét fellelhetjük benne: a frappáns szerkezeti ötletet, amely a történetek kiváltotta asszociációkra épül, egy jelenet, egy kép, egy hang, egy érzelm emlékeztet a korábban lezajlott eseményekre. Már aprólékosan kidolgozott alakjainak teljes tárházát megismerhetjük: a gondolatok, érzések finom realizmussal rajzoltak, érzékletesek a belső, érzelmi-gondolati képek, találóak a filozofikus közbevetett megjegyzések, azaz egyéni stílusának előképeként az író szántalan formai megoldását megtalálhatjuk már ebben a féligírt munkában.

A regénykezdetnek címe nincs, befejezetlen, az 5. fejezet elején marad abba:

1.

Lábujjhegyen osont a fürdőszobáig, a homálytól mintha halványzöldes moha vontá volna be a kádat, a polcot, és a törülközője is nyirkos volt. Csendesen folyatta a vizet, szinte nem is hallatszott; puha és könnyű volt minden mozdulata, mintha úszna. A tükör elé állt, és elcsodálkozott, hogy nem látja az arcát. Aztán kilépett az ajtón, és odakint sötétebb volt, mint elképzelte. Zsóhoz megy, ezt az egyet oly biztosan tudta, szinte tapintható volt a kívánsága. Éles, valóságos. Ezt gondolta. Hirtelen ért a házuk elé, nem volt furcsa, hogy olyan biztosan odatalált, pedig már egy éve nem járt náluk. Zsó kócosan állt az ajtóban, elmosolyodott, és kivette kezéből a táskát.

– Ma férjhez megyek – mondta csendesén. Zsó hamisan felnevetett, hosszú, nagy és sötét szobákon mentek keresztül. A Nagypapa a hintaszékben aludt. Odalépett hozzá, és szelíden megcsókolta.

– Zsó nem haragszik rám – mondta vidáman, és a Nagypapa tovább aludt. Zsó eltűnt mellőle. Idegesen és félve kereste, és ahogy gyáván tapogatózott előre, nagy, barna bútorok ütődtek hozzá, még a szőnyeg is úgy süppedt alatta, mintha langyos, meleg iszapot dagasztana a lábával.

– Én nem akartam – motyogta gyámoltalanul, – hidd el, Zsó, nem is akartam. –

Sírni szeretett volna. Egyre sűrűbb lett minden.

– Zsó...! –

..... A szomszéd szobában elhúzták a függönyt. Kábultan nézett körül, s megrándult, mint akire váratlanul ráütnek. Évek óta megszokott zaj volt, még sohasem idegesítette; hozzátartozott az ébredéshez. Félig nyitott szemekkel, hunyorogva pillantott körül. Tekintete lassan vándorolt körbe a szobában, s valami titkos makacssággal mindig megállapodott az íróasztalán. Az anyja elvette róla a kislámpát;

ostoba ötlet volt. Még ilyen apró dolgokban is megnyilvánul az önzése. Meg sem kérdezte, hogy elveheti-e.

Furcsa, hogy régen elmulasztott dolgok ilyen elevenen élnek az emberben. Talán jó lett volna, ha akkor reggel valóban elmegy Zsóhoz.

Az ajtó félig nyitva volt, hallotta az anyja motoszkálását odaátról. A padló reccsenéséből össze tudta állítani a mozgását. Rámol; túl óvatosan és túl kíméletesen. Még a kíméletében is van valami kihívás. Utálta magát ezért a gondolatért, de nem tudott szabadulni tőle. A fal felé fordult, és nem akart törődni semmivel; vele sem.

– Alszol? –

Szemeit makacsul összeszorította a kérdés előtt. Tulajdonképpen szeretett volna szólni hozzá, kíváncsi volt a saját hangjára. Tegnap dél óta senkivel nem beszélt, pedig néha már annyira kívánta, hogy idegeneket meg tudott volna szólítani az utcán; csak nem merte. Most mégis úgy érezte, nem érdemes. Aludni szeretett volna. Mást nem is, csak aludni. Érezte, hogy az anyja nincs messze az ágyától, az arcát lesi, és egyre várja, hátha válaszol.

Aztán hallotta, hogy kiment; egyszerre elhagyta magát. Gyerekes, apró öröm bujkált benne, hogy játszhatott vele anélkül, hogy megengedte volna, vagy egyáltalán tudna róla. Kedve lett volna meggyötörni, csak úgy, szórakozásból, ahogy ő szokta. Á, hiszen úgysincs tudja, hogy nem alszik, és egyszerűen csak furcsának találja azt, hogy nem olyan, mint máskor.

Szórakoztatta a gondolat, hogy most törődik vele. Bizonyára szokatlan lehet számára. Vajon lehet egyáltalán bosszúságot okozni neki? Talán...

..... Még van néhány órája az esküvőig. Furcsa, szokatlan izgalom bizsergett benne, mintha belülről csiklandoznák. Idegesítették a ceremóniák. Sohasem szerette, nyomasztotta, mint egy halaszt-hatatlan foghúzás. Miért nem lehetett kikerülni? Ha rajtuk múlt volna, bizonyára senkit nem hívnak meg, senkivel nem tudatják, még az anyjával is csak utólag. Sok idegen ember, semmi köze hozzájuk, azoknak se őhozzá. Az anyja rájuk kényszerítette, mint bakfis korában a rövid ruhát. Még a szituáció kellemetlen érzése is azonos volt. Pedig olyan nagyszerű ez az egész, olyan kifejezhetetlen, hogy nem volna szabad így elrontani. Sajnálta, hogy az anyja nem ébresztette fel. Este elhatározta, hogy korán kel, megelőzi őt, csendesen kioson a lakásból, és elmegy Zsóhoz. Érthetetlen, hogy elaludt, s az anyja most is megelőzte. Már a ruháit is kikészítette, bosszantotta, hogy nem hagyott számára semmit, amivel elfoglalhatná magát. Zsó nem jön el, pedig őt látta volna a legszívesebben. Tudta, hogy van ebben a kívánságban valami rejtett önzés, de káröröm nélküli volt. Nem, azt igazán nem érezte. Még az önzést se, csak azt, hogy jó lett volna beszélni vele.

– Mégiscsak kellett volna templomi – hallotta az anyja hangját, s kiolvasta szavaiból azt is, amit nem mondott: még nagyobb feltűnés, még kiállhatatlanabb ceremónia.

– Jaj, így is nagyon jó lesz, hidd el! – bizonygatta a tükröből, ahol gyanakvóan vizsgálgatta magát, vajon mennyire változott meg az arca. Hiszen ma már asszony lesz.

– Tudod is te, hóbortos! –

Felrántotta a vállát, és makacsul erőlködött, hogy ne feleljen vissza, hamarabb lejár ez a néhány terhes lemez. Otthagya a tükört, nem talált magán semmi különöset.

– Legalább az ebéd itt lenne! – sóhajtott az asszony kedvetlenül, s tüntető lemondással rámolta át egyik szekrényből a másikba régi abroszait. – Pedig neked tartogattam. –

Felhajtotta a zongora fedelét, valami Chopin után kutatott emlékezetében, tudta, hogy ezzel mindig ki lehet engesztelni. Most nem hagyta magát, ingerülten rakosgatott tovább, majd mivel más nem jutott eszébe, zsémbesen ráfordult:

– Menj már öltözködni, legalább a mai nap tiszteletére felvehetnél valami komolyságot. Eljátszogatod az idődet. Jó, hogy nem állsz le babázni. – Valami ilyesfélét mondott, s mikor látta, hogy szavainak nem sok foganatja van, felkapta a szék alól a cipőit meg a ruhát, s erőszakkal a kezébe tuszkolta. Élesen nézett rá; igen, élesen. Ez a nézés, mint eddig soha, most sem tűrt ellentmondást. Hideg és éles volt.

Talán arra gondolt akkor, hogy nem is szereti már. Hancúrozós kedve elpárolgott, s még odakint is magán érezte szúrós tekintetét.

Kár, hogy nem adta nekik a belső szobát, hogy át fog járni az életükön, és semmit nem lehet elfalazni előle. Hiszen nem is lesz elfalazni való! A gondolat megint jókedvre hangolta, még talán füttyörészett is. Legalább a bútorokat eltologathatták volna; nem mintha rosszul lenne a szoba berendezve, csak hogy nagyobb legyen a felfordulás. Mindegy, felfordulás nélkül is jó lesz. Lassan, vontatottan öltözött, úgy izgett-mozgott hozzá, mintha pantomimot játszana. Szándékos volt, hogy tovább tartson.

Csak legalább hamarabb jönne érte! Tűnődve ült a kád szélén, és ide-oda hintázott. Kár, hogy az anyósom nem szeret, hogy mást akart, és hogy soha nem fogja szeretni. Bizonyára kínos lesz az a néhány óra, amit kényszerűségből együtt töltenek. Elhatározta, hogy nagyon kedves lesz hozzá, mást nem is akart megnyerni magának, csak őt, de őt annyira, olyan kimondhatatlanul, hogy már ebben a pillanatban is belepirult az erőlködésbe. Különféle fogásokon törte a fejét. Nincsenek lehetetlenek, csak ügyetlen ember van. Ha valakit meg akarunk szerezni magunknak, azt meg lehet szerezni. Kicsit lehűtötte az első találkozásuk emléke, oly kínos, olyan elutasító volt, hogy ha felidézte, mindig ki tudta váltani belőle azt a szorongó döbbenetet, amit akkor érzett. Tudta, hogy sohasem lehet elfelejteni. Szavakat könnyebben elfelejt, mint bántó kis részleteket.

Úgy rémlett, mintha az anyja rányitotta volna az ajtót, valamit mondott is. Olyan hirtelen készült el, maga sem tudta, hogyan. Mezítláb ténfergett a lakásban, beletúrt mindenbe, hogy a várakozás türelmetlen unalmát leküzdje. Az anyja mindent megcsinált helyette, neki legalábbis úgy tűnt, szinte csodálta, hogy mégis mennyi elfoglaltságot talált még magának.

A férfire gondolt; gyerekes konoksággal idekívánta, szinte szuggerálta, hogy legalább most az egyszer pontos legyen. Szabadulni szeretett volna. Úgy érezte, hogy még soha nem volt számára ennyi mondanivalója, szinte fojtogatta már a hallgatás. Szokatlan is volt, hiszen ha ketten voltak, legtöbbször ő beszélt, a férfi csak hallgatta; soha türelmetlenül vagy unatkozva. Néha csodálta is, hogy bírja ki olyan sokáig anélkül, hogy megszólalna. – Szeretem hallgatni ahogy beszélsz! – Hangosan fölnevetett, ahogy eszébe jutott ez a kis mondat. – Ez jó, nagyon jó! – Az anyja megrovóan s értetlenül nézett rá.

– Már megint bolond vagy! – s lemondó kézlegyintéssel rámost tovább, hogy mit még, talán maga sem tudta.

Ő akkor arra gondolt, kár, hogy nem érti meg. Pedig csodálatos dolog, ha valaki szereti hallgatni az embert.

– Anyuka, legyél egy kicsit jókedvű! – Olyan őszintén kívánta, amit mondott, hogy szinte minden egyébről megfeledkezett abban a pillanatban. Azt már nem merte mondani, hogy ne rontsd el legalább az én jókedvemet!

– Érted is te ezt! – Valami ilyesfélét sóhajtott az asszony, de mint általában, most sem figyelt rá egészen.

A csengetésre kiszaladt a szobából, ám az anyja ott is megelőzte. Fontoskodóan és fürgén tessékeli be a férfit, átveszi tőle a virágot, és összecsókolgatja.

Én akartam először, én akartam! – Száját makacsul összeszorítja, egy lépést sem közeledik a férfihoz, halvány kis bosszúság ágaskodik benne, hirtelen szeretné kitölteni valakin, de ez az érzés is csak pillanatnyi nála. Nézi. Mókás fintort csal arcára a férfi komolysága, legszívesebben a nyakába csimpaszkodna, és hemperegne vele a szőnyegen, hogy összegyűrődjön ez a csodálatosan ünnepestes ruhájuk. Igen, hemperegne. Jelenleg semmi mást nem kívánt már annyira, mint ezt. Nem a számat fogja megcsókolni, – villant át rajta, mikor a férfi odahajolt hozzá, de leküzdhetetlenül kívánta.

– Te, Kócos – suttozta a férfi, és belecsókolt a szájába olyan természetesen és könnyedén, hogy a csókját azonnal elfeledte, csak az anyja szúrós pillantása maradt meg benne kitörölhetetlenül.

– Annyi örömet sem szereztek nekem, hogy a vacsora... –

Most neki is elmondja, amivel engem keserített mostanáig. Szegény feje, szegény feje. Odafúrta a sajátját is az övé mellé, mintha így könnyebb lenne elviselni. A férfi türelmesen hallgatta, látszott rajta, hogy nem is hallja. – Rám gondol! – s belenevetett a fülébe.

Végre pár pillanatra egyedül maradtak. Úgy érezte, hogy kicsit másképpen néz rá, mint eddig. Hogy zavarát leplezze, bolondozott vele.

– Kedves, mától férjem uram, esetleg kirámolhatná a bőrröndjét, hogy áthurcolkodásának utolsó, kínos szertartásán átéssünk! – A bőrrönd fogantyújához kapott, de a férfi lefogta a kezét.

– Te... – Talán mindössze ennyit mondott, nem emlékezett rá, csak arra, hogy még kócosabb lett.

– Hát ezentúl itt leszünk itthon. – Többre nem futja a szándékból, hogy valami nagyon komolyat mondjon.

– Jobb lenne máshol. – Még a látszólagos közöny sem oldja fel teljesen ezt a „máshol”-t. De örül, hogy nem dicséri a ruháját, s neki nem kell kínos válaszokon töprengeni. Végre a bőrröndhöz látnak, kicsit kárpótolja az eddigi félreállítottságért, hogy most segíthet. Aztán jön az anyja, kikapja kezéből a holmikat, gondosan, hozzáértően rámol, és ő megint dologtalanul téfnereg. Vigyáz a ruhájára, még a kezét is eltartja magától, mint egy tehetetlen kirakatbábu. Szeretne kibújni a bőréből, egyre izgatottabban várja az indulást. A férfi titkos intésére kinéz az ablakon, s néhány perc múlva diadalmasan jelenti:

– Itt a taxi! Mi akkor megyünk! – Örül, mert az anyja csak később jön utánuk, és így nem tudja meg, hogy gyalog mennek. A lépcsőházból szalad vissza a virágért. Ez az apró hazugság felvillanyozza, mint egy gyereket. Órákig csavarogna, úgy tűnik, hogy sokat és össze-vissza beszélt egész úton, és zavarta a virág. Idegesen rakosgatta egyik kezéből a másikba, legszívesebben elhagyta volna valahol.

A férfi elvette tőle, s egészen az utolsó fordulóig hozta.

– Én azt hiszem, hogy nagyon-nagyon szeretlek, hogy te nem is érdemled meg, hogy ennyire szeretlek. –

Válaszul csak a karját szorította meg, de úgy tudta megszorítani, hogy ha másra nem, erre a szorításra még évek múlva is emlékezzen. Egyszerre elhalkult, s ugyanazt érezte, amit később még annyiszor, hogy egészen betölti ez az ember, hogyha van valami rajta kívül, már csak a levegő és az ég van.

A férfi bemutatta néhány rokonának. Olyan illedelmes volt, mint egy megszeppent gyerek, szeretne volna megkérdezni valakitől, hogyan kellene viselkednie; feszélyezte, amiért nem találta föl magát. Túl sokan foglalkoztak vele, pedig jobb lett volna egyszerűen elvegyülni köztük, mintha ott se lenne, de legalábbis észrevétlenül. Önkéntelenül a férfi anyjához sodródott. A taszításából ugyanaz a vonzás áradt, ami a fia szerelméből. Hirtelen nem tudta eldönteni, hogy mi bántóbb számára: ennek a sok idegének a kedélyessége, vagy az, hogy az asszony meg sem kísérli, hogy nyájasnak lássák. Értelmetlen gyávaság fogta el a közelében, megzavarták a tartózkodóan odavetett félmondatai. Nem is tudta, hogy miről beszélt, csak a szinte indokolatlan rángást figyelte a szája sarkában. – Talán gyűlöl is, – villant át rajta a gondolat, s olyan új volt, hogy őt valaki gyűlölheti, szinte már haragudni sem tudott volna érte. Még indokokat is elfelejtett gyűjteni a váratlan felfedezéshez. Ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy eldicsekedjen vele, és mivel nem lehetett, a hallgatás épp oly zavarodottá tette, mint a virág, amit kellenetlenül szorongatott, – hiszen úgy szokás. Egyszerre csak azt vette észre, hogy már nem is foglalkoztatta, valami más lépett a helyébe, és tovább sodorta. Talán arra gondolt, hogy három gyerekük lesz...

.....Vékonyan felsírt egy gyerek. A hang távolról jött, sokáig rezgett a levegőben, mint gyenge pókháló, amit hurcol a szél. Néhány percig eltelt vele, szinte felcsavarta minden gondolatát. Már nem volt álmos. Szeme tétován keresgált az óra számlapján, s amikor végre elfordította a tekintetét róla, nem is tudta, mennyit mutatott. Már nem találta értelmét annak, hogy továbbra is az ágyban maradjon, csak összetorlódott gondolatait szeretne volna sorrendbe állítani. Végtelen körbenforgás, mindig ugyanoda tért vissza, és ebben sem volt semmiféle rendszer vagy fogódzó. Segélykérően körülpillantott.

– Anyuka! – mondta önkéntelenül, s megint csalódás volt, hogy az első hívásra megjelent. Már nem is tudta, mit akart tőle.

– Szerbusz! – Kár, hogy az ember nem dughatja porba a fejét. Kényszeredetten nézte egy darabig, határozottan élvezte a helyzetét.

– Szóltál? –

– Szerbusz! – mondta még egyszer, szemét gúnyosan összehúzta, mintha kevesebbet szeretne látni belőle. Ingerelte az asszony arcára kiülő mohó várákozás, örömet lelte benne, hogy nem tudja, és nem is akarja kielégíteni. Ez az öröm jó volt egy kicsit, olyan egyenesnek érezte most, amikor minden összekuszálódott. Aztán visszarettentette. Talán már olyan vagyok, mint ő. Félrefordította az arcát, hogy ne kelljen ránézni, hátha önmagát látná benne, mint egy tükörben. Lábával a papucsát kereste az ágya mellett. A fiókjához ment, és cigarettát vett elő. Hátában érezte az anyja tekintetét. Gondosan, lassan gyújtott rá, az első cigaretta ízét érezte még az utolsónál is. Újra az anyjára nézett. Mire vársz? – akarta kérdezni, de értelmetlennek találta, hogy vele foglalkozzék. Az erkélyre ment, neki támaszkodott a rácsnak, fél testét áthajlította a korláton. Hajába zizegve beletúrt a reggel. Jó a magasban, fentről olyan kusza és tisztázatlan minden, akár az egész élete. Furcsa. Mindig azt hitte, hogy a mélyben élt, pedig csak itt, ebben az ingatag magasban. A dolgok lehetnének egyszerűbbek is, kesernyésen elmosolyodott. Igen, egyszerűbbek. Az úton gyerek szaladt, léptei csapását visszaverték a házak és a csend.

Hangokat hallott a szobából. Önkéntelen mozdulattal behúzta az ajtót, hogy még ne vegyék észre, ne jöjjenek érte. A nevét hallotta, de nem figyelt rá. Tudta, hogy róla beszélnek, tudta, hogy mit, és alig érdekelte. Pedig érezte, hogy Vasárnapnak még ma is tud örülni, ma még jobban kívánta, hogy ne legyen kettesben az anyjával. Ha sokan lennének, a család, az apja, testvérei, és mások. De senki sincs! A londoni évek óta nem írt egy sort se, a másik meg meghalt. Csak ráismerhetetlenül tudta alakját felidézni, soha nem is akarta. Megvetette az öngyilkosságot, túl egyszerű megoldás, szinte már nem is megoldás. Szerелеmből? Talán szerelemből is. Nem érdekelte különösebben az emlék, csak az maradt belőle, hogy ő se jöhet el. Egyedül az öreg járt hozzájuk évek óta, úgy hozzátartozik a vasárnapi ebédhez, mint a szalvéta. Őt nem tudta az anyja elmarni a háztól; olyan egyformák voltak, hogy még a veszekedéseik is békülésnek tunktek. Vasárnap fából van. Hirtelen jó lett volna, ha szeretné is, nem csak örülne neki.

– Szervusz, Vasárnap! –

Kinyitotta előtte az erkélyajtót, de már abban a pillanatban szándéka volt a túlzott kedvességgel. Újabb téma az anyjának, nehogy kifogyjon belőle, és esetleg hiányérzete legyen.

– Nem zavarlak? –

– Talán igen. –

– Furcsa vagy ma. –

– Anyu mondta?! –

Élesen nézett rá, de az öreg kikerülte a tekintetét. A torkát köszörülte, és nyugtalanul tekingetett ide-oda.

– Szóval ő mondta. –

És most nem tudott kedves lenni hozzá, oktan bosszúság fészkelődött benne. Jól esett volna bántani. Aztán hirtelen otthagya.

Az öreg zavartan kullogott utána, néhányszor hozzákészült a mondókájához, de sehogy sem fért ki belőle. Ösztönösen a táskájához nyúlt, felrakta az asztalra, és barackokat rámost ki az asztalra.

– Egyél. – Nem is kínálás volt ez, inkább megalázkodás.

– Hol szedted össze?! –

– Vettem. –

– Ugyan! – megvetően legyintett, de már sajnálta, amiért belekötött, olyan gyámoltalanná tette az alázat.

– Vettem – ismételte makacsul, és a táskájában babrált, hogy ne kelljen a nőre nézni.

Kár, hogy hazudik. Gyümölcsös kertek mellett jön el, s fölszedegeti, ami az utcára hullik. Gyerekkorában mindig őt küldte a kerítéshez, szégyellte, és nem szeretett vendégségbe menni hozzá.

Egyszerre megörlött, hogy nem lesz sokáig velük, bár még ugyanannyira félt a gondolataival maradni, mint az anyjával és az öreggel.

Vasárnap otthonosan elhelyezkedett, láthatóan megkönnyebbült, hogy már nem foglalkozott vele. Belebújt az agyonfoltozott háziköpenybe, zsebre rakta az asztalon talált cigarettát, és rágyújtott. Később őt is megkínálta a sajátjából. De már ezért se szólt. Szórakozottan elővett még egy csomaggal, tudta, hogy majd azt is az asztalon felejtí. Legalább az öregnek lesz másnapra is.

Maga sem értette, miért húzza az időt ahelyett, hogy készülődne. Elmenni, el! Különös hang-súllyal, ahogy az anyja mondaná: el.

Ült a széken, karjait lógatta, és elbámult. Nehéznek érezte a fejét, néha megtámasztotta, s csodálkozott, hogy milyen üres. Tegnap úgy megrohanta minden, alig eszmélt, de most mégsem gondolt semmire. Mintha félne, hogy az arcáról leolvassák.

Az öreg megköszöri a torkát, felriadt; szinte már azt is elfelejtette, hogy itt van. Jó lett volna beszélni vele, mással, valakivel, – olyan nehéz. Fáradt volt hozzá, ahogy fáradt volt az egész naphoz. Nem józanodik; minden felkavarodott benne, mint a sekélyes víz, amikor megmozdul alján a pióca.

– Hol a kislámpa? –

Értelmetlen hálaérzés fogta el, amiért észrevette. Nem is a feleletlen töprengett, inkább valami mást szeretett volna mondani. Ilyen nehéz hálásnak lenni? Amikor még azt a lámpát kapta, akkor...

..... Átszaladt a téren szelesen és kapkodva, ahogy mindig szokott, még ráérős pillanatában is. A postán távirati blankettát vett, s lekuporodott egy asztalhoz, hogy kitöltse. Egészen idáig fogalmazta magában, amit írni fog, de hirtelen semmi sem jutott eszébe, semmit nem talált jónak; idegesen rágt a tollat, mintha vizsgán lenne. Végül csak annyit vetett oda kurtán: „Hívj fel, ha tudsz. Fontos. – Kócos” Lehet, hogy nem is ezt, rémlett, mintha nagyon semmitmondónak találta volna, mégis gyorsan megcímezte a férjének, és sokáig állt sorban. Még egy kövér asszony is benyomakodott eléje, nagyon izzadt volt, és csapzott. A hátán éles vörös forradás éktelenkedett. Ez a vörös sebhely tisztán megmaradt benne.

Aztán nem is tudta, hová ment, csak valószínűtlenül későn jutott haza. Az anyja a gangon várta, s alaposan lehűtötte azt a lelkendezését, amit szorongva tartalékolt számára. Szemrehányásai közepette szóhoz sem engedte jutni. Valami takarítást emlegetett, s úgy rémlett neki, mintha ez szoros összefüggésben lett volna vele. Néhány gyenge kísérletet tett, hogy kimagyarázkodjon, de csak egy lekicsinylő ajkbiggyesztés volt a válasz.

– Hallgass! Felöletek meghalhatok. –

– Anyuka... –

– Örülnék, ha megkímélnél – sértődötten félrefordította a fejét, és várta, hogy tovább engesztelje. De megrekedt benne a szó, biztosan elsápadt, mint mindig, ha valamivel nagyon megbántották. Miért ilyen? Mért nem mondhatom meg neki? Megmaradt benne az a hatást váró oldalpillantás, amivel az anyja feléje sandított. Ezzel a pillantással mindent képes volt meggyilkolni benne.

Elbújt a levelei közé, újraolvasta őket, pedig már majdnem kívülről tudott minden sort. Nagyon kívánta akkor, hogy ott legyen mellette. Nagyon kívánta, és már csak azt. Minél lehetetlenebbnek látszott, annál inkább, néha érezte, hogy szinte tapintható fájdalommal növekszik körülötte a hiánya.

Az anyja egyre dühöttebben öntötte magából a szemrehányások özönét. Nincs pénz, egyedüllét, hogy kihasználják, hogy majd megtudják még... Hosszú évek során mindig visszatérő mottók.

Befogta a fülét, s a könnyeibe mélyedt. Szeme idegesen futkározott a sorokon, de semmit nem fogott fel belőle, napok óta mindig ugyanazon az oldalon tart, a feje fáradt volt, és annyi minden torlódott össze benne. Meg fogok bukni... nem megy. És az asszony egyfolytában beszélt, már csak egyhangú mormolással olvadt össze minden. Lehet, hogy elaludt.

Aztán az anyósa jutott eszébe. Betelefonált az üzletbe, bár az is lehet, hogy csak akart telefonálni, de egyenesen a lakásukra rohant, valahol vásárolt is neki. Talán éppen egy üveg konyakot, mert azt mindig szerette, s kicsit oldottabb is volt, ha ital társaságában fogadott valakit. Valójában nem tudta, hogy mi vezette hozzá, hiszen az asszony, mióta csak a családba került, egyfolytában elzárkózott

a közeledése elől. Néhányszor meghívták, de mindig talált valami kifogást, hogy visszautasíthassa őket. Náluk pedig, ha ketten mentek, csak zárt ajtóval fogadták őket, még a fiát is elkerülte inkább, csak vele ne kelljen érintkezni. Soha nem szólt érte, gyerekes egyszerűséggel mindig talált mentséget számára, nehogy kényszerítve legyen a valósággal szembenézni. Már az első hónapokban összeeszeszték miatta, a vitáról semmit nem tudott, annyira meghökkentette, hogy ösztönös megérzéssel nem merte piszkálni a dolgot, nehogy a férfi komolyan vegye. Elbolondozta az egészet, mindig tréfára vette ezt az egyre harapósabbra feszülő viszonyt. Most is csak arra gondolt, hogy egyszerre megoldódik, hogy meghódítja magának, ha egyszer kettesben lehet vele mindenfajta közvetítő nélkül. Talán még hízelegni is fog vele, hogy neki mondja el először.

Egy kirakat előtt megállt, nem nézett semmit, csak magát figyelte aprólékosan a kirakat üvegében. Bolondság! Most is kócos volt, kölyök, és semmi asszonyosat nem vett észre magán. Meg fogok bukni – villant eszébe hirtelen, mikor valahonnan váratlanul kiszivárgó zongoraszó ütötte meg a fülét. Talán szégyellte is abban a pillanatban, hogy a gondolatai ennyire szétállnak, nincs benne semmi komolyság. Élénk és tiszta lett körülötte minden, még soha ilyen kitartóan nem tudott megbámulni semmit, mint akkor, és nagyon szeretett volna már az asszonynál lenni. Az üzletek zártak, a félig lehúzott redőnyök alatt be-bekukkantott, s az áruk a hűvös, világos pultokról mintha visszaneztek volna rá. Már megkapta a táviratomat, – ez is eszébe jutott néhányszor, s valami szorongással vegyes izgalom szállta meg ilyenkor, s szinte fel tudott volna kiáltani. Igen, felkiáltani. Meg haragudott az anyjára, és félt az anyósától. Ami még ezen túl volt, kihullt belőle.

A találkozás gyors és rövid volt, és a homályos lépcsőházban zajlott, mert az ajtón be sem engedte. Kiállt vele szemben, szinte eltorlaszolta a bejáratot a lakás és önmaga felé.

– Most nem érek rá. Még mindig tanítat a fiam? Beszélni velem? Hümm, gyere majd máskor! –

Csak odalent jutott eszébe, hogy a konyakot elfelejtette átadni neki. Fanyar ízekkel volt tele a szája, mint gyermekkorában egyszer, amikor hasfájósra ette magát vadkörtevel. „Még mindig tanítat a fiam?” – Belesápadt a megaláztatásba, a keserűség szinte fútogatta, és már akkor tudta, hogy magától soha többet nem megy hozzá. Később elmondhatta volna a férfinak, de átesett rajta, – kicsit meghalt számára az asszony ezen a délutánon, néha már becsülni is tudta, amiért nyíltan a szemébe mondta, amit az egész család alattomosan pletykált róla.

Az este folyamán néhányszor még átélte a látogatást, gondolatai újra meg újra visszacsavarogtak hozzá, hogy lúdbőrös lett a karja a viszolygástól. Mindenkitől elment a kedve, már csak a férfival szeretett volna beszélni. Aztán oly zavarodottan dadogott a telefonba, hogy utólag még ezt is szégyellnie kellett.

– Gyere haza. Gyere haza – ismételte makacsul, mint egy gyerek, ha nagyon szeretne valamilyen játékot, és nem lehet a figyelmét elterelni róla.

– Tudod, hogy nem tehetem, ne butáskodj, Kócoskám, te ilyet nem szoktál. – Volt a hangjában valami ismeretlen remegés, ami újra visszaadta a nyugalmát, és az öröme is megnőtt, pedig elfelezték ketten. Aztán egyszer a belső szobaablak pucolásánál leesett létrástól, és a bútorok között összeverte magát, az anyja nem volt otthon, nem is tudott róla, amikor rátalált. Akkor hozta a férfi a kislámpát az ágyához, hogy olvasni tudjon.

– Nem búsulsz, Kócos. – Sápadt volt, sohasem látta még ilyen sápadtnak. – Olyan fiatalok vagyunk, még lehet másik. –

– Igen – s kábultan bámult a kislámpa vékony fényébe, s most először, mióta együtt voltak, nem volt kedve elbolondozni a dolgot...

Az anyja behozta a reggelit, szokás szerint csak kettőjüknek, mintha az öreg ott sem lenne.

– Te nem eszel velünk, Vasárnap? – farkasszemet nézett az anyjával hűvösen és fintorogva, mint aki élvezi, hogy kiélezhette a kellemetlen szituációt. Valami hajszolta belülről tovább, tovább, anélkül, hogy szándéka lett volna vele. – Kicsit szórakozott vagy, nem gondolod? – Az öreg zavarodottan krárogott, váltogatva rakta a lábait keresztbe egymáson.

– Én?! Ki mászkál itt félőrülten tegnap óta?! – Szinte sziszegte a szavakat a visszafojtott indulattól. Tekintetével a lányába markolt, már tépte is a haját, ahogy kiskorában minden semmiségért.

Gúnyosan végigmérte, mint aki felkészült a védekezésre és a támadásra egyaránt. Csak az öreg tehetetlenkedett közöttük. Érezte, hogy felesleges lett, pusztán ugródeszkának elegendő, vita-témának kevés. Hebegve mentegetőzött, de egyikük sem figyelt rá. Reménykedve a nő felé esett, talán meg-unja, mielőtt elkezdené. Tudta, hogy gyűlöli a jeleneteket. Most sem csalódott benne.

– Még nem mosakodtam, egyetek csak nyugodtan, – mondta hirtelen, s egy közömbös váll-rándítással a holmijai után nyúlt. Szinte hallani vélte az anyja megkönnyebbült sóhajtását. Milyen egyszerű örömei vannak, gondolta, túl egyszerűek, mint a kicsinyességei. Még arra sem érdemesek, hogy az ember felfigyeljen rájuk. Belülről valami titkos hatalom izgatta még a folytatásra, de sajnálta az öreget. Ő itt marad vele, és kár lenne elrontani a napját.

Jó lenne ablakot nyitni; a meleg csúszósan tapadt rá, mint sárga méz az üveg falára. Állott és fullasztó. Magára zárta a fürdőszoba ajtót. Tudta, az anyja mennyire várja, hogy kinyissa a vízcsapot, – a falak vékonyak, – aztán lázasan fut majd keresni a tegnapi levelet. A véletlen úgy hozta, hogy nem került a kezébe, nem bonthatta fel, ahogy máskor szokta, hogy aztán frissen ragasztva átadhassa neki képmutatón tudakozódva a tartalma felől. Harminc év alatt sem tudta megszokni, hogy ilyen, csak volt idő, amikor nem vette észre. Azóta sem az anyja változott, csak ő.

Az a tegnapi levél... Belezavarodott a gondolataiba, újra rendszer és rend nélkül kavargott benne minden, kevés volt az átlátásához egyetlen éjszaka, és két csomag cigaretta.

Nem gyújtott villanyt, tétován tapogatózott a nyirkos félhomályban, és amit érzett, arról biztosan tudta, hogy érezte már valamikor, és valamiért. Néha cserbenhagyta az emlékezete. Kicsit kevergett a gyomra az összeállt szagoktól, arcával egy száradó ruhadarabnak ütődött, s ahogy ellökte, leesett a földre. Fölvette, és a sarokba dobta. Nem volt türelme bajlódni vele, mozdulatai mégis meglassultak, óráknak tűnt, amíg haját feltűzte, s bámult a tükörbe, mert tudta, hogy nem láthatja magát. Hálóingét a fogásra akasztotta, és kilépett a papucsból. Szeretett a hűvös kövön ácsorogni, míg az első borzongás végig nem futott rajta. A szappan síkosan csúszott a kezében.

– Nem fogok törődni vele, majd elmúlik. – Az anyja hangja, még a falon át is hozzá szólt, nem az öreghez.

– El – ismételte akaratlanul. A víz hidegen csapott a testére. Fel fog hívni, gondolta váratlanul, s nem is kutatott utána, miről jutott eszébe. Otthon van egyedül, és vár, tegnap is várt, hiszen meg-beszélték. Most hirtelen nem tudta volna megmondani, hol járt, csak azt, hogy sokfelé csavargott. Már régen nem csavargott, ez is új volt, de jobb lenne, ha nem hívná fel. Hátát egyenletesen verte a hideg víz, az arcát is belefordította. Ilyenkor mindig szerette volna kinyitni a szemét, de sohasem merte. Bőre vékony ruhaként tapadt rá, már azt se bánta, ha a haját is éri. Füle megtelt vízzel, tompa kis zúgás zárta el a világot, meleg üvegburát szorított a fejére. Mintha nagyszemű eső csapkodná az aszfaltot, csak szaga nem volt, azt neki kellett hozzáilleszteni. Egyszer szeretett volna meztelenül megfürdeni az esőben. Hátha a meleg üvegbura lepattanna a fejéről...

.....Az eső átvágott a függönyön, s összeáztatta a polcon felejtett könyveket. Különösen egy lexikon vizesedett át, azóta is felgömbölyödött fedéllel lapul valahol a könyvszekrényében. Az még világosan élt benne, hogy a könyveket sajnálta, de az eső jó volt, beitta a frissen benyomuló szagokat, s szerette volna megkérni az anyját, hogy ne zárja be az ablakot. Vékony, görbe csíkokban csordogált a víz végig az üvegen, figurákat rajzolt, s aztán letörölte, mint krétát a tábláról. Akkor olyan új volt ez az eső; eddig kószálni szeretett benne, most az ágyból nézte. Nem látta a felhőket, és nem látta az utcát. Talán arra gondolt, hogy ilyenkor megáll a munka, s korábban hazajön. Unatkozott, és az unalom el-fárasztotta, örökös mozgékonyága nem találta fel magát benne. Meddig? Vajon még meddig tarthat?

Egy rajzfüzetbe firkálgatott, de zongorázott volna inkább, vagy csavarogna céltalanul a meg-csendesedett esőben.

Az ember mindig mást akar, mint amit lehet. Nem foglalkoztak vele, tudta, hogy terhükre van, beleuntak az egészbe, legalább annyira, mint ő. Amikor egyedül volt, sokat sírt, próbált megbékülni a tehetetlenségével, és próbálta elhinni, hogy sikerült.

Kínos volt az óvatosságuk, amivel kerülgették, akkoriban jobban emlékeztette mindenre, mintha naponta beszéltek volna róla. Szerette volna a gyereket, és szeretett volna meggyógyulni. Ha akkor nem megy fel arra a létrára, még sokszor elképzelte azután is, mennyire másképpen történt volna minden. Az év is megkezdődött már régen, most lemaradt, és csodálkozott, hogy semmi vágyat nem érzett a folytatásra. Az ágy mindentől elvette a kedvét, s hiába nem fájt már a gerince, úgy érezte, hogy egyre betegebb lett. Nem szerette, ha magára hagyták, de nem mondta, hogy ne tegyék. Irtózott attól, hogy a terhükre legyen, és ez az irtózás átragadjon rájuk. Eleinte panaszkodott még, aztán erről is lassan leszoktatta magát, az unalmas dolgok kiábrándítóak, és ő nem akart kiábrándító lenni.

Az anyja talán éppen szomszédolt, és az eső nem állt el.

Vajon az anyósa mért nem látogatta meg? Néhány jótékony hazugság megmaradt benne, amit a férfi neki talált ki, és amiről mindketten tudták, hogy nem igaz. Már egészen szűkre kicsinyült benne ez is.

Az orvos jött, beszélgetett vele, és elment; és megint nem mondott semmit. Kikopott belőle még a várakozás is. Egyetlen szórakozás marad: a telefon, s néha barátok érkeztek, de olyan távolról, mintha idegen föld küldte volna őket.

Túl sokat gondolkodott, pár soros hírek megdolgozták a fantáziáját. Csak a férjéről nem, benne oly biztos tudott lenni, mint önmagában.

Esőszag lépett vele a szobába, megtapogatta átázott kabátját, és beleszagolt a hajába.

– Jó voltál? – mindig ezt kérdezte, s közben tenyerébe fogta az állát, hogy az arcát megvizsgálja.

– Nem – és belenevetett a kezébe. – De jó vizes szagod van! Mint egy Esőistennek! –

Tudta, hogy a férfi örül a jókedvének, a lehangoltság mindig elkomorította, nem értett a vigasztaláshoz, szinte kínlódott, amikor néha sor került rá.

Élénken beszélt. Inkább a szájmozgását figyelte, nem érdektelenségből, csak szerette az arcát, mert élt az arca, és ismerte. Biztosan a napi dolgairól beszélt, aprólékosan, ahogy máskor is szokta, kedvéért kicsit kiszínezve mindent. Fáradtságról panaszkodott, leült az ágyra, és a rajzait böngészte.

– Némelyiket annyira nem értem, mintha művész lennél. – Aztán mérgelődött, mert semmire nem jut idő, hónapokig olvas egy könyvet, mindig elalszik mellette. Szinte analfabéta a képzőművészethez, pedig jó lenne sokat tudni mindenről, mindenből. Végül be kell érni a valamivel, ami alapjában véve nem több a semminél. Ha volt egy szabad félórája, mindig ezek a problémák izgatták.

A darálót a két térde közé fogta, roccogva forgott benne a kávé, mintha porcukor lenne.

– Nem telefonált senki? –

– Miért? Vársz valakit? – gyanútlanul kérdezte, inkább magától, minden különösebb szándék nélkül, mégis feltűnt, hogy nem válaszol, szórakozottan darált tovább. Már nem tudta volna pontosan meghatározni, de volt benne valami különös, amiről akkor azt hitte, csak beképzeli.

– Zsóval találkoztam ma – szólalt meg váratlanul, és kikerülte idegesen felérebberő tekintetét. Hangosan vert a szíve. Túl hangosan, már szinte félt, hogy a férfi is felfigyel rá.

– És...? – még szeretett volna sok mindent kérdezni egyszerre, csak nem mert, valami erőszakkal visszatartotta tőle.

– Megszépült. – Figyelte a kezét, mely érzéketlen nyugalommal forgott a darálón, igen, a kezét, semmi mást abban a pillanatban, s talán még az volt furcsa, hogy milyen vontatottan beszélt.

– Férjhez ment. Most jöttek Pestre, ma lépett be hozzánk. – Már talán be is fejezte a darálást, de még mindig az őrlés zaja motozott a fejében. Szeretett volna biztos lenni abban, hogy valóban ilyen közömbösen veszi, ahogyan beszél róla. Most először nem tudott eligazodni rajta; hiába kutatózott az arca mozdulataiban, az esős, alkonyi szürkület olyan részleteknek is értelmet adott, amelyek egészen értelmetlenek voltak. Jó lett volna, ha hirtelen felnevet, és azt mondja: Á! Félsz tőle! – de nem mondta, különös komolysággal hallgatott.

– Fontos ez? – talán sokkal szorongóbb volt a hangja, mint maga a gondolat, amit hordozott.

– Á! – könnyedén felnevetett, – De hát én nem csak fontos dolgokról szoktam neked beszélni. Vagy igen? –

A párnák éles kapocsként szorították, azt hitte, az fáj, pedig csak belül valami, amiről nem is tudta, hogy mi. Nagy és meleg üvegburát érzett a feje körül, a férfi azon át beszélt értelmetlenül és nem is hallhatóan. Mindig ugyanaz a gondolat mászkált a fejében: jó, hogy elmondta. Aztán átöltözött, és már így: kár, hogy elmondta. Kifejezhetetlen tehetetlenség szorította le, soha még ennyire nem gyűlölte ezt a bajt.

Zsó megszépült. Már fél éve is elmúlt asszonytalanul. Több? Kevesebb? Azt már nem adják vissza újra. Hát bolondos, vidám kis emberek szerencsétlenek is tudnak lenni egyszer? Most jót lett volna kifeküdni az esőre, hogy lepottyanjon fejről ez az üvegbura, amely meleg és süketítő volt...

..... Kilépett a kádból, és elzárta a zuhanyt. A hirtelen beállt csöndbe még aláömlött anyjának utolsó félbehagyott mondata: Megkérdezem, ha... – ... bejön – egészítette ki gondolatban, s gúnyosan elhúzta a száját. Mennyi törődést csikar ki belőle a kíváncsiság, szinte becsülésre méltó.

Az előszobából kinézett az udvarra, csak úgy megszokásból, nem is tudta, miért. Néhányszor elment a telefon mellett, és ez megint eszébe juttatta az orvost. Voltak pillanatai, amikor sajnálta, és mégis ellenállt a vágynak, hogy felhívja. Most nem is vágy volt ez, inkább kötelességtudat. Mindig visszaretent a kínos dolgoktól, különösen amikor kikerülhetetlennek látszott. Hogy fogja elmondani, és mit, hiszen olyan egyszerű az egész; a magyarázatok csak felpiszkálják, összekuszálják. Automatikus mozdulatokkal öltözött, cipője nem volt a szokott helyre téve, s ez megint visszazökkentette a valóságba.

Váratlanul nyitott a szobába, egy riadt mondatot megint sikerült eltördelni.

– Ezt a ruhát sohasem szeretted. – Futólag végignézett magán, és közben arra gondolt: csak azért szólt, mert más nem jutott eszébe. Ez is az öregség jele, egyre ötletszegényebb.

– Dolgod van? –

– Igen. –

Mohón várta a folytatást, szemei fürgén fordultak a nyomában, amerre csak elhaladt. Képtelen volt megállni, hogy ne kezdeményezzen újra:

– He telefonon keresnek, mit mondjak? –

– Nem keresnek, de holnap délelőtt hívjanak vissza. –

– Addig nem is... –

– Nem! – Már belement a kérdezősködésébe. Mintha csak annyi év titoktalanságáért akarta volna most egyszerre büntetni. Nem érdemelte, sohasem érdemelte. Mindent elferdített, megrongált, vagy szándéktalanul, vagy mert jólesett neki. Csak lustaságból hagyott rá mindent, beburkolta a saját életébe, hogy neki szinte semmi se maradjon. Nehéz volt küzdeni ellene, s nem is volt kiért. Amíg volt, észre sem vette, hogy csak az osztást hagyja rá, de a lapjait kijátszotta a kezéből. Kényelmes, együgyű szerep, maga is érezte, hogy egyetlen nap alatt lehetetlen kivergődni belőle, de felvillanyozta ez az újszerű helyzet, szinte még sajnálta is, hogy nem élvezhette végig.

Még elszívott egy cigarettát. Oldalról figyelte az anyját, ahogy látszatra sértődötten magába vonult, néha érzékenyen felsóhajtott, és a hatás kedvéért gondolatait megtoldotta egy-egy érzelmes kézlegyintéssel. Nem is értette, hogy lehet ennyire új valami, ami nálánál is régibb.

– Szabadnapos vagy? – buzgólkodott az öreg gyanútlanul, hogy levezesse a feszültséget.

– Tegnap voltam. –

– Itthon szoktál ebédelni. –

– Dolgom van. –

– Igen – és a nagyobb nyomaték kedvéért még egyszer hozzátette: – Igen. –

Látszott rajta, hogy mondókáját nem is hozzá, inkább az anyjához intézné, mintegy megelőzve a várható szemrehányásokat. Az asszony idegesen rága a száját, dühös pillantásokat vetett feléjük; ez a fogás is beütemezett volt, mint egy hadvezér előre megtervezett hadmozdulatai.

Az öreg gyorsan befúrta magát a barackjai közé. Óvatosan ette, nehogy zajt üssön, inkább hagyta, hogy a leve a terítőre csurogjon.

Ingerelte a nevetés, érezte, már csak pillanatok kérdése, hogy előbb kirobbanjon belőle, mint az asszonyból a felháborodás. Az óra élénken ütött rést a fojtott csenden, ösztönösen oldalra kapta a fejét.

Hirtelen felállt, felvette a széken hagyott táskáját, és elköszönt.

– Ne kapsd ki este a telefont. – Úgy hangsúlyozta ezt, mint akit tulajdonképpen megakadályoztak abban, hogy már eddig is elmondja, amit akart. Nem nézte, milyen arcot vág erre, hamarabb megunt a játékot, mintsem véget ért.

Az ajtót hangosan becsapta, szoknyája majdnem ottrekedt. Az égre nézett, s félrehajtott fejjel behunyorgott a napba. Hirtelen felnevetett, s olyan könnyű volt a szíve, mint a levegő.

2.

A daru óriás teste mozdulatlanul nyújtózott az ég felé, halott nyugalma végigdőlt a köveken, együtt a hőséggel. Nagyságát széthúzta a felhőtlen ég, apró kőhalmazok széttördelték súlyos árnyékát, mit a szél épp oly könnyedén lóbált, akár a meleget. Az ernyedten lógó huzalok izzón csillogtak a fényben.

Szinte várta, hogy magától megmozduljon, s horgával a testébe fogódzva hurcolja, mint macska menekülés közben szájában a kölykét.

Időtlenül bámészkodott, pedig már régen elkésett, s furcsa volt, hogy mégsem hajszotha semmi. A daru állt, és ő nézte. A Dunáról nehéz vízszag kapaszkodott orrába, néha kijátszotta a szél, s elhordta, talán a tulsó partra. Megnedvesítette zsebkendőjét, s a tarkójára tette. A haja útban volt, csak most vette észre, hogy fel sem tűzte. Pedig évek során annyira megszokta, hogy képtelenségnek látszott.

.....

A galamb leszállt, óvatosan tipegett a víz felé, szárnyait néha megrebentette, s elugrott a víztől. Aztán ivott, gyorsan és riadtan.

Lassú mozdulattal visszahúzta a cipőjét, már nem húzhatta tovább az időt, pedig szívesen bámészkodott volna így céltalanul, félig tudatosult gondolatokkal telve. Nem vesztenének egymással semmit, hogyha nem menne el.

Valaki kiemeli majd azt a piros labdát, de nem a kislány, csak valaki. Míg az újságot hajtogatta, a horgászra gondolt, és arra, hogy visszafelé eljön még megnézni. Ezt sem próbálta megmagyarázni magának, mert úgysem tudta.

A kamaszok követ rugdaltak az úton. Kezüket hanyagul karba fonták, és pimaszul röhögtek utána. Kicsit meggyorsította lépteit, nem mintha a késést akarta volna behozni, csak túl akart már lenni az egészen.

Elengedett egy autót, aztán átszaladt az úttesten. Ruháján szórakozottan meglazította az övet, érezte, hogy átnedvesedett alatta, és ez bizonyos fajta kellemetlen érzést kölcsönzött neki. Szeretett volna lemosakodni, mint mindig, ha megizzadt. Jó volt lent a parton; a néptelen utcák elkedvetlenítették, s bágyadtá tette a meleg. Szerette a forgalmat, az emberek nyüzsgésének lüktetését, a cél nélküli bámészkodást, amikor egyedül sem volt egyedül. Most dél lehetett. Az elfüggönyözött ablakok mögött ebédhez ülnek a hűvös szobákban. Ez a gondolat még értelmetlenebbé tette a csatangolását. Haza kellene menni, ha várnák, ha nem csak mindig úgy lett volna, hogy ő vár. Az egyik házból éles csörömpölés hallatszott, mintha hatalmas ablakot törtek volna össze. A déli csönd épp úgy eltorzította a zörejt, mint az éjszaka.

..... A férfi szitkozódva tapogatta a fejét, olyan rövid idő alatt történt minden, hogy fel sem fogta a dolgok egymásutániságát. Egy pillanatig arra gondolt, talán részeg, aztán csak az járt a fejében, hogy nem szokták az ablakot nyitva hagyni. Vagy igen, de nem számítottak a hazajövetelére. Az üvegszilánkok harsogva roppantak a lába alatt.

– Te jó isten! Te szent isten! – az anyja színpadias mozdulatokkal csapkodta össze a kezét. Megelőzte, pedig minden ellenérzés ellenére a segítségére sietett volna.

– Süket vagy? – mordult az ágy felé, aztán eltűntek a szobából. Mióta fél éjszakákon át leste, hozzászókkott az álmatlansághoz. Maga sem tudta, mikor aludt tulajdonképpen, a feje sokat fájt. Talán akkor is. Néha hajnalig elszórakozott az árnyékokkal, kínlódott, hogy semmire se gondoljon, kifogásokat gyártott, amit alkalmanként átjátszott a férfinak, és ő aztán elhitte. Most meglepte az érkezése, lehet, hogy örült neki, annak is, amikor átlépett rajta, s kicsit megbillent alatta a dívány. Ezt a billenést szerette.

– Sajnálom, hogy felzavartalak – mondta kis idő múlva, és akkor ugyanolyan merevnek érezte a testét is, mint a szavait. Csodálkozott, hogy ez a férje, küszködött vele, hogyan mondja el neki, mert beszélni kell, régen kell.

– Holnap nem jövök későn – és betakarta. – Sok a munkám, sok... –

Az egyszerű hazugság néha már igaznak is tudott látszani. Vajon az anyja mit mondana erre? Nem, ő sohasem lehet olyan, mint az anyja. Valamit be akart hozni magának, de a férfi visszahúzta.

– Törődj velem! – Azt hihette, el akar menni mellőle.

– Rossz vagy. – Mást nem is mondott, ezt sem szemrehányóan, inkább úgy, mintha magának mondaná. De fejében ide-oda verődtek a kérdések, panaszok, melyektől megkönnyebbülés lett volna megszabadulni.

– Ne haragudj! – és belecsókolt a tenyerébe, és ez a csók olyan tapinthatóan fájt, hogy nem lehetett elfelejteni. Miért, miért nem tudja megtartani ezt az embert? Hiszen örökké az foglalkoztatja, már gondolni se tud másra, mindent kienged a kezéből ezért az egyért.

– Valamihez kell kezdenem. – Mentőöv volt ez akkor, hogy meg ne fulladjon, legyen valami más is, ami a férfin kívül még értelmet ad.

– Én nem gátolhatlak, ha mindenképpen akarsz. – Szorosan hozzásimult, és meleg volt, nagyon meleg. – Utazz el inkább, mindig utazni akartál, használd ki az alkalmat, hogy most nem köt semmi. –

– És te? –

– Nagyon önzőnek tartanál, ha négy fal közé zárnalak. –

Összefolyt minden, érvek és ellenérvek, szegénynek érezte magát, és gyűlölte a szegénységét, még azt is, hogy siránkozzon rajta.

Az ölelés szétzúzta a kétségeit, mit az agya az örökös unalom óráiban gyártott. El akart utazni, itt akart maradni, szétrúgni ezt a betegségnél is rosszabb tehetetlenséget, és tenni valamit, tenni. Visszajött, s aki egyszer visszajött, az már nem megy el. Valami csodálatosan tiszta, és könnyű érzés ömlött el rajta a csókjai közben. Örült, hogy megalázta magát, nem fordult tíz körömmel az arcának, hanem végigsimított rajta, mintha idegen csók nyomainak nyomait letörülhetné róla...

.....Valamelyik távoli templomban harangoztak, máskor még a vasárnapi harangszót sem veszi észre. Most megállt egy pillanatra, és elhallgatta, aztán befordult a kis utcába. Tudta, hogy jó helyen jár, mégis megnézte a táblát, ma semmiben nem volt biztos. Az ételszagtól megint felkeveredett a gyomra, s valahogy felrémlített benne, mintha a villamoson nem adtak volna vissza a pénzéből.

A kerthelység tömve volt emberekkel, néhányan összehajtogatott újsággal legyezgették magukat, még a színes ernyők alá is bebújt a nap. Egy táskarádió bömbölt valahol, az egyetlen kiválasztható zaj az élénk zümmögésben. Két férfi ült egy asztalnál, mikor elhaladt mellettük, érezte, hogy utána-néznek.

Bement. Kellemetlen olajszag fogadta, és párás, gőzölgő hőség. A konyha felől tányérok csörömpölése úszott eléje, és szagok, szagok. Szinte már félt a rosszullétől. Céltudatosan áthaladt a helyiségen, pincérek futkostak csapzottan, az ajtók nyikorogva dőltek utánuk. Senki sem állította meg, de még nem felejtette el azt a keskeny kis folyosót, amely a főnöknő szobájához vezetett. Mindössze kétszer járt itt, az is már évekkel ezelőtt volt. Csak arcok és nevek hullottak ki belőle gyorsan. Bekopogott.

– Tessék! –

Miért is jöttem el hozzá? – villant fel benne váratlanul, mielőtt belépett. Mindegy, most már mindegy. Ez is egy kötelesség, utólag bánatná az elmulasztása.

Egyedül volt, egy sokatmondó pillantást vetett az órájára, aztán nehézkesen felállt, és eléje ment. Kezet fogtak, de a csókja elől elhúzódott, nem hatottak rá a formaságok.

– Gyere beljebb! – mondta kicsit zavartan. – Örülök, hogy mégis eljöttél. –

Erőltetetten hangsúlyozta ezt a „mégis”-t, úgy látszik, még mindig sokat ad a szavai színére. Feszesen ült le a székre, szándékos tiltakozás volt már a tartásában is. Vizsgálódva nézte az asszonyt, szinte körültapogatta a tekintetével. Hát valamikor ettől félt annyira, ez tudta megalázni, ezt akarta meghódítani? Száját gúnyosan elhúzta, mintegy válaszul a saját gondolataira. Tíz éve nem látták egymást, mindössze egyszer csak, futólag a villamoson. Rémllett, mintha mindketten elfordították volna a fejüket. Kicsit megöregedett, a haja szalmasárga, és itt-ott foltos. Azelőtt mintha jobban törődött volna magával. Tartása megenyhült, lenyomta a haj, szeme körül már letagadhatatlanok a ráncok. Olyan, mint egy kövér hal sok olajban. Puha és szétterült. Kezével zavarodottan babrálta a papírok közt.

– Örülök – kezdte újra, – már régen szerettem volna beszélni veled. –

– Néhány nap óta – tovább nézte, és hallgatott.

– Beszelnünk kell. –

– Tudom, hogy kell. – Szerette volna élvezni a fölényét, azt hitte, felvillanyozza a visszafizetésre kínált nagyszerű alkalom. Talán ezért is jött el.

Az asszony válasz nélkül hagyta a két szúrást is, a szekrényhez imbolygott, szórakozottan keresgél, de semmi célja nem volt a mozdulatainak.

– Iszol valamit? – Az üveghez kapott, aztán a poharakhoz.

– Köszönöm, én nem; de ne zavartassa magát. –

– Kis süteményt; kiszólok... –

– Innen ebédelni megyek. –

Látszatra kifogyott az ötletekből, tétován újra a szekrényhez lépett. Fél tőlem, gondolta a kínlódását látva. Valamikor annyit nem tudtam elérni nála, hogy megszeressen, most pedig fél. Kiábrándító volt ez a nem várt fordulat, már a hiúságát sem tudta megbizsergetni. Hűvösen, hidegen átnézett rajta, azóta közömbös lett a számára, már bosszút állni sem kíván mindazért, amit ellene elkövetett.

Mégis kirakta a poharakat. Az üvegek közt turkált, hátulról emelt ki egyet, az ablak felé tartotta, és sokáig nézegette. Gondosan, szakszerűen, még a fél szemét is behunyta hozzá.

– Ezt megkóstolhatnád – s mikor eléje rakta, felé fordította a címkét. Nem tudott mit kezdeni a kezeivel, hol hátratette, hol a zsebébe, zavarta.

Egy darabig türelmesen várt, végül mikor látta, hogy nem nyúl az üveghez, hirtelen felkapta, és töltött mindkettőjük poharába. Gyűrűje az üveghez csörrent, ahogy a keze remegett. Az ital vörösen folyt végig az asztalon, s a földre csöpögött.

..... – Nem tudsz vigyázni?! – dühösen a férfihez ugrott, és kikapta kezéből az üveget, a lendülettől a bor újra kilötyt. – Oda a terítőm! Tönkretetted a terítőmet! Te ügyetlen! –

A hirtelen beállt kínos csendben idegesítően sercegett a tű. Hogy milyen szám ment, arra nem is emlékezett, de erre a monoton sercegésre szinte élesen. És a csendre, igen, mint kifeszített húr, úgy rezgett a levegő. Az anyósa mindig olyan ideges légkört tudott teremteni maga körül, majdnem megfulladt benne az ember.

Az ablakon legyenek mászkáltak, apró, zizegő legyek, talán azokat nézte, vagy csak semmitmondóan kibámult az ablakon. A férfi bosszankodva dűnnyögött valamit, ketrecbe zárt állathoz hasonlított a ténfergése. Még a húga is mulatott rajta, flegma vigyor ült a szája sarkában. Bántó és lenéző volt ez a vigyor, az anyjától tanulhatta el, épp úgy, mint az utálatot, amit iránta érzett. Vele soha nem törődött különösebben; amikor megismerte, még kislány volt, az is maradt a szemében, amíg csak útjaik el nem váltak. Talán épp ezen a délutánon nézte meg először jobban, nem érdeklődésből. Bizonyára a kínlódásán segített vele, s elterelte a gondolatait. Jelentéktelen arca volt, csontos, mint a férfinak, pisze orra

szinte egybefolyt vonásaival. A férfi alig beszélt róla, csak azt tudta, hogy pisze orra van, szeretett táncolni, és nem olyan csinos, mint ő. Talán irigységből tud gyűlölni annyira, vagy bántja a hiúságát, amiért elhanyagolta. Hiszen önmagában véve már ez is elegendő indok az utálathoz. Kis kölyök, aki szeretett volna feltűnni a bátyja oldalán, nagyszerű helyekre járni, jól öltözni, aztán jött valaki, és szét-dúlta az ábrándokat. Nézte az affektálva mozgó pisze orrát, s talán abban a percben még sajnálta is.

Valamin vitakoztak a férjével, arra már nem figyelt, újra a legyeket nézhette, s nem volt egy szava se senkihez. Olyannak érezte magát közöttük, mint aki ki van tömve, de egészen üres belülről. Ez az érzés nem akkor születhetett, mégis megmaradt tovább is, mint azok, akik kiváltották belőle.

– Minek hoztad ide, elrontottad a napunkat. – A kislány suttogása megállt benne, és mintha éket ütöttek volna a fejébe, feszítette. Lehet, hogy a férfi letorkolta, lehet, hogy ugyanúgy ráhagyta, mint ő. Az életlen részletek kivesznek az emberből. Az asszony sokáig és dühödten törülgette az asztalt, a lemezjátszó recsegve bömbölt, szidta a kislányt, s a kiabálását átlátszónak találta, tudta, hogy neki szól. Vasfal volt közöttük, nem is érték hozzá a szavak, halvány tűszúrás volt az egész, makacsul kényszerítette a közömbösségét, hogy visszavegyen valamit az asszony gyönyörűségéből. Nem akart tudomást venni róluk, biztos, hogy már nem akart. Valóban, minek is hozta el ide a férje? Mi célja lehetett ezzel a felesleges vendégszerepléssel? Csak hazudta a meghívást, nem hívta őt ide senki, akkor sem, később sem. Bizonyára ezt is a kiengesztelés egy módjának szánta, mindkettőjüknél kierőszakolta.

– Halálos – állította a kislány, szaporán szívta cigarettáját, s valószínűtlen unalmában leplezetlenül figyelte őt. Ebben a naiv figyelésben egészen a férjére hasonlított, tulajdonképpen egyformák is, csak eddig nem vette észre. A kékes füst vékonyan szelte ketté a szobát, összezsugorította, mintha egymás felé léptek volna a falak, hogy egyre szigorodó szorítással roppantsák szét. Föl kellett volna ugrani, és el, el, minél messzebbre tőlük.

– A kutya istenit, hagyd már azt a terítőt! – A férfi nagyot vágott öklével az asztalra, az ijedség összerendezte, nagyon csodálkozott, hogy ilyen is tud lenni. Erről az oldaláról nem ismerte. Különös, hát ismerte egyáltalán? A férfi gyorsan kihasználta a meglepetés okozta váratlan nyugalmat: pénzt kért az anyjától, sokáig beszélt, szaggatottan és rendszertelenül. Sok pénzt, és ezen újra meghökkent. Mire neki a pénz? És mért nem szólt róla? Pénzt kért, sok pénzt.

– Hamar visszafizetném. –

Aztán az anyósa hangját hallotta, neki beszélt, nem is a fiának, bele a fülébe, a szájába, mintha meg akarta volna fojtani. A tekintete rávágott, s rémlett, mintha a csattanás zaja sokáig rezgett volna a levegőben.

– Ketten is kereshetnétek... Persze, a betegség, persze, a tanulás. Könnyű heverészni a más pénzéből... –

– Én nem vagyok más! – üvöltötte a férfi. – Ne szekáld ezt az asszonyt, nem vétett neked semmit! –

Olyan vad volt és gyűlölködő, félt hogy megüti az anyját, s mégis annyira kívánta, hogy nem tudott középük lépni egyetlen visszatartó mozdulattal sem. Esztelenségeket vagdostak egymás fejéhez, mindketten igyekeztek túlkiabálni és túlsérteni a másikat. Az egyik a pénzt akarta, a másik őt akarta átkozódásával kigyilkolni a világból, gőggel és kíméletlenül gázolt bele mindenbe, ami valaha szép volt, jó volt, s ami őt is jobbá tette. A pohár megtelt, felugrik, ordít, sír, kiabál, védi magát, és hadakozik vele, de nem csordult ki. Mereven ült, lábában nehéz vasakkal, s egészen elsötétedtek előtte. Elsötétedtek, nem az alkony sötétítette őket, két hadakozó pont a végtelenségben. Nem szólani, nem látni, süketnek lenni, megőrizni ezt az asszonyt a hallgatásával, mielőtt még ő örülne meg tőle. Ez az egy fegyver van még a kezében velük, magával, talán az egész élettel szemben. Aztán menni akart, de ezt sem mondta. A férfi nem kapta meg a pénzt. Ha önálló otthonuk lehetett volna, csak volt egy anyja, meg a férfinak is. Mintha egyszer mégis le akarta volna inteni a férfit, de visszajedt a saját szavaitól...

.....– Fáradtnak látszol – mondta, és egy papírdarabbal felitatta a kiömlött bort. – Sokat dolgozol? –

– Éjjel. –

– Mindig? –

– Jobban szeretem. –

A társalgás megint elakadt, látszott, hogy nem volt közös témájuk, kínlódás volt valamit összekaparni. Az asszony várakozóan rásandított, hátha most ő kezdeményez. Neki mindegy volt, az is, ha szól, az is, ha nem, csak a lényeghez jussanak már. Vele akarja elhitetni, hogy bájtársalgásra hívta el magához tíz év után? Vetélytársak maradtak ők azután is, mikor a versengés félbeszakadt, hiszen semmi sem dőlt el. Mást szánt a fiának, bár inkább senkit se, megutálta már akkor, amikor közékük mert jönni. Szinte feljajdult benne az a sok, megbocsájthatatlan keserűség, amit kielégült gyönyörűséggel osztogatott neki valamikor ezért a vétkéért. De nem boncolta őket, agya mint összeállt agyagot gyúrta súlyosan és keményen. Nem engedte, hogy fölébe kerekedjen, hisz ez a nő csak egy idegen, olyan kifejezhetetlenül idegen, hogy semmivel sem kívánta többé tenni, még a szemrehányásokkal sem.

– Elegáns vagy, mint azelőtt. – Képtelen volt palástolni az irigységet, hogy minden rongy jól állt rajta, ez is csak egy vacak, láthatja, s ez a furcsa mellékíz eltorzította még a hízélgést is. Bosszantotta a nyájassága, érezte, hogy legszívesebben belerúgna, és kilökné a szobából, mégis mosolyog, természetessé teszi magát, s közben piros parázsként nyeldesi a gőgjét, mert most palástolni kell. Hát ezt is tudod? Hűvösen, megközelíthetetlenül bámult az arcába, mintha egy békát vizsgálna.

– Tudod, tudod, hogy a lány férjhezment? Szép ám, már nem olyan vakarcs. –

– Gratulálok – s az összetorlódott gomolyagból újra levált egy gondolat: marcangoltál, mert tudtad, hogy több vagyok nála. Több?! Kedve lett volna ezen is fölnevetni. Egy félbemaradt senki.

– A fiam írt, tudod, sokszor ír, minden semmiségről is ír, – sajnálatra méltón dadogott, – szóval írt, hogy beszéljek veled. –

– Tudom – megkönnyebbülten fellélegzett, mert hamarosan megszabadulhat tőle; erre az utolsó percre tartalékolta minden fölényességét; elszámolni ezt a kétszínű játékot is, szétdobni az utolsó reményét is.

– Kínos, hogy pont én. –

– Tudom – s azt is tudta, hogy csak azért vállalkozott az egész komédia megszervezésére, mert biztos volt a visszautasításban.

– Semmit se változtál. –

– Maga igen. – Kurta feleleteiben volt valami szándékolt sürgetés, az asszony félreérthette, gyorsan akart kérdezni, de láthatóan nem tudta összeállítani a szavait a sikeres befejezés érdekében.

– Nem jönnél inkább fel, mindjárt végzek. Otthon kényelmesebben... –

– Nem. –

Már csak azt az egy kibúvót találta, hogy kerülő úton közeledjen hozzá.

– Szóval én tulajdonképpen szeretném megmásíttatni az elhatározásodat... –

– Olyannak ismer, hogy lehet? –

– Nem –

– Hát akkor? – Most már tisztában volt azzal, hogy jól sejtett mindent, mégis hirtelen elment a kedve attól, hogy továbbfejlessze a meglódult beszélgetést. Nem értette, hogy néhány pillanattal előbb mi jót talált abban, hogy elveheti tőle az utolsó reményt. Semmit sem tud rólam, gondolta, hiszen akkor már megértette volna, hogy el is vesztette.

Szótlanul felállt, székét megszokott mozdulattal visszatolta az asztalhoz.

– Maga mindenről tudott, és mindenkiről. – Érezte, hogy nagyon kegyetlen, de leküzdhetetlenül vágyott rá, hogy mégis végigmondja. – De a történetek után is inkább a másiknak adná, ugye? –

– Hogy én...?! –

– Igen. Maga –

Az ajtó felé ment, kezét se nyújtott, nem várt már folytatást. Ugyanúgy lehettek volna barátok is, mint ellenségek. Valahol elrontották; mindjárt a kezdetnél, és zajtalanul betette maga mögött az ajtót. Egészséges, tiszta borzongás futott végig rajta, ahogy elgondolta, hogyan végzett az asszonnyal. Az ember nem bújik ki a saját bőréből, s az esztendőket semmit sem javítanak a rossz gúnyán. Valami titkos erő továbbéltet mindent a dolgoknál, váratlanul visszakényszerít régen levetett érzéseket, amikor már minden értelmüket elvesztették. Gonoszul rossz volt hozzá ez az asszony az első perctől a legutolsóig, hiába kutatta az indokait, olyan megfoghatatlanul mélyen lapultak ellenszenvének rugói, hogy csak bizonyítékai voltak rá; magyarázata nem. Aztán elszürkültek benne azok az évek, mégis tudta, hogy elfelejtheti az arcát, a hangját, a szavait, csak visszaütni nem felejtethet el. Néha elhitette magával, hogy már nem is akar, de csak alkalomig. Kicsit belefojtottál az életembe, kicsit visszaadtam, gondolta keserýen, s már nem tudta, mi az igaz: a pillanatnyi kielégülés, vagy ez a fanyar utóíz.

Még nem döntötte el, hogy hol ebédel, csak ment valamerre céltalanul és sietősen. Ki van mi kettőnkön kívül, aki határozhat? Nincs senki, ma már nincs senki, sem az anyósa, sem az anyja, nincs senki. És olyan megnyugtató volt ez a tudat, szinte már elsöpörte a háttérben ólálkodó kétségeket. Ez a mai nap soha nem lehet többé, ahogy a többi sem. Jó lenne mint felesleges terhet máris letenni, és továbbsszaladni.

Most ebédelni kell. Veszedelmesen hintázott a gyomra, pedig nem is volt ideges. Meggyorsította lépteit, s tájékozódni próbált, hogy merre menjen. Néha egy-egy imbolygó pár ellépett mellette, de a bágyasztó meleg még arra is képtelenné tette, hogy figyeljen rájuk. Gondolatai egyhangúan öröltek a fejében, minden benyomásra megmoccantak, járt-dolgozott ez a kikapcsolhatatlan malom.

Kicsit ünnepélyesen készült még az ebédre is; mindig az anyjával volt ilyenkor, s az öreggel, s mégis egy furcsa és nyugtalan vágy hajszolta hazafelé. Nem hozzájuk, csak hazafelé. Egyedül lenni néhány órát, nem beszélni senkivel, s nem kerülni senkit, még a bútorokat sem. Néha az örülteknek van ilyen furcsa kívánsága; négy fal közt szótlanul ide-oda verődni, lépteik zajos visszhangjával társalogni, s azoknak lehet, hogy teljesül is. És aludni szeretett volna; hiába szokta meg az éjszakázást, más dolgozni, és más virrasztani. A gondok úgy felnőnek az ember körül, nincs aki megossa, nincs ami oszlassa. Megint eszébe jutott az orvos; biztosan kereste már telefonon, és az anyja elmondott mindent. Mindent? Hát igen, amit elképzelt, az még nem minden, esetleg könnyít a helyzetén.

A hátában két figyelő szemet észlelt, váratlanul tűnt fel, ritkán vett tudomást arról, ha észrevétlenül bámulták. Valóságos erőfeszítés volt, hogy a fejét mozdulatlanul tartsa, nem akart megfordulni, hátha csak képzelődik. Ilyenkor mindig valami furcsa merevség állt a lábába, és zavarta, mert félt, hogy mások is észreveszik. Óvatosan hátrasandított, olyan félszegen és ügyetlenül, hogy ebbe megint belezavarodott. Ismerős volt az arc, csak nem tudta hová helyezni, és ez megint olyan nyugtalanító volt. Hátha valóban ismeri, esetleg odajön hozzá, csatlakozik. A formális találkozásokat sohasem szerette, hiszen mit mondhat egymásnak két ember, akik csak futólag ismerik egymást, s a szokások kényszere arra ítéli őket, hogy udvariasan palástolják a közönyösségüket. Akinek csak az arcát ismerem, az nincs, és nem is ismerem, gondolta hirtelen, s átvágott az úttesten az étterem felé. Azért még visszapillantott, látta, hogy az idegen tétovázva megáll, nem is jött közelebb, de hátat sem fordított. Most már biztos volt abban, hogy egyszer valahol találkozhatott vele, és ez a felismerés elegendő volt arra, hogy egy árnyalattal tovább foglalkozzon vele, mint a sokaságba beolvadó másokkal. Aztán elejtette.

Az étterem félig üres volt, kicsit hűvös és sötétben terebélyes. Az asztalok is nagyok és fehérek, olyan egyformák, mint a kis kosárákban lapuló felszeletelt kenyér. Egy sarki asztalhoz ült, ahonnan az utcára látott, szinte mellé léptek az elhaladók, ha a szél megemelte a függőnyt. A bőre égett, s kegyetlenül szorította a cipő is, szeretett volna kibújni belőle, lelépni a hűvös padlóra, mint reggel a fürdőszobában, de nem lehetett. Ő most ebédel, kimérten és szertartásosan, ahogy idegenben szokás, s amitől meg a jó sem ízlik annyira, mint otthon.

Nincs otthon; ez van, és eszébe jutott, hogy nem ment vissza megnézni a horgászt.

..... Az anyja egyszer csak elutazott egy kiadós, nagy veszekedés után, amit a férjével közösen rendeztek, hogy miről, nem is volt fontos, ezek a veszekedések is újabban beletartoztak a házirendbe, át kellett esni rajta, akár egy kísérleti állatnak a beléoltott betegségen. Bizonyára fenyegetésnek vagy egyenesen kitüntetésnek szánta az elutazást, és ő várta a férfit, és hívta a gyárat is, amikor nem jött. Aztán a telefon csengett, már az első jelzésnél odaugrott, hátha baj érte út közben, vagy éppen csak hazaszól, hogy jön már.

– Várod a férjed? – Élt ez a hang, gúnyosam, kéjesen élt a távolságokon át is, amit befutott. – Ne várd, Kócoskám, idejön hozzám. Jó éjszakát, megcsal a férjed! –

A nő letette a kagylót, a kattanás még órák múlva is zörgött a fülében.

Ennek a hangnak nem kellett bemutatkozni. Azt hitte, ostoba játékot űz vele a sors. Csak Zsó lehetett, mert ő tudta egyedül, hogyan hívja a férje, ha maguk közt vannak. „Jó éjszakát, megcsal a férjed.” Zsó visszafizet, most visszafizet. Nagyon kábult lehetett, és időnként újra megszólalt a telefon, megint az a hang, megint ugyanaz. Szándékosan fokozva a hatást, torzítani, kinagyítani a szenvedést. Valószínű, soha nem felelt semmit, megszállottság volt az, hogy mindig felvette a kagylót, hogy mindig végighallgatta, mint aki arra vár, hogy a varázslat egyszer szertefoszlik, s már nem az a hang lesz, és nem azt mondja, vagy szétüti a vér a fejét. Buta nő, buta nő, a pálmát öklözte tehetetlen kínjában. Hát csak így lehetett, ilyen durván, ilyen elaljasodottan?! Fűj! Ennyire állat az ember? Undor és elkeseredés fojtogatta. Hidegen és kegyetlenül tudott volna ölni abban a pillanatban, nem valakit, akárkit. Aztán paprikát adott kölcsön a becsengető szomszédasszonynak...

.....A pincér hozta az étlapot, megköszönte, és egy limonádét kért zavartan, hogy kikerülje a pincér kutató tekintetét. Az arcán egyetlen pillanat alatt kisimult minden vonás, csak azt sajnálta, hogy szeme már nem talált új látnivalókra, s az unalom odadobta a gondolatoknak. Mohón vetette magát az étlapra, hogy lefoglalja a böngészés: Ez jó volt, kicsit szórakoztatta, kicsit egyedül érezte magát, talán mert az önállóság legtöbbször hiányzott az életéből. Csak a munkájában volt meg, azért becsülte.

..... Sok levél jött, kétszínű és édeskés sok levél, a megalázás undorát váltotta ki belőle. Minden eldobált céduláját őrizgette, de ezeket a leveleket nem, még az utolsót is eltépte egészen apró darabkákra, nehogy az anyja kíváncsiságból összerakja magának, s elolvassa, ha ugyan még el nem olvasta. Vizes nyár volt, az eső szaporán újíttotta magát szinte naponta. Biztos volt abban, hogy sokat unatkozik, talán még nem talált senkit, vagy talált már, de jónak látta bekötni a szemét émielyítő vágyakozásaival.

Akkoriban már megpróbálta kizárni az életéből, túllátni rajta, mert ha belenézett, sivalkodni tudott volna, mint egy szopós malac az anyja meleg emléje után, mikor először korpára fogják. Valójában szörnyen félt még attól, hogy tisztázzon vele bármit, hiszen aki hall valamit, az nem tud még semmit, a szavak vágnak, a hallgatás összeköt. Soha annyiszor életében nem revideálta saját cselekedeteit, mint akkor. Mi oka volt, hogy idáig jutottak, hogy már csak neki kell a férfi, de ő felesleges. Minduntalan belebotlott abba a két évi keserves betegségbe, amely egészen kifosztotta, máshoz kergette a férfit, s kezdetben talán csak kényszerből, később már érzelmileg is leszoktatta róla. Tanult, dolgozott, nem gondolt rá; igen, nagyon akart nem gondolni rá, s milyen reménytelen volt is az egész! Magához hívta, és ő nem akart menni, mert tudta, hogy minden strandi nőben a szeretőjét látja majd, és ez a kínlódástól való félelem makacsabb volt a vágynál, hogy vele lehessen. Sokat és össze-vissza olvasott, hosszú estéket ült a könyvtárban, hogy ne legyen otthon, ne kétszínűsködjön az anyja előtt, s ne bonyolódjon minduntalan önmagába. A filozófia érdekelte, tervezte az egyetemet is, csak a Konzervatóriumot nem. Évek óta nem játszott, a keze elnehezedett épp úgy, mint a hajdani álmok. Picassót forgatta, s egy nagy ládára való vázlatot készített. Mindenbe belekapott, és semmit sem vitt végig. Szombat volt, és ha a hívásának enged, másnap menni kellett. Milyen nevetségesnek találta az anyja fontoskodó csomagolását. A levelét széthúzott betűkkel írta; hátha így többnek látszik, pedig csak átlátszóbb lett.

Igen. Hanyag és széthúzott betűi voltak, az unalomból író, szórakozott emberek váz-betűi. Most nyaralt nélküle először; érezte, hogy ő is ott van, vagy valaki más, félt hogy összetalálkozik vele. Inkább a hegyekbe akart volna menni, nagyon távoli és nagyon idegen hegyekbe, ahol senki nem kerül az útjába. Tulajdonképpen vele utaztatott volna, de szándékolta volt az ellentmondás, a hazugság, amivel kibújt alóla. Szeretett volna hiányozni neki, és kínlódott, mert neki hiányzott.

Tetőfedők dolgoztak a másik házon, szétvetett lábbal ültek a kémény mellett, az egyik rácsált valamit, de csak a szájmozgását látta. Jó lett volna ellopni egy kicsit a biztonságukból, talán hogy határozni tudjon. Barna hátuk olajosan fénylett a napban, s olyan törpévé kicsinyült mellettük minden...

..... A pincér eléje rakta a limonádét, és szolgálatkészen várakozott. Vajon olvasta ez az ember Hegelt? És néhány percig éppen úgy nem tudta, hogy ez miért jutott eszébe, mint azt, hogy mit akarhat tőle. Persze, az ebéd. Találomra mondott valamit, oda sem figyelt, s gyorsan összecsukta az étlapot. Tulajdonképpen rántott húst akart enni, de a pincér már elment, s végeredményben az is lehetséges volt, hogy azt kért tőle. Egyébként nem érdekes az egész. Szórakozottan kevergette a limonádét, nem azért, hogy a cukor felolvadjon benne, hiszen a kávé is keserűen itta, csak mikor a kanál a pohár széléhez verődött, olyan érdekesen megcsendült, mintha játék-harangok csilingelnének.

A szomszéd asztalhoz lihegve érkezett egy kislány, már messziről mentegetőzött, s izzadtan terült el a széken. Csak futólag nézte meg, nagy szája volt, s kicsit kifordult, mint szétnyitott barackból a mag. A fiú nem szidta meg, fátyolosan duruzsolt neki, bizonyára még újak lehetnek egymásnak. Az ember ilyenkor természetesnek talál mindent, később széttépik egymást apró, bosszantó semmiségekért is.

..... A férfi elkésve jött elé a vonathoz, nem is nézett rá, meg sem csókolta, hűvössége szégyenletessé tette a gyengeségét, amiért nem tudott otthon maradni, amiért hozzá hajszolta valami nálánál is erősebb, makacsabb hatalom. Dicséretre méltó igyekezettel mentegetőzött, de ez a magyarázkodás is élettelenül hatott, akár egy formáság. Még értelmét sem találta, hogy belé kössön. Szögletesnek, s kiélezettnek találta a helyzetet, ő a bolond, aki idefut hozzá az első fütttyentésre, hát nem nevetséges, ha ezek után még ágálni kezd, véleményt mond vagy szemrehányást tesz. Beskatulyázta magát a fél-eszűek dobozába, sokkal helyesebb, ha hülyén viselkedik. Meg a megfelelő hangot sem találta, a színészkedés nem volt mestersége, csak kényszerzubbony, amibe illik ügyesen megmaradni, ha már mást nem tehet az ember. Egész úton kérdéseket gyártott, kérdéseket, amit ilyenkor a szokás diktál. De csak azt érezte, hogy nagyon megrázó ez a látogatás, és ez elrontott mindent, még a tartását is.

A férfi barna volt, nyugodt és pihent, a szeplői még a homlokán is kiütöttek. Igen, a szeplőit megnézte magának, és akkor úgy találta, hogy nem csúfítja el. Mást nem is figyelt meg rajta, bele-törődött a duzzogásába, de képtelen volt együgyűségeket fecsegni a látszat eltüntetéséért. Mindig utálta a közhelyeket, és ez az utálat megmaradt, akármilyen kényszerűség is dobta közéjük. Talán innen eredt, de ez inkább már bebeszélés.

– Sok az ismerős – mondta a férfi, amikor belefáradt a hallgatásba – csak te hiányzol. –

Nem az lepte meg akkor, amit mondott, inkább a hangja, hogy pezsgett, mint szódában a jég. Nagyszerű témát talált fel, bizonyára büszke volt az ötletére; jó csont, órákig rágható, szinte magától szüli az újabb kérdéseket, ha egyszer az ember megkapaszkodik benne. Nem, egész biztosan nem is volt más szándéka vele, csak túlhajszolt agya gyártott hozzá annyi szennyet, hogy piszkosnak érezte magát, rettentően bepizskoltnak.

A sárga por megtapadt a lábán, apró szemcsékre tört szét, és különösen csillogott. Hányféle gondolat vibrálhatott a fejében akkor, amit csak utólag tudott becserélni egy hozzájuk hasonlóra. Nem akarta bántani, és mégis bántotta untató közönyével, ami váratlanul megfészkelte benne. Nem tudtak elindulni egyetlen ötleten, egyetlen témán se, mert nem volt hová érni. Ha lett volna annyi bátorsága, hogy a szemébe mondja: ne alakoskodj; megcsaltál eggyel, sokkal, Zsóval. Igen, vele is, kiadtál neki, semmi ember vagy. Ettől megkönnyebbült volna. Mégis beérte annyival, hogy mint egy újszerű találós

kérdést, csak saját magát adja fel a férfinak. Töprenghet rajta, ha akar, fürkészheti, hogy miért ilyen, miért nem hízelgi körül, ahogy eddig is tette.

– Nem is mesélsz? –

– Nincs mit. – Rejtélyes arcot vágott, mint akinek titkolni valója van, kíváncsi volt, hogyan reagál rá, mit árul el az arca a gondolatairól. Meg fog gyanúsítani, és ha meggyanúsít, akkor még nem veszítette el egészen. Szinte szuggerálta belé, hogy vádolja, de a férfi nem is figyelt rá, elbámulhatott valahová, és néha mondott is valamit. Milyen biztos a dolgában, mindig biztos volt, azért vette természetesnek az elnézését, a megalázkodásait, végeredményben a beletörődését. Vagy teljesen vaknak és süketnek tartja, ha csak a látszatra ad már, nem is tarthatja másnak. Kiábrándult volt, és egyre konokabb.

– Vettem neked valamit. – Titokzatosan mosolygott, a nézésében ott ült az összes kérdés, amit neki kellett volna föltenni.

– Nagyon kedves vagy, köszönöm – erőlködött, hogy még valamivel megtoldja, de úgy kevergett minden, szinte szédelgett, nyelni, egyre nyelni, nehogy váratlanul kifusson belőle a keserűség.

Már nem tudta, hogyan, és nem tudta, miért, egyszer megenyhült ez a szorítás; nagy és csön-des békesség ömlött végig rajta. A férjébe karolt, és szerette volna jól érezni magát még egyetlen napra. Kiszámított fogásokkal, kierőszakolt mosolyokkal, mindent előre megtervezve, ahogy az ember házat épít, vagy házat bont le.

Volt ott egy kedves, eldugott vendéglő. Nagy lugas árnyékolta a bejáratát, s apró csengő szólalt meg az ajtón, ahogy beléptek. Ódon, régies hangulatot árasztott, s örült, amiért nem szakított még a romantikájával. Vannak dolgok, amit nem nő ki az ember, csak félreállít. Itt volt a nászútja vagy máshol? Akkor is nyár volt, aranyos és sárga, az ablakon vörösen lángolt egy leander, de nem tudta, hogy miért mentek oda...

..... – Kérek egy feketét majd később, ha lehet. – A pincér gyanakvóan bámult rá, még bólintani is elfelejtett a melegtől, csak szótlanul lerámolta a tányérokat az asztalra. Az utolsó kanál leves után érezhetően összerándult a gyomra, görcsösen megmarkolta az ételt. Valamikor tegnap evett utoljára, nem is kívánta még most sem. A cigarettára sandított. Attól nem fáj, csak az első füst mindig megköhögteni. Abba kellene hagyni, már kilói sincsenek, egyszerűen van, nyüzögten és étvágytalanul. – Kiábrándító leszek – gondolta. – Nagyon kiábrándító. A vázában álló virágokba bámult, az illatuk meleg volt; utolsó lobbanás a fonnyadásban. Önkéntelenül elmosolyodott, mintha magával alkudott volna meg. Kár, hogy nem szereti a rózsát, de az ötlet kedves. Ezt a szót sem szereti; üres, súlytalan, csak a semmitmondás élteti. Újra felvette a kanalát, s kényszeredetten enni kezdett.

..... Egy nagyobb társaság tódult a helyiségbe, odaköszöntek, s az asztalukhoz nyomultak. Minden szem ráesett, súlyuk volt, nem színük. Nehéz könyvfedélnek érezhette magát, amit hirtelen becsapnak. Így lehetett, mert a férfi zavarodott nevetgélése megmaradt benne.

Mindenki egyszerre beszélt, egyszerre és másról, ahogy az ilyenkor lenni szokott. Hangok és arcok örvénylettek körülötte, s ő nem fogott fel mást, csak azt, hogy semmi dolga velük. A férfi jól megvolt közöttük, valószínű, együtt nyaraltak, s onnan a barátság. A kezeik mozgását figyelte, ide-oda hadonásztak, idegesen belekaptak egymás szavába. Mintha sorba állnának, csak az kell még, hogy egy óvatlan pillanatban félretaszítsák. De rávigyorogtak. Két lány ült vele szemben, vagy három, – ez nem is fontos, – a nézésükből kiolvasta, hogy róla beszélnek, viháncolva kapkodták a fejüket, és laposan, hamiskásan méregették a férjét. A szeretői; s már nekik ugrott volna, ha nincs köztük az asztal és a szégyenkezés. Most látták életében először, mert azt biztosan tudta, hogy ezek nem csak bámulták, látták, és kitárgyalták. A testét, a lelkét, a közönyös arcát; s éles és világos bosszúságot váltott ki belőle. Milyen ostobaság volt, hiszen nyaralásban minden és mindenki téma, az embert az unalom együgyűségekre kergeti. Akkor minden mögé elefántot képzelt.

Mozgó, rángatózó, hatalmas szájja olvadt össze az a harsogó társaság, a férfi sem volt több, mint része ennek a száznak. És a tiszta kis helyiség egyszerre olyan szűk lett, hogy szeretett volna észrevétlenül kiosonni az ajtón, ki a szabadba, vagy bárhová, csak ezek nélkül.

Azok a lányok egész idő alatt bámulták, és egyre sugdolóztak. Talán még a kombinét is levetették róla, hogy a bőre alá nézhessenek, azok is elszigetelődtek a társaságtól, mint ő.

– Maga olyan ismerős nekem – bizalmasan belehajolt a blúzába, és az arcát fürkészte.

– Lehet. – Akkor még ennek az egy szónak a kimondása is nehezebbre esett, és kikerülhetetlen sablonok jöttek, a helyzet kínálta; nem volt ellene védelem, a férje szeméből inkább öröm villant ki, mint tiltakozás.

– Talán valamikor udvaroltam magának. – Ez a váratlan folytatás mindig visszaemlékeztette erre az emberre, a semmitmondó arcra, a mulatságos kis tucatfigurára. Valóban, hátha valamikor udvarolt neki, a képtelenség beillik az elfelejtett dolgok közé, s szinte már felejtethetlenné teszi.

– Szeret vitorlázni? –

– Igen –

– Tulajdonképpen lehetséges, hogy vitorláztunk már együtt. –

– Ha kocka alakú tojás is létezik. –

– Hát tudjuk mi azt? –

Ha a férjének mondta volna, vagy kineveti, vagy megzavarodik tőle. Nem volt barátja a képes válaszoknak, de ez visszadobta a labdát, nyugodtan és fintorgás nélkül, ami megint új volt, szokatlan. Tulajdonképpen érdekes ember lehetett, ígérkező kaland, elmulasztott lehetőség. Jó lett volna, ha többet megtud róla. Némely ember észrevétlenül kiválasztódik a sokaságból, csak nem figyelünk fel a kiválasztódásra. A strandra hívta őket, és sodródtak velük. A férfi nem kérdezte meg, van-e kedve hozzá vagy nincs, hanyagul a gondjaira bízta annak az embernek. Közrefogták, elől ment, s nem jött oda hozzá. Jó lett volna egy fordulónál végképp elmaradni tőlük, vonatra szállni, de a lábai vitték. Az ember csak mosolygott a fülébe, vitorlázni akart vagy mást, nem, nem jegyezte meg ezt sem...

..... A pincér leszedte az asztalt, puha és udvarias mozdulatai voltak, pedig kacsázva járt, s nagyon unhatott minden vendéget. Mégis, miután néhányszor körbement a termen, visszajött hozzá, és egy újságot rakott eléje.

– Köszönöm. – De annyira meglepte a figyelmessége, hogy pillanatokig szinte hajlamos volt a kisajátítására, nem törődve azzal, hogy esetleg másokkal is így szokta.

Most vette csak észre, hogy az idegen utána jött. Kitartóan és nyugtalanul szemezett vele a szemközi asztaltól, kihajtott gallérú apacsing volt rajta, és ahogy tekintete önkéntelenül végigfutott frissen vasalt nadrágján, arra gondolt, hogy kényelmetlen lehet ülni benne, pedig csak a szituáció volt kényelmetlen. Ismerkedni akar? Ha valaki kikezd egy nővel, általában nem szokta ennyire előkészíteni, s főleg nem ilyen gyámoltalan a hozzáállása. Ez nem idegen, valószínű, mindketten tisztában lehetnek ezzel, csak nem jutottak még tovább a ténymegállapításon. Az ember néha egészen ismeretlen arcokat őrizget magában, miért éppen erről nem tudja megállapítani, hogy honnan való. Fejét tüntetően félrefordította, s közben makacsul erőlködött a meghatározásán. Az öröklött szertartások szigorúan kötnek, az ember nem állhat fel, hogy odamenjen megkérdezni: Mondja, hol láttuk mi már egymást? Mikor s milyen körülmények közt sodródtunk össze, s miről beszéltünk? Vagy tévedés csak; hiszen akkor maga is, meg én is nyugodtan básméskodhatunk másfelé. Szinte szégyellte, amiért nem olyan külön, hogy meg merné tenni.

Belelapozott az újságba, de nem tudta lekötni, figyelme zaklatottan keringett a másik asztal körül, minduntalan fiókot keresett a számára, amibe végre eldughatja, hogy többet ne kelljen foglalkozni vele. Kicsit kiábrándította az a bizonytalan gyávaság, ami egy-egy elkapott pillantásából feléje áradt. Tudta, ha most elindul, úgyszólván utána jönne, a rejtvény bonyolódik, és egyre zavaróbb lesz. A memória csődje ez az ember, és ingerelte, mint minden, aminek nem tudott a végére járni.

A fiatal pár halkán duruzsolt, örült a kibogozhatatlan beszélgetésüknek, mert nem ért el hozzá. A fekete mellé elszívott egy cigarettát, kényszeredetten és várakozón ülve maradt, s időnként megzizegette az újság lapjait, mintha olvasna.

..... Egyszer kettesben maradtak, nem is lehetett tudni, hogyan, átültek a padra, s az otthagyt pokrócot két tipegő óriás, egy kisfiú meg egy kislány vette birtokba, vödrükből otthonosan terítették szét rajta a homokot. És megint eszébe jutott, hogy három gyereket akart, s az is, hogy jó, amiért nem lett egy sem. Igen, a padon ültek, nagyon félszegen és nagyon tehetetlenül ebben a hirtelen támadt egy-másrautaltságban.

– Tetszettél – hízelgett a férfi, és ő ezt a hazugságát is szórakozottan tudomásul vette. Az elmúló szerelmek mindig egyformák, pusztán az elmúlásban élnek variációk. Két ember ül egy padon, bárgyúságokon időznek, s mert mások is vannak körülöttük, hát komédiáznak hozzá.

– A társalgóban van egy zongora, délután játszhatnál nekünk valamit. –

Vajon miért tette ezt a bántóan tapintatlan ajánlatot? Később a „miért” már elvesztette jelentőségét, csak az nem, hogy megtette. Még az anyja sem vájkált soha ennek a firtatásában, talán ösztönösen megérezte, hogy ezt az egyet nem szabad; bűn lenne, és a bűnöktől irtózott. A férfi nem.

Némi tiltakozásfélét motyoghatott, s valami akkor megpattant benne. Talán az utolsó remény, talán csak beképzelte, de végtelenül undorodott magától, amiért még súlyt ad a szavainak, vesződik vele, forgatja, leméri. Kár, nagy kár, hogy nem találtattál könnyűnek, megterheltek a titkaid, melyekhez én szoktattalak, különben mérhető titok lettél te is; nem könnyű.

A kamaszlányok rövid szoknyát hordanak, borzasak, mindig borzasak, aztán egyszer csak megfésülik őket. Először meglepődnek, később már annyira hozzájuk tartozik, mint az asszonyosodó testük, nem furcsa többé, csak kiábrándító. És ő sem volt már kócos.

A sokféle elképzelés, mely eddig valahol a tudata mélyén bujkált, egyszerre önálló életet kezdetett élni, sajgott benne minden, és egészen elirtózott önmagától.

– Szerbusz, én most hazamegyek. –

A férfi a karjába markolt, és visszarántotta maga mellé, erre a mozdulatára világosan emlékezett, mert az anyjának hazudni kellett a folt miatt.

– Mi jött rád?! Jeleneteket rendezel? – Metsző, éles pillantást vetett rá, ettől a pillantástól valóban el lehetett felejteni még azt is, amit egy lélegzetvétellel hamarabb szilárdan akart. Megrémült tőle. Olyan új volt, s annyira idegen. Egy figura, semmi egyéb, csak egy figura, és kimeredt szemekkel, nagyon bután bámulhatott rá...

..... – Ne haragudjon, nincs gyufám. Szeretnék tüzet kérni. –

Letette az újságot, és mechanikus mozdulattal a gyufa után nyúlt. Hétköznapi ürügy, minden esetre elég soká törte rajta a fejét. A pincértől is kérhetett volna, érezte, hogy a rágyújtás alatt egész közelről az arcába fúrta tekintetét.

Az idegen megköszönte a tüzet, és tétován visszafordult az asztalához. Újra valami halvány bosszúság mozdult meg benne a gyávasága láttán, de amikor néhány lépés után váratlanul visszafordult, vékony, ideges izgalom nyomult a helyébe.

– Mondja, maga már nem emlékszik rám, vagy csak nem akar? –

Tiltakozóan összerezsent a gyors támadásra, nem volt idő gondosan felkészülni a védelemre. Bizonytalanul ingatta fejét, lehetett tagadásnak is, meg igenlésnek is venni.

– Úgy látszik, az ember nem csak egyszer hal meg. – Kesernyésen elhúzta a száját, és állt, olyan feltűnően, és sokáig, szinte már félt, hogy felfigyelnek rájuk. Feszesen hátradúlt a széken, s igyekezett leküzdeni a meghökkenését, amit a szavai keltettek benne.

– Üljön le, amíg kibogozza, hogy kivel téveszt össze! – mondta vagy inkább suttogta csak, de az idegen mohón kapott a biztatáson. Szótlanul leült vele szemben, és leplezetlenül fürkészte hosszú percekig keresztül. Idegesen szívta a cigarettáját, túl gyorsan, és túl idegesen.

– Nos, eldöntötte már? – törte meg végül is a csendet, elunva ezt a bamba összebámulást. Igyekezett könnyednek látszani, közben veszedelmesen erőlködött, hogy ezeket a szokatlan vonásokat emlékeztető környezetbe állítsa. Abban már biztos volt, hogy egyikük sem téved, és irigyelte tőle a biztonságát.

– Magának kell eldönteni, én már túl vagyok rajta. –

– Igazán segíthetne, nincs kedvem találós kérdéseket bogoztatni! – S bosszankodott, hogy még csak az időpont eltalálásáig sem jutott el, legalábbis homályosan rég lehetett, rettentő régen.

Az idegen váratlanul átnyúlt az asztalon, és megfogta a kezét, vaspántként tapadt a csuklójához, leverhetetlen.

– Nagyszerű, hogy találkoztam magával, még akkor is, ha elfelejtett. Igaza van. Ha az ember nem léphet kétszer ugyanabba a vízbe, akkor mi sem vagyunk azonosak tegnapi magunkkal. Ezért tulajdonképpen nincsenek is ismerősök, csak idegenek. – Beszért nyugodtan és dallamosan, a hangja mégis egyre távolodott, valahonnan nagyon messziről hallotta, mintha telefonon keresztül beszélgettek volna.

..... Már ki tudja hanyadszor kapcsolhatták szét. Elbágyasztotta a sok felesleges próbálkozás, a szünet nélkül megújuló szaggyöttyű sípolás, mely a hívásaira visszafelelt. Utólag átgondolva a délutánba nyúló várakozást, szinte érthetetlennek látszik, hogy nem vesztette el a türelmét, talán mert szolgálta tette a gyengeség, vagy éppen belefért a céltalanságába. Lehetetlennek tartotta, hogy nem képes beszélni vele. A sokadik tantusz vásárlása után a büfés jelentősegteljesen elmosolyodott, nem is mosoly volt ez, inkább valami sértő fintor. Szégyellte magát, mint egy vétken kapott gyerek. Mindig olyan ostobán átlátszó voltam, elfogható az első megcsúszáson, csak azért, mert nem szoktattam magam a rejtélyeskedéshez. Még a büfés is tisztában volt velem, talán elsápadtam, vagy csak a gyámoltalanságért.

Újra a fülkében állt, és mindössze egyetlen visszaidézhető gondolat foglalkoztatta, hogy három héttel azelőtt fogták bent a kórházban, és a férfi egyszer sem látogatta meg. Furcsa volt, a baj összehozza az embereket; náluk minden fordítva történt.

Egyszer valaki kereste telefonon, örült, hogy nem hívták oda, legalább elhitette magával, hogy a férje volt. Sokáig hitte, hogy igen, és azonnal tudta, hogy nem. Játszott a gondolattal, más dolga nem volt, játszhatott vele.

Napokon át könyörgött, hogy engedjék haza, ezzel sem lehetett különösebb célja, egyszerűen visolygott attól, hogy újra körülállják, naponta megkérdézzék a lázát, vizsgálják, bajlódjanak vele. Örjítő zsákutca.

A kellenél többet mászkálhatott ezen a délutánon, mert állandóan szédelt, inkább ült a fülke oldalán, mint támaszkodott hozzá. Az egyik szobatársa rá is zörgetett, hátha rosszul van.

Kimondhatatlanul nevetségesnek találta magát a kiszolgáltatottságáért vagy a makacsságáért. Egyre megy.

Aztán jelentkeztek végre; megtárgyalhatták a választ, a fojtott beszélgetés úgy ért el hozzá, mintha papírdarabokat gyűrogetnének össze.

– Sajnos, kedves asszonyom, nem adhatom a férjét, csak az üzenetét, hogy délután okvetlenül felszalad magához. – Nyugodt, dallamos hang beszért a vonal másik végén, és szánakozó volt, bántóan szánakozó, szinte meggyűlölte a nem leplezett sajnálatáért. Fúj, pedig önmagát kellett volna. Nagyon kurtán fejezhette be a beszélgetést.

A hó vastagon ült a fákon, a vén ágak szinte megrogyantak alatta, s minden egy végtelen csillogó fehérségbe olvadt. Nem is a hó lehetett olyan nagy, csak a magányosság. És lehívták este. Emlékezett öröme és haragra, ami egyszerre gyulladt fel benne, lassan ment volna eléje, és rohant a folyosón. Talán egy orvos utána is kiáltott, vagy valaki más, vissza se fordult. Mohó várakozással lesett körül, de a férfit nem látta. A csarnok tömve volt látogatókkal, a szétágazó folyosók, mint italt a szomszjas ember, falánkul benyelték őket.

– Csókolom. – Ide-oda kapkodta a fejét, csak idegen arcokat látott, tudta, hogy a köszönés nem neki szól.

– Csókolom. – Az idegen most már mellé ért, kezét nyújtotta, és mentegetőzött. Nem kellett külön bemutatkoznia, a telefonhang volt, az a megalázóan szánakozó. Ezer kérdés rohanta meg, az alkalom könnyedén gyártotta az utánpótlást, pedig nem fogytak el, hiszen kérdezni sem mert.

– A férje meg én együtt dolgozunk, nem tudott eljönni, mert sürgősen elutaztatták. Megkért, hogy keressem fel magát, hát eljöttem; ne haragudjon! –

Hebegve magyarázkodott, egyre jobban belezavarodott a hazugságba, és virágot hozott, hiszen nem tudta, hogy nem szereti a formásokat. A férfi nem utazott el, és őt nem kérte meg semmire; talán a kíváncsiság, talán a sajnálat hozta oda. Gyerekesen meghatotta ez a látogatás, vagy inkább csak elhitette magával, hogy ne érezzen olyan kiállhatatlan csalódást a férje elmaradása miatt.

Szerette volna viszonzni a kedvességét, de annyira megkeseredett, hogy csak gonoszkodni tudott volna, kitombolni valakin a felháborodását, az émelygését, a kiábrándultságát. Rettenetesen rossz lehetett hozzá azzal, hogy semmilyen se volt, egyszerűen csak közömbös, mint egy borítékra ragasztott bélyeg. És mégsem ment el, nemcsak a kötelező tíz perc után nem, hanem estig. Irányította az együttlést, minden felé kinyúlt, ha az témát kínált, egészen észrevétlenül kiemelte a magára erőltetett hallgatásból, és olyan területeken mozgatta, ahol nem kellett gyanakodva mérlegelni a szavait, vagy töprengeni a szándékain, még az is csak utólag fordult meg benne, hogy tulajdonképpen ki lehetett ez az ember, van-e családja, felesége, vagy nem csalt meg senkit ezzel a délutánnal. Nagyon színes volt minden, s nagyon felszínes, s mégis olyan szórakoztató, hogy nyomok sem maradtak utána. Hogyan is tudtak annyira hangot találni, szinte sajnálta, mikor a nővér körbejárt, és az idegen indulni készült. Csak a kényszerű tartózkodás tartotta vissza, nehogy megkérje, hogy jöjjön el újra, s mintha megérezte volna, hirtelen rákérdezett:

– Meglátogathatom még? –

– Azt hiszem, már hazamegyek. – És nem tudta, hogy miért felelt így, miért próbált meg annyi hazudozástól elundorodva egyszer ő is hazudni.

A kapuig kísérte, és szokatlan, terhes frázisokkal búcsúzott. Nem jöhet ide újra, hiszen együtt dolgoznak, nem jöhet, nem jöhet, és ezen túl másra nem is gondolt. Tél volt, és síkos az út.

– Köszönöm. – Mintha vaspánt szorította volna össze a csuklóját, és a tekintete mély és tiszta volt, úgy emlékezett rá, hogy soha még ilyen tiszta szemeket nem látott.

– Maga kinevet érte – és szélesen elhúzta a száját, mintha sietne megelőzni – azelőtt sokat láttam a férjével. Azt hiszem, szeretem magát. –

Az arca nem maradt meg, csak a hangja. A hideg a bőre alá bújt, és fázott. Sokáig várta, hátha eljön még egyszer; a tél túlságosan hosszú volt, a szobában négy ágy, és a betegek sokszor cserélődtek, amíg ő elment...

..... Hosszan és jólesően hallgattak; csak most vette észre, hogy még mindig fogja a kezét, hát elhúzta.

– Ne cigarettázzon olyan sokat! – Ez a kis kitérés időt adott a gondolatainak rendbeszedésére. Gondosan, kimérten szemügyre vette az arcát, a ráncait, az ingét, még a kezelőgombát is. Vajon öregedett-e? És megint nem tudta megmagyarázni magának ezt a kérdést, mint ma már annyi dolgot, melyek bosszantóan benne maradtak.

– Tudja mi a legfurcsább az egészben? Én azt hiszem, egy kicsit minden nőben magát szerettem, és maga meg sem jegyzett engem. – Lemondóan elhúzta a száját, s tekintete kutatóan az övébe fúródott.

– Bizonyára képzelődött, mindenkivel előfordul. –

– Lehet, hogy mindenkivel, de velem nem. Csak azt hittem, hogy már régen elfelejtettem magát. –

– Úgy is van. – Valahogy soha nem szerette a nagy szavakat, nincs fajsúlyuk, és akárki előtt egyformán hangzanak, üres puffogatás, titkolt szándékok lapulnak mögöttük, ami valójában nem is titkos: szédíteni akar.

Az idegent is egészen új megvilágításba helyezte ez az erőszakolt választékosság, pedig hajlott rá, hogy ne taszítsa el, ne kínozza meg, csak értse. Egyszerre megmerevedett, visszazökkent a maga megszokott zárkózottságába, ahonnan már semmivel nem lehetett visszacsalogatni. Az idegen naívvul erőlködött, s ő indokolatlanul bár, de örömét lelte a kínlódásában. Minek nekem? Mért jött ide feltenni a tűzre azt a régen megfőzött káposztát? S hol áll a tűz tulajdonképpen? Szemöldöke gúnyosan fölrandult, és egyre komiszabbul hallgatott. El kell, hogy menjen, igen, mennie kell. A gondolat parancsként áradt szét a mozdulatain, a nézésén, minden vonásán. És el fog menni.

– Szükségem van magára, meg kell kapaszkodni valahol. Én hiszek a véletlenekben, mert ez több, mint véletlen. – Idegesítette, hogy magyarázkodni kell, nem lehet a közeledését egyszerűen lesimogatni magáról. Kínosan nevetséges helyzet, szinte zavarba hozta a képtelenségével.

– Egyáltalán, ismer maga engem? –

– Nem, de fontos ez? –

– Igaza van, nem fontos. Csak így kevés. – Nyugodtan, ellentmondást nem tűrően nézett a hirtelen megriadt szemébe. Kicsit megingott konok elhatározásában, hogy nem állhat útjában senki, tegnap még igen, ma már nem. Hamar akart végezni vele, hogy ne jusson idő a megsajnálására. Ettől az egytől félt, mert megfosztotta szabad mozgásától, kiforgatta benne még a haragot is.

Az órájára nézett, s néhány kurta és befejező szón törte a fejét.

– Kevés? – és sokáig tűnődött a hangok értelmén. – Én azt hiszem, nem. A munka csak azért tett emberré bennünket, hogy a szerelem állattá teghesen. Én is az lettem, meg... –

... maga is az – egészítette ki gondolatban a félbehagyott mondatot, és még csak fel sem háborodott rajta. Lehet, hogy igaza van, ha szeretne, úgy kapaszkodna utána, mint a férjébe valamikor, de ez nem szerelem, mindössze több egy árnyalattal a közömbösségnél. Halvány vágyat érzett, hogy megkérdezze: miért nem járt utána annak idején, miért hagyta elveszni őt a maga számára, hogyha szerette? Valami különös oka lehetett rá, nem olyan embernek látszik, aki ok nélkül tenne bármit, még akkor is, ha hangzatos szavakkal dobálózik. Talán hozzászoktatták, hogy ezzel imponáljon, a rossz megragad az emberen, mint a bogáncs.

– Maga most elmegy. –

– Igen, el. –

– Járt Párizsban már? – Hirtelen nem értette az összefüggést, értetlenül nézett rá. – Én jártam – hadarta zavartalanul, – mert azt is akartam, ahogy egy könyvet, egy ételt, egy nőt akar magának az ember. Hat évig jártam itt is meg ott is, félbemaradt minden, az is, ami maga meg én lehettünk volna. Hát most már megnézhet, kellek magának? –

Meghökkent a nyíltan nekiszegezett kérdésen épp úgy, mint a kapkodva kiteregetett dolgain. A párhuzam oly gyorsan született, nem ért rá boncolgatni, csak elfogadni: hát te is belém fogódznál, mint a férjem? Ennyire egyformán gondolkodtok és éreztek, hiszen akkor egyformán is tettetek volna tönkre. Csak te lekéstél, neki meg sikerült, mert a felesége voltam.

Az arcát járta kereső tekintetével, míg belefáradt, s a terítőre ejtette. Visszadobta a táskájába a cigarettát, és a pénztárcája után nyúlt. Mit felelhetne, ami rossz is, meg jó is lenne egyszerre? Hogy mindent megértessen vele, ahhoz nincs elég idő, mert arra kell menni, amerre reggel elindult. Hozzá csak homályos, inkább elképzelt ábrándok fűzik, a férjéhez az egész élete. És lehet erről beszélni akkor, amikor még magának sem fogalmazta meg?

– Ne hagyjon egyedül, legalább ma ne! – Gyerekesen kérlete, mintha a kívánsága nem lenne több egy felhúzható autónál.

– Dolgozom. – A pincér számolt, hajlongott, s letisztogatta az asztalt, mintha már ott sem lennének.

Gyorsan felállt, mert nem szeretett búcsúzkodni, s félt, hogy enged a csábításnak, s majd nem is akar. Éjjel dolgozni kell. A szeretője lehetett volna, vagy több is. Sajnálta volna, ha mindent elvág, ha barátnak is elveszti, nemcsak annak, aminek amúgy is régen elvesztette már. Úgy elbeszélgetnék vele, mint akkor ott, a kórház folyosóján. Mindig hirtelen támadt és oktan kívánságai voltak. Ez is. És mégsem tudott ellenállni.

– Négyig ráérek – mondta csendesesen, nem nézett rá, nem várt a válaszra, tudta, hogy jön vele, azt is, hogy újabb rossz rakódik le nyomában, de most nem akart mást, csak beszélni valakivel, aki előtt még soha nem hallgatott.

Az ajtóból még szórakozottan visszanézett. Az étterem már majdnem üres volt, csak a pincér fehér árnyéka villant ki a szürkéségből, melyet egészen elszögletesítettek a leszedett asztalok.

4.

Nem emlékezett pontosan a címre, mikor a találkozót megbeszélték, talán meglepetésében, vagy pusztán szórakozottságból nem kérdezte meg. Az utcák képe ritkán változik, esetleg az ember, és azért látja másnak. Néhányszor elvetődött erre. Felbámult az ablakukra, mintha belenézhetne a szerelmükbe, pedig a negyediken laktak. Önkínzás volt ez; inkább tudatalatti gyönyörködés a saját szenvedésében, mint kíváncsiság. Ugyan ki tudja azt már eldönteni ilyen messzeségből?!

A telefonszáma föl volt írva, és a tudakozó biztosan útba igazította volna, de így érdekesebbnek tűnt az egész. Majd végigböngészi a táblákat, ha ugyan nem ismer rá a házra anélkül is. A páratlan oldalon indult el. Kereste magában azt a legyűrhetetlen izgalmat, ami még tegnap is szorongatta, ha az idejövetelére gondolt, de már egy parányi rezdülés sem élt belőle. Úgy ment hozzá, mintha még soha semmi dolguk sem lett volna egymással. Az évek őt is eltávolították, ahogy mindenkit, néha még évek sem kellettek. Hamar felejtett, hogyha akart, csak volt, amit nem akart. A dolgok meg az események néha mennyire elmaradnak mellőle, mindössze egy-egy jól bevésett hangulat őrzi őket a teljes elmúlástól. Arcokat is alig jegyzett meg magának, már sokszor rádöbbsent, hogy az anyja arcát sem tudná felidézni, mindössze néhány élesebb vonást, az is összemosódott. Egyedül a férje élt benne megfoghatóan, néha annyira tisztán, szinte már másokba is belelátta. Az eltelt idő bizonyára rajta is szorított egyet, s mégis úgy érezte, hogy vele kapcsolatban nem érheti semmiféle meglepetés. A napok, hetek, évek múlásával fokozatosan változtatott az arcán, gondosan és aprólékosan figyelve a legkisebb részletre is, úgy öregítette, mint önmagát a feltűzött hajával. Nem, nála nem hibázhatott el semmit.

Üres kézzel mégsem állíthat be hozzájuk. Újra a férfire gondolt, mintha az emlékeiből próbálná kihámozni, hogy a fia minek örülne legjobban. Nyolc éves lehet? Kilenc vagy kevesebb? Hirtelen eszébe jutott a kislány a piros labdával, s az, hogy nem kapott labdát. Igen, labdát is vehetett volna, kár, hogy a boltok ma zárva vannak, és haragudott magára, amiért tegnap elfelejtette

Kényszeredetten bement egy cukorka üzletbe. Lehet, hogy mégsem találja meg őket, hiszen már majdnem kiért az utcából. Kicsit bosszantotta a lehetőség, a tulajdon kapkodása, és az is, hogy elverte az idejét azzal az idegennel. Tulajdonképpen nincs vele semmi terve, időtöltés volt, szánalmas időtöltés, de mégis valami eltitkolhatatlan vonzalmat érzett iránta. Tudta, hogy pillanatnyi hóbort vitte a néhány elsétált órára, igen, nincs vele semmi terve, nem lett volna szabad, még ha szándéktalanul is, rántani egyet ezen a halvány fonálon, amit csak széttépni szabad. Nem vette komolyan a szerelmét, esztelen képzelődés csupán, két ember kicsit rokonul ábrándult ki a saját életéből, ez még akkor sem szerelem, csak kiábrándulás. A véletlenek milyen gyakran segítenek bizonyos dolgok folytatásában, de csak egyszer segítenek, és ő újra hagyta elmenni, mert olyan egyszerűnek látszott. Talán az is, s közönyösen felrándította a vállát, minden egyszerű, csak túlbonyolítjuk, hogy sokkal érdekesebb legyen.

Végre megtalálta a nevét, s némi csalódást érzett, mert a házat nem ismerte meg. Lifttel is felmehetett volna, de olyan vonzó volt a lépcsőház fanyar szürkisége. Zsó is ilyen házban lakott, és reggelenként ő csengette fel, hogy el ne késsenek az iskolából. Ha a Nagypapa vidéken volt, Zsó soha nem nyitott ajtót, és mindig mulasztott; szerette a változatosságot, a kalandot. Különös gyerek-emlékek rohanták meg, mely semmi összefüggésben nem volt sem ezzel a lépcsőházzal, sem az idejövetelével. De valahogy nem is gondolt erre, a hangulat hozta, s ki tudna minden hangulatot megmagyarázni. Miért, miért békült ki Zsóval, mikor annyira megalázta? Hogy tudott előtte mindig hallgatni arról az éjszakáról, amiről Zsó mindig azt hitte, hogy megtartotta magát a felismerhetetlenségben? Talán mert ez is érdektelenné szürkült, amikor megérezte, hogy a férfi túladdott rajta. Nem más hozta vissza Zsót,

csak az újra elszenvedett vereség, és aki kétszer veszít, bámulatosan alázatossá válik. Zsó 16 évig több volt egy testvérnél, és ő visszavette, amikor felkínálkozott, mert már semmivel sem érezte mocskosabbnak magánál.

Lassan elindult fölfelé.

Minden háznak van egy kisajátított, egyéni levegője, nem összefogható, csak ráfoltozható egyik a másikra. Valamelyik udvarra nyíló ablak ki volt törve, mint testetlen pók, úgy meredt rá a repedés. A lépcsők kopottak s piszkosak, a párkányt is vastag rétegben lepte a por. Összegyűrt papírcsomag hevert a sarokban.

Hangosan, nyugtalanul vert a szíve, már a másodiknál megállt, s várta, hogy elcsendesedjen. A folyosón két unatkozó vénasszony diskurált, a korlátra támaszkodtak, s az egyik elnyűtt és széttaposott sarkú papucs éktelenkedett. Nem figyelt rájuk, de annyira hangosak voltak, szinte rákényszerítették.

– Láttam, hogy kesztyűben takarít, hüm, hüm, fene előkelőek lettek. Már az ura se köszön. –

– Na már mit gondolsz? Szégyelli, hogy a felesége elküldi otthonról, ha valamilyen palit felcsíp magának. Múltkor is a hátsó lépcsőnél összefutottam egygel, akkor csapta be az ajtót, amikor észrevett. Van, akinek mindent lehet...

..... Az anyja már előre megtelefonált mindent, különösebb meglepetés nem érhetette, hacsak a tény miatt nem; de az valószínűtlenül hamar elmúlt. Valahogy közömbösen hagyta az egész, számító lépésnek tartotta, amit nem is formátlan érzések, hanem kirajzolt tervek irányítanak. Az anyja elképedten panaszkodott rá, szokás szerint kiszínezte a jelentéktelent is; izgató rémdrámát kerekített a várható esemény köré. Várható? Élesen megmaradt benne, hogy nem is várta, csak valami félszeg szorongás nyugtalanította, s különös előérzete lehetett, mert a folyosón várta be, nem ment a nővérszobába. Mit akarhat tőlem? Akkor már hetek óta jóformán nem is aludt otthon, arra meg emlékezni sem lehetett, mikor látták egymást utoljára. Talán mert nem hiányzott, vagy elhitette magával, hogy nem. Átfordult a kerék a másik oldalára. A férfinak is olyan sablonszövegei lettek, mint az anyjának, az alkalmakat összekeverhette, de a mesék egyformák voltak, megfutamították, s egyszerre azon vette észre magát, hogy már bujkált előlük. Úgy látszik, még ezt sem akarta megengedni neki.

Sem feldúlt, sem mérges nem volt, inkább zavarodott-csendes a gyógyszerzagú folyosók láttán. Az anyja már megint eltúlozta a dolgot, vagy kipárolgott a dühöngése, amíg eljutott hozzá.

– Anyád azt mondta, hogy éjszakás vagy. Nem hittem el, azt se, hogy mindig, és hogy te kérted. Szóval az egészet. –

Hát ezért jött?! Nem is tudta abban a pillanatban, derüljön vagy bosszankodjon, érezze győztesnek magát, és szégyenkezzen; ő is eszközökhöz nyúlt a visszaszerzéséhez. Valószínű, az első benyomás mégis inkább a felszabadult öröm volt, vagy sokkal több annál, csak nem maradt idő a rögzítésre.

– Valamit el kellene mondanom neked, gyere be egy kávéra. –

– Dolgozom, ha nem vetted volna észre. –

– Na és aztán, kit érdekel az, ha egyszer én beszélni akarok veled?! –

A hangja arcul vágott, parancsolt, fenyegetett, szinte önálló alakká nőtt, beletépett a húsába, hogy sajgott, hogy ordítani szeretett volna. Ezt a hangot semmi nem tehetette eltörölhetővé, még a távolság sem, valahányszor a gondolatai elcsavarogtak hozzá, ugyanúgy csípett, mint abban a pillanatban. Tehetetlen felháborodás ágaskodott benne, meg tudta volna ütni, akkor először, ha merte volna.

– Ha időben hazajárnál, nem kellene mászkálnod utánam, – s valamit mondhatott még, amivel a férfit feldühítette; azt sem tudta, mi volt az, nem az ész beszélt, csak a felháborodás.

Rettentően kiabált, a néma folyosó felnagyította a hangját, néhány kíváncsi arcot is kicsalt innen-onnan, esztelen gorombaságok csapódtak a fejéhez, nem is tőle irtózott, inkább a botránytól. Minek jött ide? Minek? Hát van még valami közük egymáshoz? Két kezét a fülére tapasztotta, de a férfi elrántotta, és le néhány lépcsőn, talajvesztetten bukdácsolt, míg meg nem kapaszkodott a korlátban.

– Menj haza! Menj innen! Nem hallod, menj innen! – Az idegei váratlanul felmondták a szolgálatot, hiába lett volna éppen akkor a legnagyobb szüksége rájuk. Sírt, eszelősen, és ilyen gátlástalanul talán először életében. A férfit elcsendesítette, tétován motyogott, nem is hallotta a sírástól meg az izgalomtól.

Tulajdonképpen nem volt hibás ezért sem, nem utólagos mentségkeresés ez, pusztán rálapozás a maga ügyetlenségére. Mindenkihez érteni kell, ha az ember megtartani akarja, de talán még az elvesztéshez is. Ő nem értett egyikhez sem. Ott volt szolga, ahol úrnak kellett volna lenni, ha senki-nek, akkor minden, ha okosnak, ostoba. Nagyon elrontott mindent, talán legjobban akkor, ha helyre akarta hozni.

Másnap kikérte a munkakönyvét, és áthelyeztette magát egy másik kórházba, pedig azt nagyon megszokta, és nagyon megszerette. Ez volt az első helye, miután elvégezte a képzőt.

– Kurva vagy, ugyanolyan kurva vagy, mint a többi! – kiabálta a férfi.

– Kórházban van, kérem – mondta az arra menő ügyeletes orvos.

Igen, kórházban, az ember itt kifekszi minden nyavalyáját, még az értelmetlenséget is.

– Kihasználatok engem, te is, meg az anyád is. Nekem akarod bemesélni, hogy mindig itt éjszakázol? – mondta a férfi, de attól a fehér köpeny még fehér maradt, s hűvösen megőrizte az öngyilkosságtól...

Felért a negyedikre. Feltűnően hosszú volt az út, s jobban kifárasztotta, mint elképzelte. Kifulladásig lihegett egy darabig, szíve ritmust vert a lépteivel. Az ajtón névtábla sem volt, s régen festhették, mert apró hólyagokban pattogzott le már a barna festék. Néhány pillanatra tétovázva állt, aztán elszántan becsengetett. Essünk túl rajta, hajtogatta magában minden meggyőződés nélkül. A csengő vékonyan berregett a bérház vasárnapi csendjében. Bentről apró koppanások hangzottak, de csak a kisablak nyílt ki.

– Csókolom, az anyukám mindjárt jön. Azt üzeni, tessék megvárni. –

Meglepődött, hogy milyen nagy már, mintha eleven bizonyítékot akarna szolgáltatni az idő múlására. Kamasz, rakoncátlan, borzas szőke hajjal, kicsit pimasz, élénk szemekkel. Az orra tömpe volt, mint az anyjáé, de a férfire hasonlított.

– Jó – mondta csendesen, válaszul a szertartásos fogadtatásra. A gyerek kinyitotta az ajtót, de nem állt félre, kiolvasta a tekintetéből, hogy jobb szeretné talán, ha be sem menne. Láta régen az apjával, s az apja nélkül is sokszor, amikor iskolába ment. A házuk előtt haladt el, nagy ritkán kísérté csak az anyja, néha ellenállhatatlan vágyat érzett, hogy odamenjen hozzá, megszólítsa, s valami apróságot vegyen neki. Csak mindig visszarántotta valami az utolsó pillanatban. Aztán váratlanul elvesztette szem elől, talán más iskolába íratta az anyja, vagy megtiltotta, hogy arra járjon.

Nem ment be, szótlanul hátat fordított, és a korláthoz lépett. Az udvar ugyanúgy volt kövezve, mint az övéké, és széles poroló állvány éktelenkedett a közepén. Kicsit furcsának találta, és azt is, hogy nincs itthon. Idehívja, és közben elmegy valahová, pedig láthatóan nem felejtkezett meg róla. Hogyan is felejtkezhett volna meg?! Számított rá ugyanúgy, mint délelőtt az anyósa. Különös egy nap; egyszerre felbukkannak azok az emberek, akik valamikor körülötte mozogtak, akiket nem kapcsolt hozzá más, csak az, hogy terveik voltak vele. Olyan az egész, mint egy újra kezdődött sakkjátszma. Visszateszik a táblára a már lejáratos figurákat.

– Tessék bejönni, szabad. – Félszemmél hátrapillantott, s nagy kedvet érzett, hogy megdicsérje, amiért hibátlanul elmondta az anyja által betanított szöveget. Egy gyerek magától nem lehet ilyen merev. Megnőtt, gondolta újra, a vállamig ér.

– Majd itt megvárom. –

A gyerek megkönnyebbülten betette az ajtót. Innen rálátott a két beszélgető asszonyra, fáradhatatlanul mozgott a szájuk, mintha külön gépezet irányítaná. Olyanok, akár az anyja, ez az életük, mindennapi szórakozásuk, és egészen jól megöregedtek benne.

Az egyik szemben lévő ablakból hangosan szólt a rádió, alig figyelt rá, s szándékosan nem is bontotta részleteire a hangkeveréket, így megfoghatatlanabban vibrált körülötte.

Később hallotta, ahogy a gyerek óvatosan kinyitotta az előszoba ajtaját, érezte hátában a figyelését, amit bizonyára különös viselkedésével váltott ki.

Vajon milyen embernek nevelte az anyja? Valamikor sokat foglalkozott vele, elképzelte a magáénak, kitervelt dolgokat, amit együtt csinálhattak volna meg; hiszen oly kevésen múlt az egész, mindössze egyetlen hanyag lépés fölfelé a létrán. Aztán az is fájt, hagyta elveszni, maradt még így is elegendő vigasztalan érzés benne. Már nem is akart tudni róla semmit, beolvadt a többi közé; egy idegen asszony volt, nem is a férfié.

A gyerek kisomfordált a folyosóra; kezdetben úgy tett, mintha bámészkodna, később mellé állt, és ő is átnézett a korláton. Többször megköszörülte a torkát, mint akiből nagyon kikívánczik valami, csak a félsz visszatartja. Bizonyára lelkére kötötte az anyja, hogy udvarias és szolgálatkész legyen, s ezek az ünnepélyes szavak annyira meghatották, hogy minden eredeti természetességét elvesztette a hatásuk alatt.

– Én nem szeretem magát – bökte ki váratlanul, és elugrott mellőle, nehogy megüsse. Sokat veri az anyja, villant át rajta, és ez a bizonytalan felismerés egyszerre közelebb hozta. Már képes volt foglalkozni vele, szeretete volna anyáskodóan magához húzni a fejét. Konok! Olyan konok, akár az apja volt, szemében ijedt visszavonás lapult; a férfi ugyanúgy bánta meg a hirtelenségét, csak éppen bocsánatot kérni nem tudott soha. És megörült, hogy ezt mondta, mert az apjára bizonyított; pedig nem lehetett több kölyökdacnál, bizonyára az az egyetlen szándék vezette csupán, hogy megszegje az anyja parancsát.

Benyúlt a táskájába a cigarettájáért, s eszébe jutott a csomag, amit a cukorkaboltban összeállítottak.

– Neked hoztam. Eldobhatod. – És örült volna, ha eldobja. A gyerek ügyetlenül szorongatta a csomagot, laposan, sűrűn pislogott, láthatóan nem tudott dönteni.

– Én – kezdte újra, de tovább nem jutott, szorongatta a csomagot, mint aki attól fél, visszaveszik tőle. Bizonytalanul ingatta a fejét, erőlködött, hogy megtalálja az ideillő viselkedési formát, néha gyanakvóan föllesett rá, talán egy pofonra várt az előbbi bátorságáért, hogy aztán el legyen intézve minden. Az anyja bizonyára így szokta, csak hogy mi nem vagyunk egyformák, és csalódottan nézte a küszködését. Gyerek. Izgalmában meg se köszönte, de nem is várt köszönetet, mert jól esett adni.

Széttett lábakkal állt, és a papirost piszkálta; majd váratlanul sarkon fordult, és beszaladt a lakásba. Észre sem vette, amikor újra mellé került. A nevéen törte a fejét, pedig biztos volt benne, hogy sohasem tudta. Csak jó lett volna tudni, hogy megszólíthassa.

Kikapcsolták a rádiót. A hirtelen beállt csendben átzúgott egy távoli motorkerékpár kellemetlen berregése. A gyerek látható érdeklődéssel hallgatózott, még a száját is nyitva felejtette a kitartó figyelésben. Unatkozott. Ugyan, miért tartja itthon az anyja, ahelyett, hogy a térre küldené, vagy játszani valahová? A bérház csak így ilyen korban, a kapun túl kezdődik az élet. Nézte, ahogy feláll a rácsra, áthajlik a korláton, és himbálja magát. Aztán kiköpött az udvarra, bámulta, hogyan zuhan lefelé.

Villanásnyi időre úgy rémlett, mintha a csattanást is hallaná, ahogy földet ér. Pedig nem. Négy emelet magassága őrizte.

..... Valami hosszabb kirándulásra készült, buzgón kapott a meghíváson, talán nem is annyira a szórakozásért, hanem mert alkalom volt arra, hogy ne menjen haza. Igen, ebben az időben elviselhetetlenül utálta az otthonát, azt a rejtett villamossággal terhes légkört, melyben az ember minden pillanatban titokzatos robbanásoktól reszketett. Néha valószínűtlenül képtelen lehetőségekbe is megfogódzott, csak kimenekülhessen belőle.

Kámforillatú nap volt; oly sűrűn, hűvösen úszta be a folyosót a szag, az embernek szinte kedve lett volna beléharapni. Igen, a kámfor mindig ingerelte, túl gyorsan elszállt, nem lehetett megszokni. És feltűnően sokáig kínlódott az öltöző szekrénye zárjával, bosszankodott, amiért visszatartja. Lehet, hogy hosszasan megvárakoztatta őket, mert türelmetlenül biztatták már messziről. Zsó eléje szaladt, lába alatt neszezve roppantak a levelek. A langyos, gyenge nyárutót mindig szeretete, s mindig egyforma volt. Ez még nem az ősz, csak kapja a nyártól ezt a tarka, meleg kis hangulatot, s átfesti hosszú esővel.

Az első szüretre vitték, nagypapa ősz volt, és egész fiatalos. Egy asszony is ült még a kocsi-ban, de őt nem ismerte, csak Zsót meg nagypapát. Egy mentőkocsi éppen akkor fordult be, amikor ők kiértek. Zsó átengedte helyét az öregember mellett, és egész úton sokat csevegett. Ezt irigyelte tőle mindig, olyan vidám és gondtalan tudott maradni, a dolgok csak megérintették, de minden visszapattant róla, anélkül, hogy kárt tenne benne. Zsó nagyon tudott élni, míg ő örökös zűrzavar volt kívül, belül.

– Nagyon elhanyagolsz minket – mondhatta a nagypapa, de a szavak elszálltak, alig foglalkoz-tatták, talán inkább a nyár, mert elmúlik, és félt a téltől. Sohasem szerette, lánykorában ugyan eljárt korcsolyázni, aztán ez a szenvedély is elmúlt, és az a tél annyi mindent hozott, hogy már előre lehetett félni tőle. Bár inkább csak utólag képzelte így, talán eszébe sem jutott akkor. Langyos és könnyű volt a reggel, és nagy kedvet érzett arra, hogy sokat beszéljen; végig egész úton, s mindegy miről, csak ki-kapcsolni az életét, s kikapcsolódni a gondolataiból.

Köznapi dolgok lehettek terítéken, pár félszeg filozofálás, mely illett az alkalomhoz, és nem volt fárasztó.

Zsó kezdte el, igyekezett közömbös arcot vágni hozzá, és könnyedén támadott, mint akit nem is érint a téma, csak unalomból hozza fel, vagy mert más nem jutott eszébe. De a szeméből tüntető kíváncsiság vibrált, ez a nézés az egész nőt egy élő és hatalmas kérdőjellel görbítette.

– Láttam a férjed valakivel, úgy tett, mint aki nem vesz észre. Megváltozott. –

– Igen, megváltozott. – Annyira elkésett a felelettel, hogy egészen kiszolgáltatottnak érezte magát. Mást nem is érzett, talán még azt, ami órák múlva is piszkálta, mert magában tartotta: Te is hozzásegítetted a megváltozáshoz, lehet, hogy nem az első voltál, de voltál. És undorodott magától, amiért megbocsájtott neki, nem is megbocsájtás volt ez, hanem semmibevevés. Kedve lett volna azonnal kiszállni, és otthagyni őket, mégsem tette meg, rettentő bambán viselkedett.

– Elváltok? – Akkor először kényszerítette valaki ilyen nyíltan, hogy szembenézzen a várható eseményekkel. Ez a durván nekszegezett kérdés leplezetlen kárörömmel vijjogott a fülében sokáig, kiolthatatlanul. Milyen sáros, tapadós anyagból gyúrták ezt a nőt, az iszapot nem markolná meg ilyen undorral, mintha őt kellene megérinteni. Zsó nem bocsájtott meg, most is visszavágott, még egyszer, hogy jobban emlékezzen rá. Nagyon akarta a férfit, minden eszközzel, hódításának leghatásosabb eszközeivel nyúlt utána, talán jobb lett volna, ha megszerezheti. Zsó értett hozzá, ügyesebben kezelte, az első megcsalásra megcsalással felelt volna, és biztosan nem veszi a szívére kalandjait. Nem is emlékezett már, hogyan találkozott össze a férfivel; Zsó többet nem állt vele szóba, és az esküvője napján el akart menni hozzá, hogy kiengesztelje. Talán elaludta az időt, talán valami más tartotta vissza, az idő bevárta vele, amíg Zsó magától visszajön. Olyan mindegy volt akkor már minden.

Az idegen asszony sajnálkozóan firtatta az ügyeit, Zsó szolgálatkészen magyarázott helyette, hogy mit, azt nem is tudta, csak azt, hogy minden szava válogatottan illett össze; a sajnálata szinte ujjongott a diadalérzéstől. A szél eltépett pókhálót hurkolt rá, borzongott, pedig csak az idegesség csiklandozta.

Zsó váratlanul átváltott, ebben is számítás volt; elterelni a gondolatait, hogy aztán újra lecsapjon rá, kivallassa, vagy egyszerűen csak leolvassa róla a várható feleletet. A módszerei soha nem változ-tak; mindig ilyen volt, ilyen is maradt.

Megint visszazuhanhatott a maga külön világába, a nagypapa hallgatott, egész úton hallgatott, és ő sem tudott már hozzájuk kapcsolódni. Értelmetlen volt ez a nap; valami megfoghatatlanul távoli színjáték, melyben a két asszony nevetségesen s ügyetlenül mozgott, kikozmetikázott képpel, agyon-nyaggatott hajjal. Igen, a hajjuk. Már szinte külön tartozéknak látta sokszor, amit esténként levehetnek, és az éjjeliszekekre nyen tarthatnak, mint az anyja a fogsorát. Ebből az agyongondozott hajból álltak már csak, másra nem is emlékezett belőlük, erre is valószínűleg azért, mert sokszor láthatta még azután is.

Lehet, hogy aludt az úton, lehet, hogy azon tűnődött, mért vannak tőle olyan messze mind a ketten, mért nem szeretne hozzájuk hasonló lenni, amikor semmi nem tiszta körülte, még az örömei sem, s a feldúlt életén és a makacs közönyén kívül mért nem is áll másból. Ezek még nála is szegé-nyebbek lehettek, csak éveik voltak és piaci kosaraik.

Valamikor a nagypapához akart férjhez menni; tíz éves lehetett, még nem volt zongorájuk, és náluk gyakorolt délutánonként. Talán valóban tehetségesnek látszott; az öregember beszélte rá az anyját, hogy komolyan foglalkozzanak vele. Néha négykezeset játszottak, s közös hangversenybérletük volt éveken keresztül. A rajongását átrakta rá, örült, hogy amit Zsónál nem ért el, legalább vele végigcsinálhatta. Mennyi hálával is maradt adósa! Minden vizsgáján ott volt, együtt választották ki a darabokat, még azután is, amikor már másoknál tanult. Aztán jött a férfi, a meggyőződés nélküli azonosulás Zsóval; ő is félbemaradt, Akadémia, tervek. Évek óta még egy billentyűt sem ütött le, a Nagypapa most autót bérel vasárnaponként; a gondok mindig legyőzik az emberben a legszebbet.

A nagypapa már nem mesél a saját életéről, autót vezet, és gyámoltalan bogarai vannak. Zsó kihasználja, mintha egyedül az ő céljaira gyártott jelentéktelen tárgy lenne pusztán, mely a maga minőségében mégis nélkülözhetetlen.

Igen, az a szüreti nap. A szőlőfürtök hízzottan feküdtek a tőkén, s must szaga volt a levegőnek. Szedni akart, de nem engedték, talán a fáradságára hivatkoztak, talán vendég voltára; és ő makacs-kodott, mert a dologtalan ödöngés mindig kiszolgáltatta a gondolatainak. Bármit is tesz az ember, már csak fél figyelem jut a tűnődésre, vagy annyi sem, semmi. Az öregemberhez csatlakozott, mert többet ígért, mint Zsó meg a másik, s időt adott nekik a zavartalan beszélgetésre. Ha mellettük marad, nem tudják kitárgyalni, s tulajdonképpen kár lett volna megfosztani őket ettől az örömtől. Friss sikálás kellemes, hűvös szagára emlékezett. Bizonyára prэшházban találkozott vele, olyan tiszta volt minden, és hideg.

A nagypapának homályos-barna szemű özikeje volt a ház végében egy karámba zárva. A friss zöld ágak, füvek roppanva tűntek el a szájában. Nagyon foltos volt és nagyon ártatlan. Jóleső meghatottságot árasztott az öregember hegyi remetesége. Minek neki a város? Vasárnaponként kijárogat Zsóhoz, s vigyázva üldögél a hajdan saját bútorain, itt kertje van, s az apró piros szemű nyulai mint mókás hólabdák gurulnak eléje, ha eteti őket. Talán itt a hegyen, olyan idegenül mindentől még ő is jól érezné magát, amíg az újdonság gyanútlan örömöket kínálna; aztán visszasóvárogná a lüktetést, a változatosságot, még a tulajdon nyugtalanságát is. Bolond az ember, mindig ütköző akaratok terhelik; meg sem ismerheti az elégedettséget.

A pincébe is elvetődtek, valami régi, ritka bort ízlelgettetett vele az öreg, de ő soha nem szeret- te a bort, értékelni sem tudta, becsíphetett tőle, mert elnehezülten kóválygott, lehetett az álmodásról is.

Homályos, kék pára feküdt a távoli hegyeken, és mintha a szomszédok is átjöttek volna segíte- ni, mert a kis kert tele volt idegenekkel, zsongtak, némelyik énekelt is munka közben, ez a rekedt, hamis dallam elfeküdt benne. Néhány puttont elhordott a prэшházba, és sajnálta, amiért senki sem ér rá fog- lalkozni vele; annyira magára maradt közöttük, hogy egyetlen arc vagy szó sem élhetett tovább annál a napnál. Még Zsó sem bukkant fel egy határozottan fogható helyzetben, csak tudta, hogy volt, hiszen együtt indultak el. Szőlőlevelet morzsolgatott a kezében, a szagát akarta, hiszen a szagok maradandóbbak a dolgoknál, egyetlen fuvallattal feldobnak mindent, amiről az ember azt hitte, már nem is emlékszik rá.

Csalódott volt, amikor felébresztették. Beesteledett, fakó szürkesség vibrált még a napból, és egy kosár szőlőt vihetett el belőle, alig többet. Végtelenül kiábrándítónak látott akkor mindent, pedig tulajdonképpen jó volt ez a nap, mindig előretolakodott az unalmas egyformaságban a maga különös színeivel, hangulatával. Szeretett visszalapozni rá, mert más nem volt, csak az anyja, a férfi és húsz perc naponta villamoson a kórház felé.

Élesen, kirajzolhatóan futott ez az első szüret a befejezésbe szinte már attól a pillanattól kezdve, amikor visszaültek a kocsiba. A szőlővel bajlódott, és nagypapa mindjárt lovagiasan megígérte, hogy feladják hozzájuk, nem kell vele külön hazamenni. Erről eszébe jutott az anyja, meg az, hogy nem beszélt a meghívásról, és bizonyára rémülten keresgélte egész nap, hacsak a kórházban meg nem mondták, hová megy. Ahogy beérnek, azonnal telefonálni akart.

Zsó meg a másik túlhangolódhattak a musttól, nyihogva nevettek a legjelentéktelenebb semmi- ségeken is, és ugratták egymást, őt, a nagyapát. Zsó mesterien értett a hangulatteremtéshez, nem lehetett a hatása alól kibújni.

– Nagypapa igazán meghívhatna minket egy vacsorára, mondjuk a Szófiába, – s választ sem várva buzgón bólogatott a saját javaslatára. – Persze hogy elfogadjuk a meghívást, csak nem sérthetünk meg téged holmi kifogásokkal. –

A nagypapa engedékenyen hajlott a parancsoló kérésre, örült, mert korábban indultak, s még elmehet velük. Évek óta nem járt már ilyen helyen, talán még a balesete előtt utoljára. Bizonyára egyikük sem volt olyan ünnepélyes, mint ő.

Az utcák nedvesen csillogtak a gyöngye lámpafényben, eső eshetett délután, vagy a locsolóautó járta be a körzetet. Inkább az eső mellett döntött, mert a kertben nem ültek, csak a belső helyiségben. Közepes, hét eleji zsúfoltság, és amikor körülnézett, hirtelen az az érzése támadt, hogy járt már itt valamikor.

– Nézd csak! – és Zsó megmarkolta a karját, körmei behatoltak a bőre alá, de a vére nem serkent ki. Egy sarki asztal felé mutatott, a pincér éppen ott állt hajlottan és szolgálatkészben. Hetek óta most látta először a férjét, egy villanásra mintha valami tétova örömet érzett volna, kellett, hogy érezzen, hiszen ez sohasem maradt el, amikor megpillantotta. Aztán a nőt is észrevette, barnán és telten terpeszkedett mellette az asztalnál, és Zsó egyre markolta a kezét, riadt sápadtság ült az arcán, s merevebb, mint az övé. Mennyire akarja, még most is mennyire akarja, jobban, mint én, vagy bárki rajtunk kívül. Ez az érzés annyira hatalmában tartotta, hogy percekig nem is eszmélt a látványra.

– Látod?! Múltkor is ez volt veled, ez a nő! – Zsó szinte kényszerítette, hogy csak oda nézzen, rájuk, beléjük. Nyeld le a szilánkos gombócot, úgyis már régen a szádban tartogatod! Nevetgéltek; a lánynak szép fogsora volt és szép nevetése. Gyorsan becsukta a szemét, mint gyerekkorában, amikor olyasmit látott, ami jó lett volna, hogyha eltűnnék, mire felnéz. De ők nem tűntek el, ültek és ittak, és Zsó lihegve uszított ellenük.

– Menj oda! Én odamennék! Letépném a haját a fejükről! Arcátlanok, ezt teszik veled! –

Jaj, de sajnálnád már magad annyira, akarta mondani, de minden oly mozdulatlanul lapult benn, még a száját is nehezeire esett kinyitni. A nagypapáék is felfigyeltek, az asszony tüntetőleg odabámult, az öregember máshova. Igen, ő nem nézte őket, meg őt sem. Ha az apám lenne, most elbújhatnék mögötte.

Talán szó nélkül is észreveszi őket, talán elkerüli a figyelmét, de ezek ráerőltették a kínlódást; nézd meg csak mással, ha eddig nem akartad, most nézd meg. Erre vagy ítélve, tessék! Ugye milyen szép az a lány, fiatalabb és kínálkozóan szebb, mint te. Üres volt a feje, egészen üres és sötét. Tehetetlenül és segélykérően bámult körül, a lány hangosan nevetett, s vonzotta, mint a mágnes: nézni kellett mindig és újra, egyre kitartóbban, egyre rémültebben.

A daráló halkán surrogatta a szőlőt, akkor aludhatott el. Must szagú volt a levegő, most felforrt, mint az erjedő bor. Milyen fiatal, milyen fiatal... Az érzések zűrzavarosan tolongtak benne, lehetetlen volt egymástól leválasztani őket. Félt, hogy sírni fog, és a nagypapa titokban megszorította lelógó kezét. Ha sírni kezd, biztosan könnyít magán, s még nevetségesebb és megalázottabb helyzetbe kerül, mint amiben volt. A férfi talán csak szórakozottan körülnézett éppen, amikor a tekintetük összetalálkozott. Ezen a vékony szálon át is megrántották egymást, rossz volt a világítás, vagy mindketten belesápadtak a leleplezésbe. Leleplezés? Ugyan, hát titok volt ez már akkor?! Összesúghattak, mert a lány is figyelmesen nézni kezdte őt, kíváncsi összehasonlító pillantás volt ez. Jó lett volna felkiáltani, nagyot, toroktágítót, odarohanni hozzájuk, megütni azt a férfit, megütni, és ellökni magától. Mért kellett ezt másoknak is látni, végigélvezni, rosszabbá tenni a rosszat?! Láthatatlanul forgó kerék eszeveszetten hurcolta körbe.

– Magával akarok beszélni. – A lány olyan arcátlanul bökött felé az ujjával, szinte felszúrta a kezére. Mindenki megmeredt körülötte, még a nagypapa is. Zsó várakozóan függesztette rá a tekintetét, a férfi talán kiment, azért jött oda a lány. Himbálózott, és ideges mosoly vibrált a szája sarkában. Hihetetlen nyugalom szállta meg, így visszalapozva; nem is értheti meg, honnan volt annyi ereje hozzá, de félrefordította a fejét, és hűvösen elbámult a levegőbe.

– Nem hallja, magához beszélek! – hallotta, s mégsem reagált, aztán ott állt mellettük a férfi, zavarodottan és nyugtalanul. Zsó beszélt helyette, mert bátrabb volt elmondani azt, ami mindkettőjükben vergődött, igen, bátrabb volt, mint ő. Fokozatosan hangosodtak, már nézték őket, és undorodott magától, tőlük. Milyen kár, hogy mást nem tudott, csak undorodni.

– Gyere ki innen – mondta a férfi, és sikamlósan esedezett a pillantása, nyúlt volna a keze után, de annyian látták, hogy szégyellte.

– Menjetek innen! Menjetek innen! – megint úgy érezte, hogy arcul tudná vágni, de remegett, s valami makacs kényszer a székhöz szorította.

– Nagyon kérek, gyere ki. Részeg. – A lány váratlanul felszisszent az utolsó szóra, kígyóként megtekeredett, minden mozdulata világosan árulkodott a szándékára: botrányt akart, szégyenbe hozni őt, bemocskolni mindenki előtt, csak azért, mert ennek a férfinak a felesége mert lenni.

– Mért csalogatod, úgyse jön ki, gyáva ez ahhoz, azt hiszi, ha ennyien vannak körülötte, nem merem megmondani a véleményemet. –

– Te ne mondj meg senkinek semmit! – A férfi parancsolóan közjük állt, nem őt védte, nem is a lányt, pusztán a maga tekintélyét. – Be vagy rúgva, hát hallgass! –

– Én?! –

Ami ez után történt, összefutott, mint nyári hőségtől a forralatlan tej.

– Ringyó! Ringyó! – üvöltötte a lány, mintha leköpte volna az arcát, önkéntelen mozdulattal oda kapott, aztán kint voltak az utcán, ketten a nagypapával, de hogy hogy jutottak idáig, arra nem emlékezett. Még sokáig szorította az arcát, ott, ahol a köpését érezte, az öregember húzta el róla szelíden a kezét.

– Ősszel Chopint játszik az ember, ha egyedül marad – és kézen fogva vitte magával egyre messzebb a Szófiától, valahová, ami már nem is volt fontos. Vajon miért emlegette Chopint, hiszen annyira nem illett ennek a napnak a végére?....

..... Melege volt, a levegő nyugtalan, vihar előtti mozdulatlanságba merevedett. Nyelve a szájpadrólához tapadt a szomjúságtól, de nem akart a gyerektől még egy pohár vizet se kérni. Beleunt a várakozásba, s hirtelen olyan érzés fogta el, mint akinek sok dolga van, és feleslegesen pazarolja az idejét.

– Majd visszajövök – mondta hirtelen, igyekezett tudomást se venni a gyerek ijedt tiltakozásáról; sietett lefelé. Útközben volt egy cukrászda, oda bemegy, és megiszik valamit. Legfeljebb közben Baba megérkezik, és szerepet cserélnek, most majd ő várhat rá. Legjobb lenne vissza se jönni, vacogott a nagy jelenetekről; pedig ha másra nem is, arra az egyre biztosan számíthatott. Ahogy a lépcsőházból visszanézett, látta, hogy a gyerek ott áll a korlátnál, s riadtan pislog utána, kedve lett volna azonnal visszafordulni, de a szomjúság elkergette.

5.

Már messziről észrevette a kisiút; a kapuban várakozott rá, és bátortalanul elmosolyodott, amikor meglátta. Gyorsan arrébb somfordált, talán szerette volna, ha nem figyel fel a szorongására. Jól esett, hogy lejött utána, tudta, hogy ez nem ragaszkodás, miért is lenne, inkább az anyjától való félelem.

– Itt maradunk lent? – kérdezte kis idő múlva, s rémülten pislogott ide-oda, hátha máris előbukkan az anyja, és meglátja őket a kapuban ácsorogni. – Azt hiszem, ki fogok kapni érte. –

– Jó, menjünk fel. – És a lépcsőn még hozzátette: – Ha kell, be is ülhetünk a szobába. –

A gyerek hálásan pislogott rá, gyorsan előreszaladt, még a tartása is természetesebbé vált a megkönnyebbüléstől. Fülledt, nehézillatú meleg csapta meg, a behúzott rolókon át homályosan derengett a napfény.

A gyerek fokozatosan fölengedett, széket hozott neki, elvette a táskáját, és a fotelbe rakta. Kis vadóc, gondolta, és egyre nagyobb kedvet érzett a vele való barátkozásra. A kórházban mindig sok gyerek volt, és szerettek; lehetetlen, hogy éppen ezt ne tudná meghódítani magának.

– Játsszunk valamit, gyorsabban telik az idő. –

A gyerek állt, nem mozdult, fejét szégyenlősen lehajtotta, s a szőnyeget piszkálta. Fura egy gyerek ez. Idegesítette az a túlzott rend, ami a lakást megfeküdte, a fényesre dörgölt bútorok, a vakítóan világító csipkék. Olyan szertartásos, vendégvárásra árulkodó. Megint a kisiúrra pillantott.

– Vagy nem akarsz? –
– De – felelte gyorsan, mint aki attól tart, hogy újra magára haragítja, és elmegy – csak... itt bent nem szabad. –

– Igen. – Lehangotha a gyerek kínlódása, szeretett volna segíteni rajta, de nem tudta, hogyan. Hol rápillantott, hol meg erre a túlápolt lakásra, mely pillanatok alatt elvesztette szemében ünnepi jellegét, kényelmetlenné tette a tudat, hogy mindig ilyen; kibírhatatlan börtönként őrzi ezt a kis embert. És sokat veri. Kár érte.

Végre megcsörrent a kulcs kint az előszoba zárjában, és az asszony beviharzott. Nehéz kölnifelhőt húzott maga után, az orrához dörgölődött, és máris bosszantotta.

– Szerbusz, drágám! Szerbusz! – ingerlően gurgulázta a hangokat, s lélegzetvétel nélkül hadart. – Jaj, igazán ne haragudj, tiszta véletlen, hogy megvárakoztattalak. Nem volt időm sütni, és elszaladtam a cukrászdába, mégsem akartalak úgy fogadni. –

Hogy hazudik, milyen értelmetlenül és feleslegesen. A cukrászdában nem volt, hiszen akkor összetalálkoztunk volna, különben is, csak egy ugrás innen; de hiszen nem tartozik rá. Minek magyarázkodik? Hűvösen üdvözölte, s a túlradó fogadtatást is eltette a többi dolgai közé, ez az asszony nem tudhat előtte újat produkálni. Ami új lett volna, az csak a gyerek, de rajta keresztül is a régiként mutatkozott be.

Nem vette tudomásul a fagyos viszonzást, leállíthatatlan lelkendezett, s közben tányérra rakta a süteményeket. Bizonyára az utolsó pillanatban beszaladt érte a boltba, s gúnyosan elfintorodott. Baba azelőtt is adott a látszatokra. A tálat eléje rakta, és figyelmesen körülpillantott a lakásban, s a felfedező mohóságával csapott le a díványon felejtett dobozkára.

.....

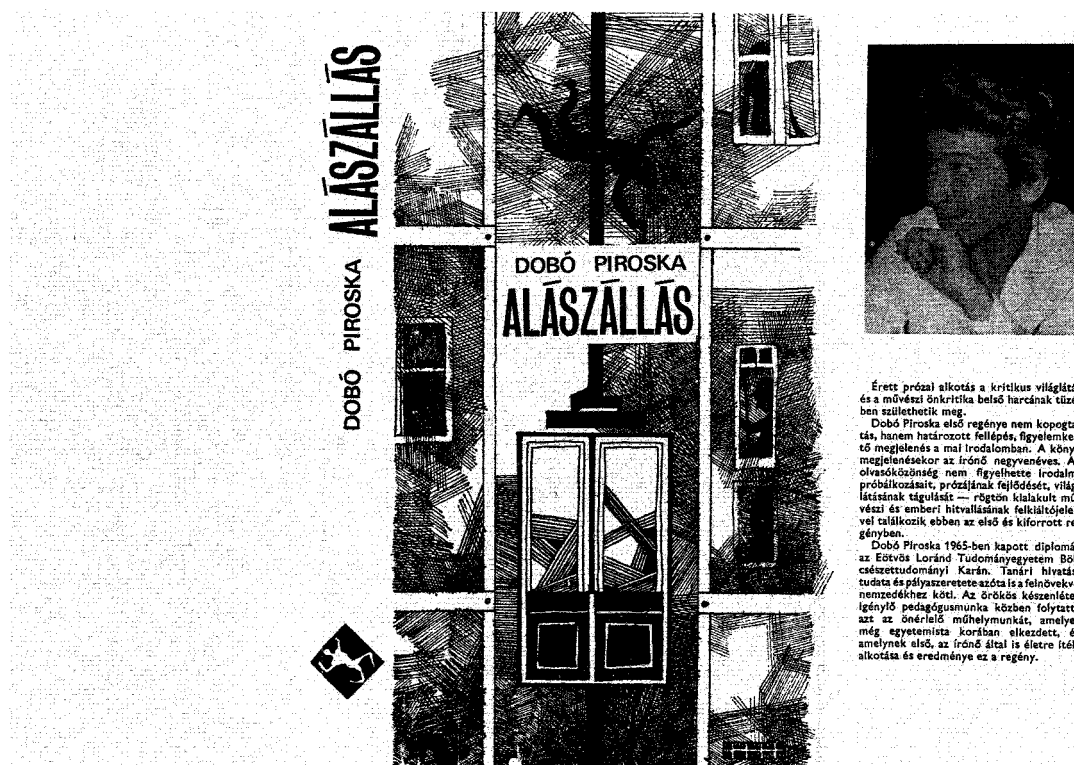
Az egyetemet 1965-ben végezte. Ettől kezdve tanított és írt. Ez volt az élete.

Első munkahelye a Simon Ferenc Bőripari Szakközépiskola, az itt töltött 15 év után 1980-tól a Fáy András Közlekedési Szakközépiskolába került, ahol mint tanár és két éven át mint igazgató helyettes működött – haláláig.

Kitűnő pedagógus volt. Tanítványai, akik értékelték szigorát és következetességét, kemény tartását, és azt, hogy azt várta el tőlük, – mint az emberektől általában, – amit önmagától megkövetelt, szívesen felkeresték otthonában is. A kis lakás nagy beszélgetések és komoly jellemformáló műhely helyszíne lett.

Amikor az egyik, árvaházból kikerült érettségiző tanítványa 18 éves kora után a törvény értelmében otthon nélkül hányódott volna, befogadta, sőt, adoptálta is. Sajnos jóhiszeműsége becsapta: a fiú megnősült, s utána otthagyt a fogadott anyját 1985 késő őszén.

Dobó Piroska ekkor már túl volt két regényének megjelenésén. Az elsőt 1980-ban ALÁSZÁLLÁS címmel, a másodikat 1982-ben SZEMBESÍTÉS címmel adta ki a Szépirodalmi Kiadó. A Szembesítés első változata 1970-ben készült AMÍG MEGHAL AZ ÁRNYÉK címen, az Alászállás kézírata pedig ZAMBA címmel 1977-től a kiadónál várta a sorsát.

Érett próza alkotás a kritikus világlátás és a művészi önkritika belső harcának tüzeiben született meg.

Dobó Piroska első regénye nem kopogtatás, hanem határozott fellépés, figyelemkeltő megjelenés a mai irodalomban. A könyv megjelenésekor az író 65 éves. Az olvasóközönség nem figyelte az irodalmi próbálkozásait, prózájának fejlődését, világlátásának táguását — rögtön kialakult művészi és emberi hitvallásának felkeltőjeivel találkozik ebben az első és kiforrott regényben.

Dobó Piroska 1965-ben kapott diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Tanári hivatástudata és pályaszerepete azóta is a felnővekvő nemzedékhez köti. Az örökös készenlést igénylő pedagógusmunka közben folytatta az az önértékelő műhelymunkát, amelyet még egyetemista korában elkezdett, és amelynek első, az író által is életre írt alkotása és eredménye ez a regény.

Recenziók az ALÁSZÁLLÁS c. könyvről:

A Magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája
Országos Széchényi Könyvtár. Olvasószolgálati és Tájékoztató Osztály – 1980.
Dobos László : Évek és könyvek. = Irodalmi Szemle, 7. szám 609-616.

Kőhádi Zsolt: Alászállás – Dobos Piroska regénye /a nevet következetesen tévesen írta!/= Magyar Nemzet, 1980. dec. 7. 13.;

„... érdekes figurák, szereplők, hősök garmadáját villantja föl Dobó Piroska Vidrai Kálmán vallomásában... és van néhány telibetalált hús-vér alakja, mindenek előtt Lenke, Kálmán nőismerősei közül egy egyetlen igazán önzetlen pártfogó....”

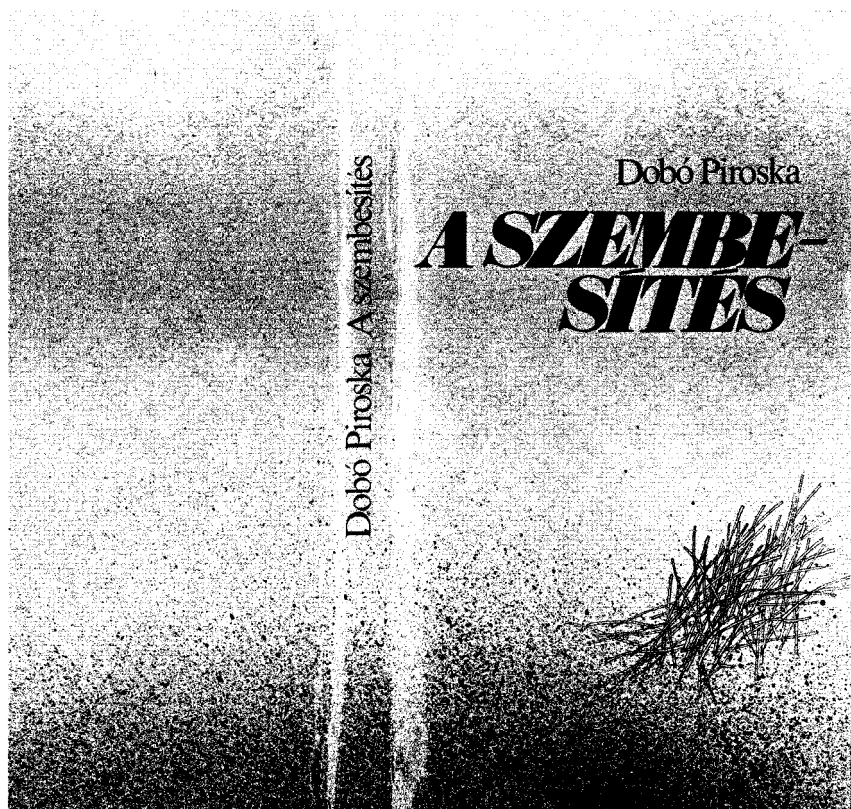
Szász Imre: A félkarúság képlete = Élet és Irodalom, 1980. 33. szám 10.;

„...Említettem azokat az alakokat, akiket élőnek éreztem. Van még néhány ilyen kisebb szereplő. Valamennyien pozitív vagy nagyjából pozitív alakok, legalább annyiban, hogy a személyi, emberi, erkölcsi függetlenségre vágnak. Ez, azt hiszem, a regény fő témája, fő mondanivalója...”

Ugrin Aranka = Könyvvilág, 1980. 8. szám 8.

„...Írás közben nem segítettek sem kritikusok, sem pályatársak, biztatást csak legszűkebb baráti körétől kapott....

....Saját múltjából a nehéz körülmények között, segítség nélkül, magányosan induló ember élményeit hozta magával, az első generációhoz tartozó értelmiségi megpróbáltatásainak emlékeit és tapasztalatait. Életének motívumai, környezetének állandó és kritikus megfigyeléséből leszűrt tanulságok ötvöződnak érdekes cselekményű, intellektuális, morális problémákkal vívódó regényében...”

Dobó Piroska 1965-ben kapott diplomát az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán. Azóta pedagógus, tanító, mert mély hivatástudattal, vonzalommal és felelősségérzéssel kötődik az ifjúsághoz: egyéniségük formálását, jellemük alakítását éppoly egyszerű feladatnak tekinti, mint az alkotóművészetet.

Első regénye, az *Alászállás* 1980-ban jelent meg. Főhősének feltoluló emléképeiből egy építész-mérnök sorsát állította elénk, feltárva a mai harmincot-négyen évesek generációs problémáit, életvitelgondjait. Morális igény-nel, kritikai szándékkal a kimondatlanul is elfogadott, kényelmes, de mindenképpen hamis magatartásformák veszélyére figyelmeztetett, önvizsgálatra kényszerítve minden olvasóját.

És a SZEMBESÍTÉS c. könyvről:

A Magyar irodalom és irodalomtudomány bibliográfiája
Országos Széchényi Könyvtár. Olvasószolgálati és Tájékoztató Osztály – 1982.

Horpácsi Sándor: „Anti-Makra” történet = Könyvvilág, 1982. 10. szám. 9.

„...A regény legdrámaibb fejezetei éppen azok, amelyekben a „leányanyaság” kálváriáját írja le Dobó Piroska, az emberi önzés és stupiditás variánsait itt és most, székesfővárosunkban....

.... könyve nagy életismeretről és finom beleérzőképességről tanúskodik...”

Bata Imre: a Szembesítés = Népszabadság, 1982. július 13. 7.

„...Dobó Piroska az elbeszélő hagyományt követi, mert rendíthetetlenül hisz témája fontosságában és időszerűségében...

... Egy szerencsétlen asszonysorsot oszt meg olvasójával. Anyját és apját vesztette lány sodródik, verődik ide meg oda a tárgyak és emberek közt...”

Utolsó regényébe 1985 őszén fogott, decemberre az első 40 oldal elkészült. Aztán jött a betegség, s a fizikai megpróbáltatások legyőzték a szellemi alkotói vágyat. Eddig jutott. A készülő könyv még címet nem kapott. A gépelt fogalmazvány az akkor már a vég felé bágyadó Dobó Piroska véleményét őrzi a világról, és akarását, amely lehetett volna még jó regények sora.

Dobó Piroska hosszú szenvedés után 1986. október 5-én meghalt. 48 éves volt.

Az utolsó torzó itt olvasható a következő oldalakon:

Odalent megcsörrent a telefon. Júlia mindig éberén aludt, most is azonnal felfigyelt a kitaróan ismétlődő csengetésre, de ebben a korahajnali órában olyan valószínűtlennek tűnt ez a távoli hang, hogy először csupán álma egyik elmosódó részletének hitte, aztán valamiféle oktalan képzelgésnek; hosszú másodpercekbe telt, amíg végül felsekert az ágyból.

Sietve magára kapta a pongyoláját, s bár téves kapcsolást gyanított, ürge nesztelenséggel siklott előre a lámpátlan sötétségben. Amikor a lánya szobájához ért, óvatosan behúzta az ajtót; Andrea gyerekkora óta tárva-nyitva hagyja éjszakára, mintha csak így érezné biztonságban magát, vagy ezzel védekezne az egyedüllét ellen.

A hívó erőszakos volt és makacs, ám odalent elutasító moccsatlanság felelt csupán a sürgetésre; az ő nyugalmost nem lehet megzavarni, gondolta Júlia irigykedve. Anya altatókat szed, Irént máig ébreszteni kell, különben minden nap elkésne a nyomdából, az ifjúság meg lustább annál, sem-hogy szombat-vasárnap tíz előtt életre kelne.

Tudta, egészen fölösleges a tapintat, mégis halkan lépegetett a meg-megreccsenő falépcsőn, már majdnem leért az előtérbe, amikor a telefon elhallgatott. Pompás! – bólintott gúnyosan elmosolyodva, – akárki tréfálkozott is, igazán jól csinálta, ha az volt a célja, hogy kiverje az álmot a szeméből; fázósan megborzongott, s ekkor már hallotta a szél süvítését is; rázta, cibálta a laza szőlődrótokat; uhhh! Bizonyára hideget hozott, füstszínű égbolttal, és havazást ígérve; Fábán évszaka – enyhült meg váratlanul –, hát isten hozott, most hosszú-hosszú hónapokon át minden téged fog idézni.

Különös jókedv áradt szét benne, lassan és halkán ballagott fölfelé, tökéletesen kiejtve tudatából a rejtélyes telefonálót; a fordulónál megállt, kinézett a nagy, széles ablakon, de az udvart még áthatolhatatlan sötétség borította; isten hozott –, ismételte csöndes örömmel a kegyetlen északi szél vad csapkodását figyelve –, nem baj, hogy felébredtem; megint ketten vagyunk. „Hahó! Esik a hó!” Ezt senki nem tudta nálunk úgy megünnepelni, mint te, valami leküzdhetetlen vándorörszton lett úrrá rajtad ilyenkor, a bőrdígg eláztattad magad, akkorákat csatangoltál, bum! bum! dobáltad az ablakomat, hátha kicsalhatsz, s duhaj kölyökboldogsággal estig szánkáztattad a Dombon mások gyerekeit; „Hahó! Esik a hó!” Anyámnak nem kellett többé a járdával vesződni; azt hitte, „beláttad végre, mivel tartozol neki”, honnan is sejtette volna, milyen ember vagy te valójában, amikor önmagát sem sikerült máig se kiismernie.

Azóta, ha csak tehetjük, vastagon felsózzuk az utat, szigorúan számontartva, mikor ki a soros, és nincs többé kerti karácsonyfánk színes égőkkel, elvackoljuk magunkat a túlfűtött szobákban, morgunk, hogy másnap majd késnek a vonatok, buszok; Péter két pulóverben s prêmes kabátban is vacog; nem a te fiad, hanem anyámé; a legfülledtebb nyári éjszakán se képes nyitott ablak mellett aludni.

Kezével óvatosan lenyomta a kilincset, ám abban a pillanatban újra felberregett a telefon. Ki játszadozik velem, ugyan ki? Vagy nem is velem, csak valamelyikünkkel, hiszen mi mind a nyolcan egyetlen számon létezőnk, s ez a vacak kis készülék úgy összetart bennünket, mintha tényleg együvé tartoznánk, hát akkor miért éppen én vegyem fel a kagylót? Talán a szomszédaink közül keresnek valakit, mert az sem ritkaság, vagy megint egy éjszakai műszakból tárcsáznak vaktában egy számot; na mindegy. Kelletlenül, de azért újra megtette az utat lefelé.

Bartha Juliannát úgy nevelték, hogy az ünnepi képeslapokat meg kell válaszolni, a díszítványokat illik viszonzni, a telefont meg fel kell venni, akár ő a hívott fél, akár nem.

– Tessék.

– Na, végre! Melyik van ott? – harsant fel nénje jólismert kapitányi hangja a vonalban. – Bartháék?

– Igen. Júlia.

Nem, már nem is csodálkozott; Bobó öregszik, egyre több örültséget művel.

– A kicsi?

– Igen.

– Annál jobb! A füleden ültél, vagy mi a nyavalyáért várakoztattál ennyi ideig?

Rövid csönd lett. Júlia biztosra vette, hogy Gaál Borbála most nem kíváncsi a válaszára, csak cigaretta után kotorászik, s igyekszik a lehető legnagyobb kényelembe helyezni hatalmas, mázsányi testét, mielőtt végleg lerohanja.

– Hallasz?

– Természetesen.

– Azonnal ide kell jönnöd! Hallasz, Liácska? A-zon-nal!

Kissé meglepődött. A kívánság megszokott volt ugyan, ám az időpont a legkevésbé sem, Bobót persze az efféle semmiségek sohasem befolyásolták a néha már-már elképesztő ötletei kivitelezésében.

– Olyan sürgős? Hiszen...

– Még kérdezed?!! – förmedt rá szinte magából kikelve –, rettenetes nagy baj van, hallasz engem?

Bobó szereti ezt a szónoki kérdést, s ezt a drámai segélykiáltást, mindkettő igazán szenvedélyes nyitánya egy olyan beszélgetésnek, amely egyoldalú és összefüggéstelen közlések áradatává dagályosodik; Júlia egykedvű figyelmetlenséggel ácsorgott a huzatos előtérben; félbeszakítani épp olyan reménytelen, mint megérteni. Gyulácska neve természetesen ismét sűrűn felbukkant a zavaros, hosszú beszámolóban, meg valami kirándulásról is szó esett, aztán egy tanár úr vált a történet főhőisévé, akivel a metrón összetalálkozott, és derék, szép ember, nyakkendő, kalapot hord... Halló! Mit csinálsz?

Fázom – válaszolta volna a legszívesebben, hogyha Bobó csupán egyetlen másodpercre hajlandó átengedni a szólás jogát, erre azonban ritkán adódott példa az utóbbi tizenhét évben, mióta „hasztalan próbál Gyulácskából embert faragni”. Ártatlan képű „édes unokatestvérem” bizony egy érett zsvány, ha csak annyi disznóság nyomja a lelkét, amennyit nekem kellett elsimítanom, az se csekélység; várhatóan ígéretes karriert fog befutni mindnyájunk együttérző pártfogására támaszkodva.

– ... most majd a végére járok! Világos?

Hogyne. A többször visszafogott ásitás újra megkísértette, hol az egyik, hol a másik lábát melengette a pongyolája alá bújtatva; hát lehetnék találékonyabb is, gondolta lemondóan, Irén vagy anyám már régen lerázta volna.

– Majd megmutatom én neki! Na, hívd csak ide Pétert!

– Most?!

Arról ugyan fogalma sem volt, mit akar Bobó a fiától, hiszen össze-vissza hadrikált szegény, viszont most tényleg elérkezettnek látta az időt arra, hogy megkérdezze végre:

– Tudod te egyáltalán, hány óra van?

– Mit tudok?

– Hány ó-ra van?

– Tíz lesz. Na és?

– Fél hat.

A körút egyik kopár mellékutcájában váratlan csönd támadt, aztán apró, monoton neszezés hallatszott; Bobó nyilván az órát piszkálgatta, de a hangja alig változott, amikor újra beleordított a kagylóba.

– Nem bírom tovább ezt a bizonytalanságot! Tened kell valamit, Lia! Menjek én? Nem ülhetek itt ölbe tett kézzel!

Hogy mit nem, azt restellte volna megkérdezni, hiszen Borbálának legfeljebb „idősb Júlia” mondhatta meg nyíltan, hogy szinte lehetetlen követni a csapongását, összes siránkozása közismert és unalmas, ám még ő is megfontolta, vajon érdemes-e megsértenie; túl sok fáradságot igényelt a kiengesztelése.

– Esetleg délután...

– Délután?! – skálázta elszörnyedve –, te ugratsz engem?

– Nem, dehogy. Csak...

– Hát akkor?!? Mire jó ez a szószaporítás? Tényleg jobb, ha én veszem kezelésbe Pétert. Tartsd otthon, hallasz?!? Megvárom az üvegest, aztán odamegyek, és kész!

Felőlem! – legyintett megadóan, s letette a hallgatót. Fogalmam sincs, mit akarsz tőlünk, de majd újra elmeséled, többször is, mint aki maga sem emlékszik arra, miről beszélt már, s miről nem; szombat van, ezer a tennivalóm; nem baj, a te problémáid megoldását sose volt jogom halogatni. Ha elromlik a mosógéped, rádiód, tévéd, engem futtatsz a szerelőkért, velem szállítatod haza a nagyobb bevásárlásaidat, kérvényeket fogalmazok helyetted, orvoshoz kísérek, ápollak, magamhoz veszem Gyulácskát, amikor kórházba utalnak, és távozása után természetesen meg sem említem, hogy naponta megdézsmálta a pénztárcánkat, cigarettákat, italokat, „elvesztette” a fényképezőgépet, „eltört” egy ólomkristály vázát, s Andrea nyakláncát is hiába keressük az utolsó ittléte óta, mert azonnal vissza-utasítanád megalázó feltételezéseimet, te neveltet; minden fogyatékosága „aljas rágalom csupán”.

Kívánságodra egyik iskolából a másikba helyezgetem, amikor elhíti veled, hogy „szakmát tévesztett, pikkel rá az egész tanári kar, vagy mások disznóságaiért lakol egy-egy fegyelmi tárgyaláson”; már betöltötte a tizenhétet, és most végzi egy kültelki, hézagos létszámú szakközépiskola harmadik osztályát; ugyan merre tovább, ti így ketten, Bobó?

Most nyilván a véletlen megint fényt derített egy régebbi, sőt, talán újabb, zavart keltő kilengésre, így hát Gaál-módra ismét teátrálisan segítségért kiáltozol; anyám majd kérlelhetetlenül a fejedre olvassa mindazokat a hibákat, amelyeket ő is elkövetett, miközben a fiam szeretetét végképp kisajátította; szörnyű jelenet lesz, nincs hová menekülni előle.

Irén megteheti, hogy közönyösen rátek zárja az ajtót, neki amúgy is mindig hasztalan prédikáltak rokoni kötelezettségeiről; egyetlen vállalása: önmaga, s valószínűleg még ezzel sem birkózott meg ténylegesen. Nekem viszont Péter miatt muszáj részt vennem a Gaálok meddő csatározásaiban, Bobótól máris megkaptam a feladatot: tartsam itthon; végrehajthatatlan, amennyiben egészen más programja van ma délelőtt, különben sincs a legcsekélyebb köze sem ahhoz, hogy „a mi Gyulácskánk” zökkenőmentes életútját egy állítólagos „családi részvénytársaság szavatolja” attól a perctől kezdve, amikor nagyanyám dédelgetettje, az egyetlen névutód felelőtlen könnyedséggel „itthon felejtette” disszidálása alkalmával.

Péter születését vártam; életemben először voltam igazán boldog és kiegyensúlyozott; de Gyula állandósuló jelenléte iszonyatos erővel feltámasztotta bennem a szorongást; hátha az enyém is éppen ilyen lesz; tizenöt hónaposan még szólni, járni egyaránt képtelen, örökké nyugós és óbégató, akihez nem szabad közel hajolni, mert azonnal tépni kezdi az ember haját, s a tiltakozás újabb vad bömbölésekre ösztökéli, akiben senki és semmi nem ébreszt természetes kíváncsiságot; ébrenlétei egyetlen játéktere a saját ágyéka. Anyám állandóan a kezére vert, Bobó megbotránkozva pirongatta, és természetesen egyikük sem hitte el, hogy a kisgyerekek valami baja van, hiszen nem volt lázas, nem fáj semmije; kikapkodták egymás kezéből, örökké ringatták, dédelgették, keringtek, forogtak körülötte, és marták egymást mindenért, amit a másik tett, csinált, vagy csupán csak óhajtott.

Fábián sose törődött velük különösebben; látszatra persze alkalmazkodott hozzájuk, valójában azonban megközelíthetetlen maradt; „ne csinálják ezt! – üvöltött rájuk egyszer mégis –, inkább adják be az intézetbe!” Nekiestek, lepocskondiázták; anyám végre nyíltan a képébe vághatta: „Téged is ott neveltek, ugye? Csak rád kell nézni, és rögtön tudja az ember, milyen remek fickók kerülnek ki onnan!” Visszavonult. Elégedettek voltak. Szörnyű. Ha nem hallom, eggyel kevesebb szégyellnivalóm akad ma, amikor már szinte másom sincsen.

A mi Gyulácskánk, végzetemre, csak Péter születéséig maradt ennyire „közös juss”, idősb Júlia nem szeretett osztozkodni soha semmiben, készségesen átengedte hát Bobónak „kissé nehezen kezelhető unokaöccsüket”, aki fáradhatatlanul tovább munkálkodhatott végleges megrontása érdekében. Nem bántom, nem, dehogy! Egyazon ítélőszék fog egyszer elszámoltatni mindkettőnket.

Nesztelenül besurrant a lakásba, villanyt gyújtott, s vacogva dörzsölgette elgémberedett tagjait. Aztán föltette a kávé, és közben megpróbálta sorrendbe szedni a mára halasztott házi feladatokat, ám a gondolatai makacsul visszatértek Bobóra; topogott, jött-ment céltalanul, s újra meg újra megkísértette a megint testet öltött kérdés: ugyan miért éppen attól várja ez a szerencsétlen a legtöbbet, aki a saját problémáit sem tudta soha becsülettel megoldani?

Te is mindig a pártját fogtad, kedvesem, mert Gyula felbukkanásáig azt hitted, egészen más, mint az anyám; szelíd lelkű, alázatos, sőt, kiszolgáltatott, aki régesrég feladta már az önálló élet reményét, hát szorgos cselédként tette pótolhatatlanná magát az „én legalább vittem valamire, nekem két gyerekem van”-nővére örökké rendetlen háztartásában. Kiszolgált valamennyiünket, áhítattal leste a kívánságainkat, minden pénzét ránk költötte, csak éppen azt nem érzékelte soha, mennyire ódzkodunk attól a hálától, amit fölös teherként akarva akaratlan a nyakunkba varrt. Még anyám is, pedig ő imádja a kényelmet, a lusta heverészést, dologtalan szomszédolást, egyszer csak dugdosni kezdte előle a sáros cipőit, a kiürítésre váró hamutálakat, mosatlan kávéspoharakat, hátha lelassítja végnélküli körforgásodat, vagy durván ráförmedt: „Hagyd ott! Tedd le! Mit esz a fene állandóan ki-be, ki-be?” Ilyenkor persze megbántottan félrevonultál konyhai díványod fedezékébe, Irént kivéve felváltva engesztelgettünk órákon át, szántunk, vigasztaltunk, biztattunk, pedig épp olyan elviselhetetlen voltál, mint idősb Júlia, aki csak annyiban különbözött tőled, hogy azonos célú eszköztára miben sem hasonlított a tiédhez.

Azóta majdnem két évtized telt el, aligha ismernél rá, kedvesem. Gézának egyszer megpróbáltam elmagyarázni, milyennek tartom én valójában, miért nem keresek kibúvókat, amikor magához rendel, követelődzik, utasít; hitetlenül ingatta a fejét; nem csodálom, Bobóra soha nem lett volna szabad rábízni azt a gyereket; önállótlan egyénisége teljesen belerokkant abba az áhított feladatba, ami értelmét, erejét egyaránt meghaladta.

Gyula természetesen nálánál sokkal hamarabb felmérte, mennyire gyenge, engedékeny és tehetetlen, csak meg kell csókolnia, hozzásimulni, vagy a nyakába csimpaszkodni, hogy olvadékonyan megbocsátó legyen; ráadásul oktan elfogultságában még a nyilvánvaló helytelenségekért sem őt hibáztatta elsősorban, hanem azonnal felelősöket keresett; nem volt nehéz kiismerni, sőt, akár ösztönösen, akár tudatosan rászédni sem.

„Lett-gyermeke” már apró kölyökként, Péterhez hasonlóan, magához ragadta a kormányt; eleinte csupán „megható” rajongást színlelve zsarolta Bobót, hogy mindent megkaphasson, amit szeretne, később már agyafúrta módzerekkel folytatta a jól bevált gyakorlatot; bátran és meggyőzően hazudott, nem feleselt, nem tiltakozott, hogy ha olyasfélét kértek tőle, amiket egyáltalán nem óhajtott teljesíteni, inkább a magyarázkodásra tartogatta az energiáit, sohasem eredménytelenül. Nénje elvakultan megbízott benne, a nagy mesemondó meg értette a módját, hogyan kell a maga számára leghasznosabban visszaélni a naivságával.

Annak idején valahányan Gyulácskát hittük védtelennek, pedig Bobó nálánál sokkal védtelenebb volt. Mindig rettegett valamitől, most már csak retteg, és alantas, primitív eszközökkel próbál elégtételt venni szűkebb, tágabb ellenséges környezetén. Névtelen levelekkel zaklatja a szomszédait, teleírja a boltok panaszkönyveit, rendszeresen följelentgeti a házmestert, a postást, az újságkihordót, Gyuszika „túlszigorú” tanárait, az orvost, a saját munkatársait, s mindezzel úgy dicsekszik előttem, mintha itt lenne már az ideje, hogy én se érezzem magam valami nagy-nagy biztonságban, mert hamarosan rám is sor kerülhet, ha eljátszom a jóindulatát.

Szánom. Egyazon vétség terhel bennünket, tehát egyazon ítélőszék fog majd egyszer elszámoltatni mindkettőnket, csak téged minden bizonnyal felmentenek.

Valahol az utcán éles csörömpölés támadt, mintha egy üres bádog hengert görgetne maga előtt a vágózó szél, s az pengve, pattogva bukdácsolna lefelé az egyenetlen, lejtős járdán; még nem esik, figyelte Júlia szinte csalódottan a lassan távolodó dübörgést, amelyet Andrea goromba kiabálása követett.

– Mit csinálsz, mama?!? Muszáj felverned az egész házat?

Tényleg szemtelen egy kicsit, nem csak anyósékkal, velem is; idős Julianna most felháborodottan megrohamozná a szobáját, beleakaszodna szép hosszú hajába, s választékos szitkozódások közepette lezúdítana néhány „örmesteri” nyaklevest, nehogy csorba essék a tekintélyén; nekem nincs; engem „nem szeretnek a gyerekeim”.

Robog már, klapp-klapp, csattog a két fapapucs keményen, mint a kőfaragók egymással versengő kalapácsai; felőle odalent misét is celebrálhatnának éppen, akkor se lépegetne csendesebben.

– Szia! – kukkantott be az ajtórésen, s riadtan körbejártatta a tekintetét. – Mi szakadt le?

– Semmi. Feltámadt a szél. Elszabadult tárgyakat kerget.

– Igazán költői vagy! – Ásítva nagyot nyújtózott, s megint arra gondolt, hogy ő soha semmit nem tud ilyen egyszerű szépen kifejezni, csak mások előtt, amikor kölcsönveheti mama okos és mindig találó mondatait. – Adjak egy puszit?

– Tőled függ.

– A tegnapit, jó? Nem szeretnék az adósod lenni, sőt, az állomásra is kimentem volna, ha nem az utolsó buszt célzod meg, amikor már a környék összes kutyája szabadon kószál.

Júlia elmosolyodott, magához ölelte; az ilyen ritka pillanatokban mindig úgy érezte, kettejük kapcsolata mit sem változott, bár Andrea egyre zárkózottabb, parttalan fecsegése megtévesztő, mert önmagát rejt csak vele, nem tesz fel zavarbaejtő kérdéseket, és már nem kíváncsi mindarra, amit régebben nem értett; egyre jobban hasonlít az apjára.

– Program? – vonult vissza hirtelen elkedvetlenedve, s kikapcsolta a kávéfőzőt.

– Van, mami. Orsolya feljön az egyik barátjával, felvételt csinálnak. Baj?

– Nem.

– Egyébként... minket kerestek?

Szóval ébren volt, ámul el Júlia, föl nem kelt volna persze, annál sokkal kényelmesebb, meg aztán cselekvően nemigen szokott mások dolgába beavatkozni.

– Bobó.

– És?

Júliának már ott volt a száján a válasz, hogy a szokásos, de ahogy Andreára nézett, egyszerűen megérezte, kivételesen számít valamire, hiszen eddig még soha semmi nem érdekelt, ami a vénlánnyal valamelyest is összefüggött; „Gaál kettőnek” köszönt ugyan, ám ezzel a gesztussal nyomban véget ért a kommunikációjuk, Gyulát meg kifejezetten üdözte, „hátha elveszi a kedvét az idejárásoktól”.

– Majd jön – provokálta kíváncsian –, pompás délelőtt lesz, nemde?

– Na, igen...

Tekintetük egy futó másodpercre összekapaszkodott, Júliáé azt kérdezte: csak véletlen elszólás volt, Andi? Higyjem el? Andreáé valamiféle zavart tévováságot tükrözött, aztán a kislány eltrappolt a fürdőszoba felé; mint aki elmenekül a saját magányába.

Talán már nem is ismerem, kevergette hűlt kávéját az asszony, de akkor ki ismeri még egyáltalán? Martos Gézának ilyen „furcsa igényei” sose voltak, ő csak rajongott érte, meg gyönyörködött benne, hogy milyen formás, ápolt, eleven kisgyerek, jár, beszél, meséket tud és rengeteg dalocskát, mindezek persze magától értetődőnek tűntek, hiszen Andrea csupán tizenöt hónapos volt, amikor zseniális édesapja visszatemetkezett a maga „gondtalan alkotói szabadságába”; néha hetekig se láttuk, csak felhívott, naponta kétszer vagy háromszor, attól függően, hányszor került abba a helyzetbe, hogy igazolnia kelljen példás családszeretetét. Mindig részletesen beszámolt arról, hová készül éppen, mik a tennivalói, hol és kikkel tölti a délutánjait, ígérte a holnapot, a holnapután, aztán újra ígérte, „aggódott értünk, féltett minket, nagyon hiányoztunk neki, csakhát”...

Ha valaki egyszer megkérdezi tőlem, miért fogytam le akkoriban negyvennégy kilóra, miért szedtem idegcsillapítókat, és miért akartam elválni éppen ettől a „minden szempontból kifogástalan második férjemtől”, legfeljebb annyit tudtam volna mondani, hogy a csakhátokért, amelyekkel a három Martos olyan bravúrosan zsonglörködött, mintha ennél ésszerűbb magyarázatot nem is adhatnának semmire, amit eleve hibásan képzeltek el. „A fiam nagy zeneszerző lehetett volna, csakhát...” – fájdalommas hangsúly, a Nagyasszony csalódott, „sebzett lélek”, én feszítettem keresztre, amikor „igazán rafinált cafkára valló trükkökkel behálóztam szegény, tapasztalatlan fiacskáját.”

Apósom férfias együttérzéssel szinte vállveregetően dünyögi el a maga „csakhátjait”, mintha a saját be nem vallott botlásai tényleg megértővé tennék, Géza viszont mentségnek szánja, még néha szégyelli is, mivel tizenöt éve képtelen megfelelni önnön vállalásának, de mióta egyetértően hallgatok, sorsunk figyelmes kísérföldjai már-már irigylésre méltónak ítélik névleges összetartozásunkat. Nálunk soha nem zengenek a falak az egymást marcangoló szemrehányásoktól, mindenki szabadon úzi a saját elfoglaltságait, megszólalásaink csupán a muszáj-kozlendőkre korlátozódnak; szétszóródva és elszigetelten tengődünk ebben a tágas, nagy házban, amelyet majd halálunkig lakunk.

Felmértem, régesrég felmértem, hogy Andreának te valóban fontos vagy, szeret, vár, senki nem pótolja számára a te hiányodat, neki az vagy így is, akinek lenned kellett volna; a saját tévedésemért nem büntethetem. Sajnálom, nem hinnéd el, de így igaz, tényleg sajnálom, hogy most már nála is fogytán az idő, és a számonkérés minden bizonnyal kikerülhetetlen. Nem félsz, egyőtök sem fél, mert soha nem vetettetek számat az elmulasztottak következményeivel, csak önelégülten büszkélkedtetek vele, egymásra licitáltatok a kívánságai teljesítésében, tündököltetek a balettvizsgáin, s méregdrága ajándékokkal váltottátok meg a neki szánt törődéseketek.

Nem tudom, hogyan vélekedik rólunk. Apró korában sírva, teli szájjal tiltakozott, amikor a Bajza utcai nagy bérház kapujában elváltam tőlük, s apja a kecségető ígéretekkel föltessékelte ómáékhoz, akik soha, még imádott fiúk kedvéért sem voltak hajlandók elfogadni, azaz inkább a Nagyasszony nem, és Martos szelíd tutyimutyiságból csak a háta mögött mert óvatosan tiltakozni, a jelenléte félelmetes egységfrontot teremtett; finoman csomagolt sértéseit rajtam kívül mindenki süket fülekkel hallgatta. „Rád bízhatom a terítést, vagy nálatok más az asztal rendje?... Pasztasuttát készítettem, bár a ti szalonmás rántottáitok bizonyára laktatóbbak... A fiad mindig ilyen kezelhetetlen, vagy csak nálunk?... Nekünk Géza az egyetlen támaszunk, tényleg ragaszkodsz a formaságokhoz?”

Nem. Egyáltalán. De a házasságkötést az én „csarnoki neveltetésem” nem sorolta a formaságok közé; sajnálom, Andreát Martos akarta, nem pedig én; ki hitte volna, mennyire nem veszi komolyan még a saját elszánásait sem. Légy büszke rá, Nagyasszony, a köldökszinór egyesegyedül hozzád köti, szerény személyem alkalmatlannak bizonyult a veled való lehetetlen küzdelemre. Az utóbbi tíz néhány évben legfeljebb azzal okoztam némi fejtörést neked, hogy be sem teszem hozzád a lábamat, nem töltjük együtt a karácsonyt, húsvétot, és egyetlen tolakodó meghívásom elől sem kell gyatra kifogásokkal kitérnetek; legyőzettek, de mindenki csak a saját eszközeivel képes megadni magát.

Géza a tiétek, Andrea pártállása ismeretlen, ami természetesen nem bizonyítja sem a van, sem a még nincs tényét, én meg fair játékos vagyok, nem szeretem, ha belelátnak a kártyáimba.

Amikor néha-néha hármasban kell valahol megjelennünk, a látszatok hitelesítésében ki-ki a maga módján remekel. Andrea középre áll, mintha fényképeznék; bájos és vonzó modell, nem igazán szép, de nagy, félbarna szemeinek meleg ragyogása csalókan megváltoztatja jellegtelen arcát; jóleső magabiztossággal forog, lebeg az érdeklődés keresztútjében; már időtlen idők óta egy hatalmas színpad az élete, apja föllelkesül, mert az ő lánya az, akit nem lehet nem észrevenni, és elmondja mindenkinek, hogy született „primadonna, páratlan tehetség, világhímév vár rá”, sziporkázóan fecseg, nyilatkozik róla, mintha magamagát reklámozná. Rám ilyenkor is csak az a szerepkör vár, amiben hihetetlenül rutinos vagyok; hallgatva mosolyogni, jó benyomást kelteni, s megjegyezni néhány fontosabb személy nevét és telefonszámát.

A botrány mindig a „fellépéseink után” szokott kitörni. Andrea egyszercsak hamis fahangon rázendít apja legrosszabb slágereire, vagy nyers megvetéssel kifigurázza azokat, akiknél a legnagyobb tetszést aratta, percekben belül olyan éktelen vita kerekedik közöttük, mint amikor két részeg össze-szólalkozik a nyílt utcán; Géza végül feladja az értelmetlen küzdelmet, s tökéletesen elfelejtve, hogy „ő egy született kultúrember”, távoztában lebestiázza, sőt „szemét kis állatnak” kiáltja ki „nevelésem csődjét”; még idősb Júlia is megirigyelhetné a szókinszt, pedig neki alig sikerült ismétlésekbe bocsátkozni, ha Andrea minősítésébe belelovalta magát. A „primadonna” – kezdte gúnyolni máig lankadatlan utálkozással, amikor egy jelentéktelen kis gyerekszerepet osztottak rá az alsótagozatot megszálló filmesek, aztán „rusnya majomparádé” meg „tetves viperafajzat” lett belőle, „aki galád szemétkedéssel viszonzza az ő fáradozásait, pedig ő főz, ő mos rá, ő szolgálja ki, akár egy kisasszonyt, mert az anyja örökké flangéroz, a puccos Martosné meg nem alázódik le ilyen hétköznapi tennivalókhoz, legfeljebb néhanapján ide-oda autókáztatja a kis nyavalyást; egyformán felfuvalkodottak, nem baj; jön még a kutyára dér.”

Jámbor hallgatósága persze nem is sejtette, hogy Bartháné asszony ezt az unokáját ismeri a legkevésbé, utolsó párbeszédük alkalmával Andrea hat-hét éves lehetett; sohasem mesélte el, mi okozta végleges szakításukat, de minden rábeszélés, könyörgés, kérés ellenére még köszönni sem hajlandó neki, így hát „kedvenc nagyanyja” összes róla szóló, egyre vitriolosabb történetecskéje közönséges koholmány csupán. Még az a szerencse, hogy amikor rejtett információcsatornákon visszaszivárognak hozzá „balga nagyka” sötét mesécskéi, szinte mulat rajtuk: „Jó sztori, nem? Mit szólnál, ha tényleg igaz lenne?”

Semmit. Szeretlek. Anyám egyetlen egyszer cselekedett valóban jól velem, amikor úgy döntött, hogy rád nincsen szüksége; nem lettél volna ellenállóbb, mint Péter, és én sem lettem más, csak öregebb. Ezért nem tartom egyáltalán viccesnek, ha kiderül, milyen falkánk érdeklődéssel nyomoz utánad, hogyan próbál belehallgatni a telefonbeszélgetéseidbe, vagy kíváncsian megállítja a látogatóidat, s jelentéktelen megfigyeléseiből botrányos rágalmakat kerekít, hiszen a szenzációkeltés az élet-eleme; legszemélyesebb titkainkat is úgy hordta-vitte házról házra, mint szél a szemetet.

Szeret csevegni, illetve csak azt szeret. Örökké néhány közeli szomszédnál lebzsel, akik vagy nem tudják, vagy nem merik kitessékelni az életükből, mert félnek a szájától, bár túl nagy kíméletre így sem számíthatnak, legfeljebb a náluk látottak-hallottak hitelesebb tolmácsolására. Kétségtelen azonban, hogy még mindig elsősorban velünk foglalkozik, felfrissítgeti múltunk rég feledésbe merülő epizódjait, kitárgyalja a jelenünket, s gazdag képzelete megbízhatóan kiegészíti hézagos ismereteit.

Valamikor nagyon szégyelltem magam miatta, ma már, sok egyéb mellett ez sem érdekelné, ha Andreát békén hagyná, de tőlem még ennyit se fog hallani soha; Irén is okosabban tenné, hogyha lemondana végre az „átneveléséről”. A hanyagságába beletörődött, a megjegyzései hidegen hagyják, szó nélkül megcsinálja helyette mindazt, amire neki egy teljes nap sem elegendő, ám amikor „anyánk hasonmása”, a sánta Kollárné „véletlenül” összetalálkozik vele az utcán, és nyájas, szinte évdő hangon előadja, miket hallott „legújabb férjfelöltéséről”, akkora patáliát rendez, hogy az egész utca egyenes adásban végigmulathatja üvöltünk-törünk-zúzunk cirkuszainkat; az egyformák háborúja ez, akik csak a saját gyengeségüket kérik számon a másikon. Hiszen...

– Mama! – harsant fel váratlanul Andrea meglepett kiáltása. – Láttad? Szakad a hó!

– Valóban?

Lépett a konyhaablakhoz tétován; „Hahó! Hahó!”, sáskanagyságú pelyhek kavarogtak az északi szél hatalmas légörvényeiben; már szürkült, s a hirtelen támadt fehérség amúgy is kivilágosította a novemberi reggel kései derengését, oh, miért nem lehet felejteni? – engedte el a függönyt hirtelen; esetten állt, torkát a sírás fojtogatta.

– Gyönyörű, ugye? – trappolt elő Andrea lelkenedezve, persze még mindig pizsamában és kócosan. – Muszáj belemarkolnom! Csak egy pillanatra, jó? Kinyithatom az ablakot?

– Mosnom kell! Meddig akarod még lefoglalni a fürdőszobát?!

A kislány megtorpant; értetlen, csodálkozó pillantást vetett az anyjára, aki az öröm ritka perceit sohasem tekintette elvesztegetett időnek; a varázslat elmúlt, suta zavarral kiódalgott a konyhából.

Júlia most nem szólt utána, mint máskor, ha azonnal megbánta egy-egy elhamarkodott kijelentését, csak rettenetesen szégyellte magát, mert újabb csalódást okozott neki, s mert elvett tőle valamit, amit soha vissza nem adhat.

Andrea bekapcsolta a boylert, leült a kád szélére, s megint a csempéket kezdte számolni, először vízszintesen, aztán függőlegesen, mindig ezt tette, valahányszor nem akart gondolkodni, de a számok összemosódtak a tudatában, s figyelme céltalanul elkalandozott.

Ha innen kilépek szombatoként meg vasárnap, azonnal pótolni kezdjük, amire öt teljes napon át nincs elég időnk, „rakj rendet a szobádban, pucold ki legalább a saját cipőidet, mondd fel az angolt, délután majd gyakorold még”, fennhangon és egyedül természetesen, mert mi magyarul se igen érünk rá egymást végighallgatni; nálunk mama keresi a pénzt, s apa a gavallér, aki nagyvonalúan rám költi, vagy odaadja nekem maradék borraivalóit, persze csak ha véletlenül hazatéved éppen; jó fej, kár, hogy olyan keveset tudok róla, pedig én vagyok „az élete értelme”. Mi még soha nem beszélgettünk egymással.

– Jól vagy, Ciróka? – kérdezi mosolyogva, valahányszor bekukkant a szobámba.

– Nem vagyok Ciróka – mondom, hátha egyszer megjegyzi végre.

– De azért jól vagy – bólint elégedetten, és továbbáll; tisztálkodik, dalol a kádban, bömböl a rádió, amit mindenhová magával cipel; mama szép lassan felforr, s mintha egy írott szerepkönyv megmásíthatatlan szavaihoz ragaszkodnának, mindig ugyanazt és ugyanúgy ismétlik el egymásnak.

– Lennél szíves egy kicsit csendesebben...

– Zavarlak talán?

– Ugyan!

– Hát akkor?

És tovább harsog a rádió, pillanatonként csapódnak a konyhaszekrény mágneszárjai, keresgél, folyton keresgél valamit, fedők meg lábasok pottyannak ki a kezéből csörömpölve, s miközben céltalanul ide-oda kószál, a huzat figyelmeztetően be-becsapkodja mögötte az ajtókat; még „balga nagyka” is hiába rikácsol az ablakaink alatt: „Mi folyik ebben a kuplerájban, kuss legyen már, az anyátok jó istenit!”, apa meg se hallja; kész diliház; magnó nélkül ki se bírám, ne haragudj, mama, nem szándékos, csak muszáj, nem számolhatom örökké a csempéket.

Valamikor nagyon nem értettem, miért van nálunk annyi minden másképp, mint a többieknél, akikkel a Dombon vagy idegen udvarokban játszogattam, hogy egy házban lakunk Bartha nagyanyámmal, de csak akkor találkozunk vele, ha az előtérben véletlenül egymásba botlunk, előttem mindig zárva a szobája, Péter azonban szabadon jöhet-mehet, sőt, szinte állandóan nála van, pedig Péter a testvé-

rem, csak őt Fábiánnak hívják, engem meg Martosnak, és félttem tőle, mert durva és erőszakos volt; széttörte a játékaimat, elgáncsolt, folyton pofozkodott, meg lelökött a hintáról; „ne vinnyogj, te béka!” – rántott fel a földről „kedvenc öreganyám”, s dühödten a fenekemre vágott; mama elég sokáig elhitte, hogy „állandóan olyasmiket művelek, amiből csak baj származhat”.

Megmondhattam volna az igazat, de közös nagyanyánk jelenlétében mukkanni sem mertem, talán ezért is nem panaszkodtam rá soha, pedig tényleg mindent elkövetett azért, hogy még a köszö-
nésről is leszoktasson. Három unokája közül én tanultam meg a leghamarabb, hogy „ez az ő kertje, itt az eszik a gyümölcsökből, akinek ő ad, az ülhet a padokra, akinek ő megengedi, takarodj a fűről, az ablakom előtt, a verandáról, a fene essen a cigány fajtádba!” Péter azt csinált, amit akart, Orsit csak akkor hajkurászta, amikor Irénke nénivel összekaptak, engem viszont csak és kizárólag utálni tudott. Két uzsonna, két csomag cukor, két szelet csokoládé; „mit bámulsz? Nincs anyád?”

VAN. Sőt, néhanapján még apám is, aki „szörnyen elfoglalt ember ugyan”, de ha éppen nem „utazik” sehova, nem „szervez” egy újabb zenekart, nem „komponál”, nem „beteg”, és nem kell „óráék-
ról gondoskodnia”, rögtön megkeres bennünket; mama egy szót se szól, mama nem jár a Bajza utcába, és nem jár a lentiéknél sem; elég különös világ a miénk. Már hozzászóltam. Tudom, hogy túl sok roko-
nom van, de jó részük, akár idegen is lehetne, mint „balga nagyka”, Boris, Gyulácska vagy Irénke néni, akit csak az öltözködésem érdekel; „miből telik nektek ilyen cuccokra?” – gyűri, tapogatja, amit éppen meglát rajtam, és rendszeresen mamától szerzi be a lisztet, cukrot, sőt, paprikát, mifénéket „majd hozomra”, ám ha nem kapja meg időben a havi tíz forint szemétpénzt, rögtön futtatja Orsolyát, nehogy elfeledkezzen a tartozásáról. Mama elnézést kér, odaad egy százast; annyi, legközelebb újra kéri; „nem vitázom, Andi, biztosan rosszul emlékszem, ők jobban tudják”. Mit, édesanyám, mit tudnak jobban? Péter is csak akkor jön fel hozzánk, hogyha pénzre van szüksége, Orsi az én szekrényemből öltözködik, de még egyszer sem hozott vissza semmit, hiszen én Martosék jóvoltából „kedvemre flancolhatok”, viszont az ő „kis fizetéséből Irénke néni alig hagy meg valamit”; ez persze nem igaz, mert ha odalent kitör a rikács, egyszerre ketten üvöltik neki, hogy „egy tetves élősd, akinek van bőr a pofáján még mindig eltartatni magát”; ehhez persze semmi közöm, de óráéknak biztosan rosszul esne, hogy nem értékelem kellőképpen a gondoskodásukat. Tényleg mindent megkapok tőlük, még kérni sem kell; „rengeteget költenek rám”. Ezt nagyon sokszor emlegetik. Mindig megköszönöm; kicsit fárasztó és unal-
mas, legtöbbször csak nekik tetszik, amit szerintük kitörő örömmel kellene fogadnom. Nem baj, kibírom. Különben is én állítólag „jólnevelt vagyok, tudok viselkedni, szépen beszélek, elegánsan eszem, élvezem a zenét, a könyveket, fejlett az esztétikai érzékem, angolt, németet tanulok, kitűnőek a bizonyítványaim”, szóval Martosék igazán büszkék rám. Arról természetesen hallgatnak azonban, hogy mindez nem az ő érdemük, hanem a mamáé, akiről mindhármuknak egyformán szörnyű véleménye van.

Óma még a nevét sem hajlandó kiejteni soha, „az a nőszemély” – mondja helyette, és rögtön sóhajtozni kezd, mielőtt gyűlölködve célbaveszi; ma már vigyázok, sőt, kijátszom a kíváncsiságát; sohasem leszek olyan gyanútlan többé, mint amilyen kiskoromban voltam. Akkor még természetesnek tartottam, hogy irántad is érdeklődnek, és egyáltalán nem gondolkodtam el azon, miért nem jössz fel hozzájuk, pedig te mindig mindenütt mellettem vagy; imádtam a Bajza utcai „liftes házat”, a meglepetéseket, a válogatás, követelőzés szabadságát, az ottani játékokat, az ottani ebédeket, a csak velem való foglalkozást, s ha szóba hoztak, készséges őszinteséggel megválaszoltam ravasz kis kérdéseiket. Aztán szájtátva hallgattam, mi mindenre lehet következtetni abból, hogy szőkére festetted a hajad, hogy rengeteg magántanítványod van, és munka közben nem zavarhatlak, sírtál, mert ellopták a pénztárcádat, terveztél, varrtál egy ruhát nekem, Péternek kerékpárt vettél a születésnapjára, és így tovább, és így tovább; hüledeztek, felháborodtak, szánakozva ölelgettek, s minden vasárnap eldöntöt-
ték, muszáj „kimenteniök a karmaiból”. Aztán apu mégis hazavitt, s napokra eltűnt; pocsék jeleneteket rendeztem a mamának, ha olyasmiket követelt tőlem, amihez semmi kedvem nem volt, rögtön megfenyegettem, hogy nem jövök vissza többé óráéktól. „Jó, jó! De azért most át vesszük a leckét... megeszed a tökfőzeléket... elmegyünk a fogorvoshoz... hozd a német könyved vagy az angolt...” Soha nem emelte fel a hangját, ahogy arról sem faggatott, miket duruzsoltak a fülembe Pesten, Martosék állítólag „milliókat érő, káprázatosan berendezett” otthonában, amelyért valaha „feleségül ment” apám-

hoz, akit „sikerült egészen tönkretennie, mert az effajta alantas nőszemélyek teljesen alkalmatlanok egy művészlélek szárnyalását követni”.

Óma fáradhatatlanul igyekezett felvilágosítani legalább engem, nehogy én is „áldozatul essek” mama „szörnyű képmutatásának”, épp ezért tizenegy éven át minden vasárnap azt bizonygatta, mennyire utálok neki azt az egyetlent, aki nem ügyeleti órákat szánt rám, mint ők, aki olyan meghajszolt és fáradt volt mindig, hogy még a tévé sem jelentett kikapcsolódást számára, mert ha véletlenül nézni akarta, rögtön elaludt a fotelben, aki hetente kétszer balettra kísért meg vissza, s várakoztában a térdére görnyedve írogatta a fordításokat, aki végighallgatta, mi történt aznap az óvodában, iskolában, kikkel barátkozom, s miért, úgy ismerte az arcomat, a hangsúlyaimat, a gondolataimat, mint a sajátjait, s aki azt is érezte nyilván, hogyan kezdtem lassan és dacos ellenállással távolodni tőle, mivel meg se próbált versenyre kelni Martosék bőkezűségével, „fenntartás nélküli szeretetükkel”, és egyáltalán nem védekezett olyan meggyőzően óma vádjai ellen, mint ahogy azok elhangzottak. „Tényleg rászolgált arra, hogy még vendég se lehessen a Bajza utcában?” „Tényleg Fábiánné maradt ő valójában?” Nem tudom, tért ki az egyenes válasz elől közönyösen, és én borzasztóan elcsodálkoztam, mert ő nem szerette a megmagyarázatlan dolgokat, mindig volt véleménye, állásfoglalása; nem értettem, miért lett hirtelen annyira más. Nem akart beszélgetni velem. Örökké dolgozott, alig láttam. Volt egy éjszaka, amikor haza se jött. Határtalan vágy fogott el akkor, hogy megtegyem végre, amire ómáék annyi, de annyi ideje biztatnak; „régesrég náluk lenne a helyem”, és akkor nem kellene többé végighallgatnom „balga nagyka” majd mindennapos üvöltő cirkuszait, sem Irénke néni „duhaj kandúrjainak” dárídózását, nem látnám többé azt a szörnyeteg Pétert, aki nekem ugyan még félig se a testvérem, hanem csak egy utálatos kis senki, ki nem állhatom, hogy mama mit szól majd, arra nem akartam gondolni. Bolond ötlet volt; el sem köszöntem tőle; azt hittem, ez lesz apám életének legboldogabb napja.

– Mostantól nálatok maradok – közöltem izgatottan, amikor ajtót nyitott; nagyon meglepődött; szinte elfelejtett beengedni. Óma éppen csomagolt, akkora felfordulás volt, mintha költözködnének, alig vettem tudomást rólam. Ópa ügyefogyottan pattogott, hogy az egymásnak ellentmondó utasításokat végrehajtsa, Martos nagymama le-fel futkosva osztogatta a parancsokat, apa meg épp oly céltalan jövés-menéssel téblábolt, akár minálunk otthon, amikor maga se tudja, mihez akar fogni tulajdonképpen. Néha rám talált, kezével végigpaskolgatta az ormótlan nagy fotel háttámláját, s leszólt a fejem tetejére: „Mindjárt, Ciróka, mindjárt. Igazán telefonálhattál volna, hogy meg akarsz látogatni bennünket”.

De hiszen én... többször is elmondtam; ha kisétálok az ajtón, és hazajövök, talán rögtön elfelejtik, hogy ott jártam. Bámultam őket, hiszen „régesrég náluk lenne a helyem”, és most mindhárman úgy tesznek, mintha nem hallanák, hanyadszor ismétlem „legjobb kívánságukat”. Egyre kínosabban éreztem magam. Aztán felháborodtam. Aztán megmakacsoltam magam. Már egyáltalán nem akartam náluk maradni, de kíváncsi voltam, hogyan tudják ők, „akik mindent megtennének értem”, visszavonni a saját szavukat.

Már lehordták a bőröndöket. Már felvették a kabátjaikat. Már nagyon elindultak volna, és nem értették, miért nem veszem észre, mennyire felesleges vagyok. Végül Óma szokás szerint magához ragadta a kezdeményezést. A tekintete ugyan ide-oda futott, hol a szőnyeg rojtjait igazította ki valamelyikükkel, hol az elsötétítőket, de aztán kénytelen volt már csak velem foglalkozni.

– Történt valami, Ciróka?

Felröhögtem. Úgy valahogy, ahogyan „kedvenc öreganyám” szokott, valahányszor fültanúja volt annak, hogy Péter nyeglén lerázta mama leghalványabb közeledési szándékát: „felejsz el, jó!”, és kihívóan megismételtem:

– Mostantól nálatok maradok.

– Ná-lunk?

Nem hangzott túl lelkesen. Bután néztek rám. Tanácstalanul körbeálltak. Apa nem szólt semmit.

– De hát mi történt? – tért magához óma, s felháborodottan fölém tornyosult. – Hogy képzeled ezt az a nőszemély?

Legszívesebben arcul köptem volna. Azóta már tudom, mit érezhet „kedvenc nagymama”, amikor „rögtön megfullad mérgében”, és muszáj ordítania. Én fegyelmezett vagyok. Ezt tanultam a mamától.

– Nem édesanyám képzelte, hanem én.

– Ja!!

Láthatóan megkönnyebbültek. Nagyon megalázó helyzet volt. Nem tudom, miért nem ugrottam fel azonnal, óma az órájára nézett, és kötelességének tartotta, hogy elmagyarázza nekem akkori utazásuk célját, apámra hivatkozott, akinek okvetlenül „szüksége van egy kis kikapcsolódásra”, de majd írnak természetesen, és meglepetés is lesz.

Volt. Fogtam azt iskolatáskát, elköszöntem, nehogy lekéssék a vonatot. Késő estig csavarogtam. Mama abbahagyta a gépelést, kijött a konyhába; két teríték volt az asztalon. Sokáig bámultam.

– Ma nem mentem balettre.

Emlékszem a mosolyodra. Emlékszem, mert eszembe juttatta, hogy mindig ilyen volt az arcod, amikor belefeküdtem a pocsolyákba, teleszórtam a hajadat, szemedet homokkal a játszótereken, szándékosan eltörtem vagy kiborítottam valamit; ha megversz, sose jövök rá magamtól semmire.

– Apáéknál jártam.

– Nem tartoznak a ráérő emberek közé – mondtad, és a hangod elárulta, hogy nagyon is jól sejtetted, mit forgattam a fejemben hetek óta, mégsem próbáltál lebeszélni, mert ha lázam van, adsz egy kúpot, ha nem megy a fordítás, kisegítesz, de erre megint magamtól kellett rájönnöm.

– Tényleg. Ma nem volt gyereknap.

– Majd lesz. Ezt a mai délutánt el fogják felejteni.

– De én nem. Eddig azt hittem, hogy mindenben számíthatok rájuk. Becsaptak. Még apa is, pedig...

– Nem csaptak be. Szeretnek. Sokféle szeretet létezik. Az övék ilyen.

Biztosan igazad van, mama. Próbálok megérteni, de sehogyse sikerül.

Túl keveset tudok rólatok. Apa harmincnyolc éves. Keskeny az arca, a kezei, ritkul a haja, és általában borszagú a lehelete. Sokszor láttam részegen. Akkor rengeteget beszél, olyan emberek barátságával dicsekszik, akiket nem is ismer, új szerződéseket emleget, előadja „legújabb”, soha el nem készülő szerzeményeinek óma szerint „varázslatos” részleteit, ópa is vele lelkendezik; nagy az egyetértés. Én sajnálom. Ez ronda érzés. Mit csináljak?

Foglalkozása: muzsikus. Ha mondom, néznek. Nyilván egyetlen tanárom se hallotta még a nevét, pedig az ő családjában ez „már két évszázados hagyomány, jónevű komponisták, előadóművészek, zenészek az elődeim, és ópa is egy kiváló énektanár”. Büszke lehetek. Jó. Igyekszem. Öt éves koromtól balettra járok; szívesen, kedvvel, élvezettel és egyáltalán nem azért, mivel „Martosnak születtem”, egyszerűen tehetségesnek tartanak, ha nem én lennék a legjobb, rég abbahagyom; hát mégsem vagyok „egészen apám hasonmása”. Sőt, szerintem inkább mamára hasonlítok, aki ugyan „csak egy iskolázatlan csarnokos lánya, meg két évvel ÖREGEBB az apámnál, meg szerencsétlenné tette a férjeit, meg átvarrta az anyja nyakába azt a nyomorult, félárva kölykét, meg... meg... nyilván és valószínűleg”; óma „szomorú küldetése”, hogy neki kell megmagyaráznia mindent, amit odaát természetesen elhallgatnak előlem.

Ők tényleg elfelejtették azt a délutánt. Egy szó sem esett róla. Amikor nagyon komisz kedvem támad, akkor azért nagyobb „lepetés” van, mint a legkülönbféle ajándékaik átadásakor, mert már jó-néhányszor közöltem velük, hogy a „csarnokos” nagyanyám éppen úgy beszél rólam, mint óma az édesanyámról, meg azt is megkérdeztem, hogy ópa hány évig lakott a dédiéknél, miután összeházasodtak, s miért csak látogatóba jár hozzánk apa? „Fel-há-bo-rító! Mivé fajul ez a gyermek?!” Önmagává – felelte néhány héttel ezelőtt mama apám Bajza utcai kérdésére –, mégis mire számítottatok?

Tényleg? Vajon mire? – gúnyosan elhúzta a száját, de különös szomorúságot érzett, meg enyhe bosszúságot, amiért nem képes könnyedén átlépi a csalódásain, hirtelen mozdulattal a törülközőért nyúlt, s szaporán kilépett a fürdőkádból; nem érdekelnék, egyszer úgyis meg fogom mondani nekik.

Hosszan, sokáig dörzsölte a testét, bőre kipirult, megint eszébe jutott a hirtelen jött, sűrű hó-esés, és egy táncrészlet, amit hetek óta nem sikerült tökéletesen kiviteleznie; most! lendítette el magától ruganyosan a karjait, s magasba szökkent kecses lendülettel, ez az! Így! Még egyszer! Még egyszer! Vivát! Eltaláltam! Nem fogom többé elvéteni! Visz’lát, búbanat! Ma jó leszek mindenkire.

Például megmondom Péternek, hogy mégis elmegyek vele arra a bulira; szeret dicsekedni, sosem mutatott be még testvéreként sehol. És hazudni is szeret. Egyszer bele fog fulladni a ragasztóba, ha tényleg a fejükre kötik a zacskót. Nem én vagyok a gyagyás, aki ezt nem hajlandó kipróbálni, hanem ti ketten, a tolvaj Gyulácska meg te; nem tudom, balga nagyka mit szólna, ha véletlenül tudomást szerezne „vagány” kis programjaitokról. Szegény, Gaál kettő rögtön véget vetne az életének, annyi szent.

Utálatos vagyok. Semmi közöm ahhoz, hogy mások mit csinálnak. Péter kétezer forintot kért tőlem legutóbb, „Martoséknak ez semmi, ha te kéred”; persze, de azért ez mégis túlzás, én nem vagyok olyan pofátlan, mint ő. Meg a szövege sem tetszett... Mamánál nem is próbálkozott... Mi a fenét csinálhattak ezek ketten, hogy Gaál kettőnek muszáj idejönnie?

Talán el kellene mondani a mamának...

Előbb megírom az angolt, most ügyse ér rá.

Ha Pacal átjön a lemezekkel, majd Orsi elszórakoztatja, az ő fiúja, nem az enyém.

Megint gyagya voltam, hogy ideengedtem őket. Ennek az Orsolyának mindenki megfelel. Sose láttam ezt az izzadtságzagú, koszos, nagy melákot, pedig itt laknak valahol a közelünkben, és Péternek egyik legrégebbi haverja; „odalent” elég sűrűn megfordul. Pompás ajánlólevél, ha ezzel akart bevágódni nálam.

Találó gúnynev. Én már rég kikértem volna magamnak. A „primadonnát” azt nem, „balga nagyka” igencsak melléfogott, hogyha ezzel akart megsérteni. Ez elismerés. Én tényleg primadonna leszek; az arcom sajnos csak olyan átlagos, semmilyen, de ha táncolni kezdek, akkor az gyönyörű, így mondják, így érzem, hát akkor...

– Andrea!

Összerezzen. Beejtette a kádba az egyik zokniját.

– Jön apád. Légy szíves!

– Az is? – vágta ki az ajtót akkora lendülettel, hogy Júliának alig sikerült félreugrani –, egészen feldobtál!

Tudom. Előttem hiába fitorogsz olyan zord képpel, mintha nagy igazságtalanság érne éppen, amit megtorolni sem lehet; a ti egymás iránti rajongásotok nemcsak kölcsönös, de változatlan is, bár te sohasem fogod meghallani, amikor rugdosni kezdi a kaput, mert legalább két éve rossz a zár, s csak lassú ügyeskedéssel lehet kinyitni; tudja, tapasztalta elégszer, de nyomban elfelejti, hiszen senkit és semmit nem érzékel ténylegesen. „A sláger-úrfi” – fitymálja anyám, ha az én „botlásaim” krónikájában elérkezik Martoshoz, „Csak a saját házamban hajlandó megismerni, az utcán köszönni sem szokott. Hát mit képzelsz magáról ez a pojáca, ő szarta talán a Gellérthegyet?”

Kár szidalmazni, anya. Nem akart téged „megalázni, nem néz le, nem beképzelt”, éppen az a legnagyobb baj, hogy már semmiféle szándék nem vezérli; pusztán létezik.

Persze, te ezt ugyanúgy nem értenéd meg, ahogyan Andrea sem tud még eligazodni saját érzései és benyomásai zűrzavarában. Csalódott Martos Gézában, esze, józansága, racionalizmusa ridegen elutasítják, miközben feszült várakozással lesi a közeledtét, és sóváran áhítozik a jelenlétére, amikor is pimasz és szemtelen lesz, és napokig rosszkedvű; szenved, ha összevesztek és elégedetlen, hogyha nem; hármunk közül neked a legrosszabb, kislányom.

– Kölcsönvehetsz egy tiszta zoknit tőlem.

– Kösz, mami! – tologatta a fiókokat épp oly szórakozottan, mintha még mindig keresgélne valamit. – Majd...

Júlia nem várta be azonban a szándékmondat folytatását; a falépcső döngve jelezte Martos közeledtét.

Vajon ők mikor örültek egymásnak utoljára? – ötlött fel Andreában talán most először ez a vigasztalan kíváncsiság, és hogy tudnak így élni, se egymással, se egymás nélkül?

– Nocsak! – hökkent a lányára Martos, és fűgén paskolgatni kezdte kabátjáról a vastagon rátapadt havat –, mióta lettél ilyen koránkelő?

– Szervusz, apa! – figyelmeztette élesen – vagy nem?

– De, de – kissé előrehajolt, hogy bozontos hajából kirázza az olvadó havat. – Brrr! Micsoda cudar idő lett hirtelen! Édesanyád?

Andreának már a száján volt a válasz: ... sanyám nagyon fog örülni, mert nyomban felmoshatja utánad az előszobát, ám olyan fagyos szigorúságot látott apja mindig szelíd, fegyelmezett arcán, ami kivételesen elbátortalanította.

– Odabent van.

Martos felakasztotta a kabátját, megcsókolta a lányát, beköszönt Júliának; az visszaköszönt, összenéztek, aztán az asszony zavartalanul folytatta a rakosgatást, ő meg tanácstalanul álldogált, hátha legalább egy kurta kérdést intéz hozzá. Végül a csönd szinte gorombán továbblódította, neki-rontott a saját ajtájának, és döngve bevágta maga mögött.

Andrea idegesen összerezzen; milyen pocsk nap lesz ez már megint, Júlia halkan felsóhajtott: de nyomorult vagy, istenem, ismét hiába fáradtál; nincs nálam senki, pedig „egy ilyen kétes tisztességű nőszemélyben nem lehet megbízni”; gratulálok, Nagyasszony! Most aztán, ha csak le nem fekszik azonnal, délre tökéletesen kifogy az ötletekből, mivel üthetné agyon az itt töltött időt, s akkor mihez kezdünk így hármásban késő délutánig?

Martos nagyokat fújtatva végigvetette magát a díványon, és arra gondolt: Igaza volt az enyimeknek, ezt a nőt már rég el kellett volna rúgnom magamtól, ezer különbet kaphatnék helyette, ennek nincsenek érzései, szavai, közlendői, olyan élettelen, mint egy rossz festmény, amelyet hiába néznek meg újra és újra, attól se jobb, se eredetibb nem lesz soha.

Bizonyára másokkal jóval beszédesebb, főleg az ágyban, ahová igazán nem nehéz bekényszeríteni a magafajta „elhanyagolt asszonyt”, akit a férjén kívül nyilván mindenki megkaphat, hiszen „elég mutatós nőszemély”.

Idegesen beletúrt a zakója zsebébe, előrántott egy gyűrtött cigarettát, s zárt szájával mohón nyelte a füstöt; ázott cipői máris foltokat felejtettek a dívány világos huzatán. Hát aztán? – vonogatta a vállát, mintha éppen kihívóan provokálna valakit, erre sincs megjegyzése, hát aztán? Megérezte talán, hogy valaminek történnie kellett ezen az éjszakán, amit csak neki mondhatnék el, mert Csapó Éva az ő barátnője volt; nekem mindössze egy beteljesületlen kaland, hülye kudarc, bárgyú nosztalgia; mi a nyavalyának került megint az utamba?

Gyorsan végigszívott cigarettája paraszán rágyújtott a következőre, annak a hamuját is a szőnyegre potyogtatta; jöhet az újabb hamutál, Juliannám! – vigyorodott el körbepillantva –, majd csak találsz helyet, ahová lerakhatod; engem igazán nem zavar ez a szépen terebélyesedő gyűjtemény, sőt, kifejezetten gyönyörködtem; megannyi néma figyelmeztetés üvegből, porcelánból, bronzból, fehérek, színesek, olcsók, drágábbak; nagyon ötletes! Értékelem. S főleg rettenetesen izgat, vajon meddig maradsz ennyire következetes?

Valahol ablakot nyitottak. Feleségem szellőztet, takarít, port töröl, sorolta el magában az asszony valószínű cselekvéseit akkora dühös indulattal, mintha súlyos vétségeket olvasna a fejére, mi mást csinálna a kis dolgoz-szorgos, amikor éppen szükségem lenne rá?!

Tudta, hogy igazságtalan, s ettől még ingerültebb lett; céltalanul ide-oda kószált a szűk helyen; felcsapta a zongora tetejét, találomra megpötyögtette a billentyűket, elmozdította helyükről a tárgyakat, mert amit egyszer kézbevetett, azt mindig találomra tette le aztán valahol; gyalázatosan bánsz velem, te bestiális némbér! – háborgott félhangosan, önmagát ingerelve –, „rászedtél, elszédítettél, becsaptál”, anyja kemény igéi úgy pattogtak a szájáról, mintha soha nem tiltakozott volna jelentésük ellen –, egy halottat vettem feleségül tizenöt évvel ezelőtt... a mámor elködösítette az eszemet.

Sosem találkozom veled, ha nincs ez az átkozott Csapó Éva, aki egy iszonyú jó nő volt még akkoriban; alig mertem elhinni, hogy megtűrte maga mellett; rajongott a zenéért, elkísérhettem a hangversenyekre, s szinte áhítattal leste minden szavamat, amikor Bachot, Vivaldit vagy Mozartot értelmeztem. Azt hiszem, belém is habarodott persze, de elég számító nőcske volt, nála csak azok a fickók léphettek be a hálószobájába is, akik megfelelő egzisztenciális ígéretnek számítottak. Egy zenész? „Ha valaki kedveli az ételkülönlegességeket – példálózott ravaszkas mosollyal –, azért nem fog egy szakáccsal összeházasodni”. Megértettem, ne félj! Hülyének látszom ugyan, húsz évesen meg nyilván még

hülyébbnek látszottam, de azért tudok gondolkodni, és nem szívesen szalasztottam volna el egy ilyen kíváncsú zsákmányt, hát változatlan gálánssággal hordtam neked a virágokat, desszertet, lestem a kívánságaidat; mindezt csak egy ostoba tyúk képzelheti szerelemnek.

A SZERELEM az Júlia volt. Az a Júlia, aki egy május végi délutánon váratlanul felbukkant ott, a ti udvarotokban, ahol már órák óta pingpongoztam a kedvedért; boldog nyugalom áradt a mozdulataiból, almazöld, feszes nadrágkosztűmöt viselt, vállig érő sima haja olyan dekoratív keretet adott az arcának, hogy egyszerűen lenyűgöző volt; a szépség megfoghatatlan s mulékony, akár a pillanat, amely a látszatot idealizálja csupán.

Együtt érkeztek. Mégis Fábiánt csak akkor éreztem, amikor Csapó Éva hűvösen kilódított a varázslatból, s mindkettőjüket bemutatta.

Vannak olyan röpké történetek az életünkben, amelyek semmit sem veszítenek az eleve ségükből, bár az emlékezet fényképalbuma a legnagyobb hamisító. Ma is tisztán látom, milyen szánalmasan és meghökkenően viselkedtem akkor; három tökéletesen egyforma tekintet szorgalmazta az azonnali távozásomat, de én úgy tettem, mint aki nem érti, miért lenne fölösleges, pedig egészen nyilvánvalóan kiutáltak maguk közül, és talán azóta se éreztem soha ilyen fuldoklásig kínosan magam. Ültem egy miattam akadozó társalgás omladozó partszélein, néztem, mereven néztem Fábiánné Bartha Juliannát, mint egy idétlen kamasz, aki nem is sejti, milyen modortalanul viselkedik, sőt, egyenesen átvettem a szót; élcélődtem, sziporkáztam, bemutattam, hogyan tudok gitáron, furulyán játszani, milyen egyéni stílusban énekelek; habozás nélkül megelőztem Fábiánt, hogyha Júlia rá akart gyűjtani, csak hozzá beszéltem, körülötte forgolódtam, elég nevetségesnek tarthattak valamennyien. Nem érdekelt. A fickó közönyös nyugalma egészen felbátorított; egy szó, annyi megjegyzést se tett, dühített is persze, hiszen nyíltan semmibe vett; Júlia suta zavara legalább elárulta, mennyire fölfigyelt rám.

Azt hittem, melléjük csapódhatok, s megtudom, hol lakik, de kocsival jöttek, s hűvös egykedvűen ottfelejtettek a járdaszélen; no, ilyen olcsón azért nem szabadultál meg tőlem, Fábián úr.

Boldog lebegés! Gyönyörű éjszaka volt. Akkor írtam neked a DALT. Halhatatlanná tettelek; elég hamar megfeledezte erről is, másról is; pedig én még nem haltam meg, és máig szeretem azt a melódiát.

A zongoraszó harsány erőszakossággal zengett át a lakás szinte hontalan némaságán.

Andrea álmélkodva felkapta a fejét; apja csak nagy ritkán szokott itthon játszani; a régesrég i házi koncertek színhelye már elsősorban a Bajza utca, ahol tulajdonképpen reggeltől estig muzsikálnak, de az mégsem az igazi; nincs ilyen hangulata. Ópa csupa híres emberrel foglalkozik, „sok pénzt kell keresnie, hogy még bennünket is el tudjon tartani”. Érdekes. Miért mondanak folyton olyasmiket, ami nem igaz?

Na, hol tartottam? Warble us easy and old ones... Daloljatok nekünk... dalolnak. Apa nosztalgiazik „öreg dalokat”, s milyen is még? Sebesen pörgette a szótár lapjait; szerintem unalmas. Easy... easy... Apa „Csajkovszkij lehetett volna”, de nem lett. Kozma József is lehetett volna, de az sem lett. Szörnyű öreg dalokat zongorázik, egy szörnyű öreg éjszakai mulatóhelyen, jaj, le ne írd már, te gyagyás! Nem szörnyű, hanem könnyű.

Miért kapcsolad ki a porszívót, mama? Te is nosztalgiazol?

Júlia nem szerette ezt a dalt. Sohasem szerette, de erről Martossal egyetlen egyszer sem beszéltek, mert ami Fábián és közte történt ezután, az nem tartozott rá, csupán összefüggött vele, és rémséges volt, meg oktalan és megmásíthatatlan, később pedig újabb s mindig más jelentéstartalmakat kapott; hol ígéretnek tűnt, hol biztatásnak, tudott szemrehányást, szomorúságot, sóvárgást, gyámoltalan figyelmeztetést közvetíteni, sőt, drámai monológoknak is primán bevált, amikor is határozott következtetéseket kellett levonni belőle: azért játssza, mert valami felkavarta monoton hétköznapijai kellemes állóvizét, szilaj vitára áhítozik, hogy dühödt indulatait a legdurvább szavakkal kiárusíthassa, vagy megint el akarja mondani, hogy ezentúl majd másképpen fogják élni az életüket. De Andrea az ilyesfajta megszólalásoknak természetesen sohasem lehetett a tanúja, tehát kivételesen megint nem a lányához jött, hanem hozzá; várta a kérdést, ami azonban nem hangzott el; most viszont nincs kibúvó; addig csapkodja majd a billentyűket, amíg ő el nem szánja magát a megadásra.

Odalent most mindenki befúrja fejét a párna alá, mert már épp elégszer kudarcot vallottak, amikor el akarták hallgattatni „hajnali szerenádjaidat”, téged ugyanis még eddig soha senki meg nem zavarhatott szeszélyes ötleteid azonnali kivitelezésében.

Nem örülnék, ha anyámat idő előtt fölriasztanád, mint Péter annak idején, mert az én „rideg követelményeimmel” rivalizáló bűnös engedékenysége olyan belátástalanná formátlanította, hogy természetesen vele sem tett kivételt; egy leszakadt gombért képes volt kiordibálni az ágyból.

– Te rohadék! – üvöltötte persze ilyenkor magából kikelve. – Elegem van belőled! Menj az anyádhoz!

– Varrd fel! – dobta oda neki az inget Péter alig nyolc évesen –, el fogok késni!

– Akkor vegyél elő egy másikat, szarházi!

– Nem! Ezt akarom! Nem veszek fel másikat! Ezt akarom!

És zengtek a szilaj pofonok, a fékevesztett trágár viták, idősb Júlia nevelte a fiamat, akihez legfeljebb csak annyi közöm volt, hogy a személyi adatlapjára az én nevemet írták be a megfelelő rovatba.

Ilyenkor természetesen megostromolták az emeletet is; anyám lihegve felvonszolta hozzám a félelemtől vagy csupán a felkorbácsolt hisztériától megvadult gyereket, durván betaszította az előszobába, s felajzottan azt hörgögte: „Látni se akarom többé! Pusztuljatok innen, amíg szépen mondom! Ez az én házam, értitek? Nem fogtok idő előtt a sírba kergetni!”

Péter az első néhány parádét még igazán őszinte megrendüléssel élte át, valószínűleg attól tartva, hogy kihasználom ezeket a ritka alkalmakat, amikor nem élvezi Édike szilárd oltalmát, és leverem rajta az összes arcátlanságot, amire idősb Júlia rendszeresen felbátorította. Pedig én csak egyetlen egyszer ütöttem meg, azt se fogom soha megbocsájtani magamnak.

Anyám haragja persze hamar elpárolgott, délben már ott állt az iskola előtt egy újabb „kívánság-csomaggal”, hiszen minden haszontalanságot megvett neki amúgy is, ilyenkor azonban úgy kiköltekezett, hogy Irén majdnem rosszul lett a dühtől, mert Orsolyának még a születésnapját se tartotta számon.

Nem csoda, hogy Péter elég hamar rájött, milyen kellemes következményei vannak az efféle komédiáknak, szinte vigyorogva szánkázott végig az előszobámon, lesöpörte az asztalról a csészét, ha elfelejtettem átszűrni a kávéját, mondhattam bármit és bárhogy, akkor se takarította fel a konyhát. „Moslék! – fitymálta a szalámit, vajot, sajtot, mindent –, csokid nincs?” Nincs. Csak önuralmam volt meg büntudatom; Fábián hatalmas ereje helyett az én gyengeségemnek kellett volna megvédeni őt idősb Júliától; ez se sikerült sok egyéb mellett, bizony ez sem, és erre akkor sincsen mentség, ha megannyi van.

A szél váratlanul nekirontott az ablakoknak, és süvöltve tovairamodott. Finom borzongás remegett át a testén; a hó sűrű, apró porként kavargott, Martos nem váltott dallamot; muszáj meghallgatni, muszáj beszélni vele, különben Bobó túl sokat fog megtudni abból, ami egyáltalán nem tartozik rá.

– Megreggelizhetnénk. Készíték valamit.

Martos ujjai elvették a félbemaradt futamot. Elégedetten végigmért a küszöbnél álldogáló asszonyt; a múlt felejthetetlen – csettintett halkan a nyelvével –, megint magamhoz emeltem vele, megtört a jég. Igyekezett eltalálni a kényszerű, csupáncsak udvarias beleegyezést kifejező biccentés mértékét, mielőtt villámgyorsan felpattant a zongoraszékről, nehogy Júlia meggondolja magát. Amikor belépett a konyhába, félszeg zavarral körbepillantott; Júliánál minden fehér, tiszta és rideg; szörnyű rend van; náluk otthon senki se törődik az ilyesfélékkel, meg odalent se; egyszer Bartháné becsalogatta magához, hogy kifaggassa, mi a helyzet náluk, persze nem értette a célzásait, sőt, valahány és soha több közös percük alatt csak a pongyoláján fellelhető ósdi pecséteteket vette számba, de hát „egy isten barmától” ugyan mi mást várhatott.

Szuszogva beprézelte magát az étkezősarokba; az asszony háttal állt neki, bátran elnézegethette, hiszen még erre sem igen volt lehetősége régóta.

Semmit se változik. Nem hízott el, nem öszi, nem cserélgeti a frizuráját, járása, mozdulatai épp olyan fiatalosak, mint valaha voltak, s még mindig képes vágyakat ébreszteni.

.....
.....